

Lokalna razvojna strategija u ribarstvu FLAG-a Istarska batana za programsko razdoblje 2021. – 2027.

*Izrada Lokalne razvojne strategije u ribarstvu FLAG-a Istarska batana
za programsko razdoblje 2021. – 2027. sufinancirana je sredstvima Europske unije
kroz Program za ribarstvo i akvakulturu
Sadržaj ove Lokalne razvojne strategije u ribarstvu isključiva je odgovornost FLAG-a
Istarska batana*

SADRŽAJ

OSOBNJA ISKAZNICA FLAG-a ISTARSKA BATANA	1
1. OPIS FLAG-PODRUČJA	2
1.1. Opće zemljopisne značajke područja	2
1.1.1. Površina i granice područja	2
1.1.2. Reljefne i klimatske karakteristike	2
1.1.3. Kulturna, povijesna i prirodna baština.....	3
1.1.4. Društvena i komunalna infrastruktura	5
1.1.4.1. Stanje društvene infrastrukture.....	5
1.1.4.2. Stanje komunalne infrastrukture.....	6
1.2. Gospodarske značajke područja	7
1.2.1. Glavne gospodarske djelatnosti.....	8
1.2.1.1. Turizam	8
1.2.1.2. Poljoprivreda i ribarstvo	9
1.2.2. Stanje gospodarstva	13
1.2.3. Tržište radne snage	14
1.3. Demografske i socijalne značajke	14
1.3.1. Broj i gustoća stanovnika	14
1.3.2. Demografska kretanja.....	15
1.3.3. Obrazovna strukturna stanovništva	15
1.3.4. Školstvo i kultura.....	16
1.3.5. Organizacije civilnog društva (OCD).....	16
2. UKLJUČENOST LOKALNIH DIONIKA U IZRADU I PROVEDBU LRSR	16
2.1 Opis uključenosti relevantnih dionika ribarstvene zajednice u izradu i provedbu LRSR i primjena načela „odozdo prema gore“	17
3. SWOT ANALIZA TE RAZVOJNE POTREBE I POTENCIJALI FLAG-PODRUČJA	20
3.1 SWOT analiza	20
3.2 Analiza razvojnih potreba i potencijala.....	25
4. CILJEVI TE INTEGRIRANI I INOVATIVNI KARAKTER LRSR	32
4.1 Vizija, ciljevi i prioriteti razvoja	32
4.2 Opis ciljeva i prioritetnih mjera.....	33
4.3 Usklađenost sa strateškim dokumentima više razine	44
4.1 Horizontalna načela.....	45
5. UPRAVLJANJE PROVEDBOM LRSR.....	45
5.1 Opis partnerstva.....	45
5.2 Iskustvo FLAG-a iz prethodnog razdoblja	46
5.3 Daljnji organizacijski razvoj i djelovanje FLAG-a	47
5.5 Ljudski kapaciteti za upravljanje LRSR-om	48
5.6 Financijski kapaciteti za upravljanje LRSR-om.....	50
5.6 Postupak odabira projekata na FLAG-razini	50
5.6.1 Priprema i objava FLAG-natječaja.....	51
5.6.2 Faze u postupku odabira projekata	51
5.6.3 Sprečavanje sukoba interesa.....	52
5.6.4 Procedure kada je FLAG prijavitelj na FLAG-natječaj.....	53
6. PRAĆENJE I VREDNOVANJE PROVEDBE LRSR.....	53
6.1 Praćenje provedbe LRSR	53
6.2 Vrednovanje LRSR	54
7. INDIKATIVNI AKCIJSKI PLAN PROVEDBE LRSR.....	55
8. FINANCIJSKI PLAN PROVEDBE LRSR	55

OSOBA ISKAZNICA FLAG-a ISTARSKA BATANA

Naziv FLAG-a:	Lokalna akcijska grupa u ribarstvu „Istarska batana“ LAGUR/FLAG „Istarska batana“
Adresa sjedišta FLAG-a:	Centar 214, 52203 Medulin
Web stranica:	https://www.lagur-istarska-batana.hr/
Kontakti:	Katia Ereš, voditeljica E-pošta: lagur.istarska.batana@gmail.com Tel.+385 52 606 037
Datum osnivanja/registracije:	18.02.2016./19.02.2016.
OIB:	76735262041
MB:	04504224
Registarski broj udruge:	18002990
RNO:	0365346
Broj JLS:	10
Uključene jedinice lokalne samouprave:	Gradovi: Rovinj-Rovigno i Vodnjan-Dignano Općine: Bale-Valle, Barban, Fažana-Fasana, Kanfanar, Ližnjan-Lisignano, Marčana, Medulin i Svetvinčenat
NUTS II:	Jadranska Hrvatska
Površina FLAG-a:	737,52 km ²
Broj stanovnika (2021.):	44.496

1. OPIS FLAG-PODRUČJA

1.1. Opće zemljopisne značajke područja

1.1.1. Površina i granice područja

Područje FLAG-a „Istarska batana“ predstavlja ribarstveno područje kojeg čini 10 jedinica lokalne samouprave (JLS): gradovi Rovinj-Rovigno i Vodnjan-Dignano te općine Bale-Valle, Barban, Fažana-Fasana, Kanfanar, Ližnjan-Lisignano, Marčana, Medulin i Svetvinčenat. Sve JLS, izuzev Općine Svetvinčenat, ubrajaju se obalne JLS, a cjelokupno područje karakteriziraju zajedničke geografske i prirodne značajke, kulturni identitet i tradicijske vrijednosti te povezano gospodarstvo.

Sukladno statističkim podacima Državnog zavoda za statistiku (DZS), na području FLAG-a je zadnjim Popisom stanovništva 2021. godine evidentiran pad broja stanovnika u odnosu na 2011., s 46.340 na 44.496 stanovnika, dok prosječna gustoća naseljenosti iznosi 85,85 stanovnika na km². Na cijelom teritoriju FLAG-a nalazi se ukupno 108 naselja.

Tablica 1: Površina, broj naselja, broj stanovnika i gustoća naseljenosti FLAG-područja

JLS	Površina (km ²)	Broj naselja	Broj stanovnika 2021.	Gustoća naseljenosti (st/km ²)
Bale-Valle	82,12	3	1.170	14,25
Barban	90,50	23	2.491	27,52
Fažana-Fasana	13,64	2	3.463	253,89
Kanfanar	59,89	20	1.498	25,01
Ližnjan-Lisignano	68,08	5	4.087	60,03
Marčana	131,04	22	4.250	32,43
Medulin	34,12	8	6.552	192,03
Rovinj-Rovigno	77,50	2	12.968	167,33
Svetvinčenat	79,62	19	2.179	27,37
Vodnjan-Dignano	101,01	4	5.838	57,80
Ukupno	737,52	108	44.496	85,77

Izvor: Površina u km² prema podacima Državne geodetska uprava (DGU), Broj naselja i broj stanovnika prema podacima DZS, Popis stanovništva 2021., Gustoća naseljenosti prema izračunu autora

Područje FLAG-a obuhvaća južni dio istarskog poluotoka u koji ne ulazi područje grada Pule. Sa sjeverozapadne strane područje FLAG-a graniči s općinom Vrsar, na sjeveru s općinama Žminj i Gračišće, dok na sjeveroistočnom dijelu graniči s općinama Pićan, Sv. Nedjelja i Raša. Slika FLAG-područja nalazi se u Dodatku 1.

Od promatranih 10 jedinica lokalne samouprave, najveću površinu zauzima općina Marčana (131,04 km²), dok najmanju površinu ima općina Fažana (13,64 km²). Ukupna površina područja FLAG-a iznosi 737,52 km², tj. 26,2% cjelokupne površine Istarske županije. Područje FLAG -a pripada statističkoj regiji Jadranska Hrvatska.

1.1.2. Reljefne i klimatske karakteristike

Područje FLAG-a je prema reljefnim obilježjima okarakterizirano blagom valovitošću, koja se postepeno uzdiže od zapada prema istoku. U pogledu pedoloških karakteristika utvrđena je značajna raznovrsnost tipova tla, odnosno moguće je izdvojiti nekoliko tipova tla, a to su:

- crvenica (terra rossa),
- smeđe tlo na vapnencu (kalkokambisol),
- eutrično smeđe tlo (eutričnikambisol) i
- koluvijalna tla (koluvium).

Crvenica je glinasto zemljište te spada u tzv. teške zemlje. Plodnost im je različita, što ovisi od supstrata na kome se razvijaju te uglavnom pripadaju među manje plodna zemljišta. Kako vapneno stijenje nije svuda na kršu istovjetno, nalazimo i raznolike proizvode razlaganja. Zato se često umjesto crvenice nalazi i žućkasto, sivo i smeđe zemljište. Smeđe tlo na vapnencu

(kalkokambisol) razvija se većinom na čistim, čvrstim mezozojskim vapnencima kao i crvenice i vapnenačke crnice. Kalkokambisoli su stara tla s dugom policikličkom pedogenezom. Prema tome su slična crvenicama, iako su uglavnom mlada tla i imaju više primjesa stranog zemljišnog materijala nego crvenice. Kamenjar (litosol) se izmjenjuje u kombinaciji s plitkim smeđim tlima (kalkokambisolima). Tlo se formira na stijenama koje pri mehaničkom raspadanju daju kameniti detritus. Akumulacija humusa vrlo je slaba. Dominacija kamena i krupnoga šljunka u tlu temeljno je fizikalno obilježje litosola. Oni se odlikuju ekstremnom propustljivošću za vodu i gotovo potpunom nesposobnošću zadržavanja vode. Zbog male apsorpcijske površine i reducirane tekuće faze litosoli su siromašni rastvorljivim oblicima biljnih hranjiva. Zbog minimalne plodnosti ova tla nemaju gospodarsku važnost, ali su važna zbog zaštite prirode (vezivanje siparišta, ozelenjivanje krajolika).

Ovo područje karakterizira **mediteranska klima** s prosječnom temperaturom zraka 14°C, a najvažnija obilježja klime ovog tipa su vruća ljeta i kišne zime. Srednja temperatura mora u ljetnim mjesecima iznosi između 22 i 24 °C te broj sunčanih sati iznosi više od 2.400 na godinu. Zimi se temperatura u priobalnom području rijetko kada spusti ispod nule. Najsuši dio godine pada u rano proljeće (ožujak) i ljeto (kolovoz). Kišno razdoblje ima sporedni maksimum u svibnju i lipnju, a maksimum u jesenskom dijelu, prosječno u listopadu i studenome. Karakteristični vjetrovi za ovo područje su bura i jugo, a jedna od karakteristika područja su i olujna ljetna nevremena koja su najčešće popraćena jakim jugom i zapadnim vjetrom.

Floru područja karakterizira zimzelena vegetacija mješovitih šuma hrasta crnike i crnog jasena popraćena vegetacijom šikare i travnjaka. Od listopadne vegetacije na području FLAG-a nalaze se šume i šikare hrasta medunca i bijelog graba. Širi akvatorij kojemu gravitiraju vode zapadne obale Istre i dijela sjevernog Jadrana, po pravilima geografske struke i po povijesnom nasljeđu, naziva se još i Venecijanski zaljev. To je plitki bazen (srednje dubine 35-40 m), ograničenog kapaciteta, ali s vrlo izraženim horizontalnim i vertikalnim varijacijama dinamike, temperature i slanosti vodenih masa, što ima značajan utjecaj na uobičajena sezonska kolebanja primarne i sekundarne proizvodnje biomase. More kao resurs predstavlja temelj za obavljanje tradicionalne djelatnosti ribolova, marikulture te predstavlja važan element u planiranju ugostiteljsko-turističke djelatnosti.

1.1.3. Kulturna, povijesna i prirodna baština

Kulturno-povijesna baština je iznimno bitan čimbenik definiranja kulturnog i povijesnog značaja određenog područja jer ju kao naslijeđe fizičkih artefakata i nematerijalnih atributa neke grupe ili društva koje čini ostavštinu prošlih generacija brižno čuvamo u sadašnjosti kako bi bila ostavljena u naslijeđe i za dobrobit budućih generacija. Područje FLAG-a ima dugu i zanimljivu povijest čije se bogatstvo očituje u raznolikosti spomenika, dokumenata, muzejskih i arhivskih zbirki, etnoloških i zanatskih predmeta, običaja, narječja i drugih posebnosti od umjetničkoga, povijesnoga, arheološkoga, antropološkoga i znanstvenog značenja.

Tablica 2: Kulturna baština prema vrsti kulturnog dobra

Arheologija	Kulturni krajolik	Kulturno-povijesna cjelina	Nematerijalna	Nepokretna pojedinačna	Pokretna zbirka
29	1	10	5	56	1

Izvor: Ministarstvo kulture, Registar kulturnih dobara, 2023.

Prema registru Ministarstva kulture, na području FLAG-a postoji **101 zaštićeno kulturno dobro**, uključujući zaštićeno i preventivno kulturno dobro u kategorijama arheologija, kulturni krajolik, kulturno-povijesna cjelina, nematerijalna kulturna dobra, nepokretna pojedinačna kulturna dobra i pokretne zbirke. Od materijalne baštine posebno se ističu **kašteli** (*Morosini-*

Grimani u Općini Svetvinčenat, Bembo u Općini Bale-Valle) te istarski kažuni kao jedinstvena povijesno graditeljska baština cjelokupne Istarske županije. Samo na području Vodnjanštine nalazi se gotovo 2.000 kažuna što predstavlja najveću koncentraciju kažuna na Mediteranu. Akcija „Moj Kažun-La mia casita" u Vodnjanu manifestacija je koja već deset godina promovira kažune i na temelju koje se obavljaju radionice za izradu i popravak kažuna, a u Vodnjanu je organiziran i Park kažuna. Važan segment kulturne baštine područja su zbirke sakralne umjetnosti, pri čemu je značajna činjenica kako se od 11 sakralnih zbirki Istarske županije, njih čak 4 nalazi na području FLAG-a (*Lapidarij župne crkve Pohoda Marijina u Balama, Crkveno blago rovinjskih franjevaca u Rovinju, Memorijalna zbirka sluga Božjega Miroslava Bulešića i Sakralna zbirka župne crkve u Svetvinčentu te Jedinstvena zbirka sakralne umjetnosti župe Sv. Blaža u Vodnjanu sa velikim brojem relikvija i neraspadnutim tijelima Svetaca iz čitavog područja Rimskog carstva*).

Gradovi i općine na području FLAG-a, uz brojnu materijalnu kulturnu i povijesnu baštinu, velik značaj pridaju očuvanju nematerijalne baštine i običaja koji se prenose iz generacije u generaciju, te na taj način pridonose jačanju osjećaja identiteta i kontinuiteta, kao i promicanju poštovanja za kulturnu raznolikost i ljudsku kreativnost. Pritom posebno treba naglasiti dva zaštićena fenomena ***nematerijalne kulturne baštine***: Rovinjsku bitinadu i umijeće izgradnje Rovinjske batane, koji otkrivaju tradicionalnu opredijeljenost ovog područja prema moru i ribarstvu.

Jedno od glavnih obilježja kulture na području FLAG-a, kao i cjelokupne Istarske županije, je tematiziranje tradicije u skladu sa suvremenim promišljanjima, pri čemu se posebno ističe rad velikog broja ***organizacija civilnog društva*** koje okupljaju građane svih uzrasta koji zajednički djeluju na promociji područja. Prema podacima u Registru udruga za 2023. godinu, na području FLAG-a djeluje ***118 aktivnih udruga čije su primarno područje djelovanja kultura i umjetnost***, kroz suradnju s umjetnicima i kulturnim djelatnicima, svakodnevno pridonosi oživljavanju specifičnosti lokalnih i regionalnih obilježja identiteta, koji zajedno čine istarsku osobitost.

Područje FLAG-a bogato je raznim tradicionalnim manifestacijama i događanjima kojima se promovira jedinstveno ribarsko naslijeđe područja, način života te običaji i stari zanati. Ovisno o mjestu događanja, organiziraju ***se ribarske večeri, ribarske fešte ili ribarske priče*** tijekom ljetnih mjeseci. Očuvanje tradicije i njegovanje kulturno-povijesne baštine nalaze se visoko na listi prioriteta gradova i općina FLAG-a, i to prije svega imajući u vidu njihove komparativne prednosti u pogledu mogućnosti diversifikacije osnovnih oblika prihoda ribara kroz razvoj komplementarnih djelatnosti koje, temeljem prethodno navedenog, imaju značajan potencijal i prepoznatljivost na području FLAG-a. Jedinstven spoj ribarske tradicije i umijeća te proizvoda ribarstva osigurava polazišnu osnovu za daljnji razvoj i ulaganja u turizam, restorane, manifestacije i ostale aktivnosti koje, prije svega, prepoznaju ribarstvo i ribolov kao važnu gospodarsku djelatnost ovog područja.

Izuzev bogate kulturne baštine, područje FLAG-a odlikuje se i vrijednom ***prirodnom baštinom*** te je prirodna raznolikost izrazito vrijedan resurs ovog prostora. Temeljem Zakona o zaštiti prirode (NN 80/13, 15/18, 14/19, 127/19) u RH postoji devet kategorija zaštite: strogi rezervat, nacionalni park, posebni rezervat, park prirode, regionalni park, spomenik prirode, značajni krajobraz, park-šuma te spomenik parkovne arhitekture. Što se tiče zaštićenih područja na području FLAG-a, prema podacima iz Bioportala – web portala informacijskog sustava zaštite prirode, u sklopu općine Kanfanar i Grada Rovinja nalazi se poseban rezervat i značajan krajobraz Limski zaljev, a dodatno u Rovinju Palud, spomenik prirode Fantazija, Rovinjski

otoci i priobalno područje, park šuma Zlatni rt-Škaraba te spomenik parkovne arhitekture Rovinj-drvo red čempresa. Značajan krajobraz Rovinjski otoci i priobalno područje zahvaća i općinu Vodnjan. U općinama Ližnjan i Medulinu je pod zaštitom značajni krajobraz Donji Kamenjak i Medulinski arhipelag, te dodatno u Medulinu Gornji Kamenjak, Park šuma Kašteja te Soline.

Što se tiče upravljanja zaštićenim područjima, **javna ustanova Kamenjak** upravlja s četiri zaštićena područja: u kategoriji park - šuma: Kašteja i Brdo Soline kod Vinkurana, u kategoriji značajni krajobraz: Donji Kamenjak, Gornji Kamenjak i medulinski arhipelag. Spomenuta četiri područja zaštićena su od 1996. godine, a pod upravom JU Kamenjak su od 2004. godine. **Javna ustanova Natura Histrica** za upravljanje zaštićenim područjima i drugim zaštićenim prirodnim vrijednostima upravlja s 29 zaštićenih područja (kategorija posebni rezervat, značajni krajobraz, spomenik prirode i park - šuma).

Pojedini dijelovi prirodnog naslijeđa zaštićeni su dijelovi prostora koji se nalaze pod zaštitom **NATURA 2000**. Prema evidenciji Uprave za zaštitu prirode, Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja, prema podacima iz Bioportala, područje FLAG-a uključuje **15 područja temeljem Direktive o staništima¹ te 1 područje temeljem Direktive o pticama²**.

Prema rezultatima **praćenja kakvoće mora za kupanje**, na temelju podataka Instituta za oceanografiju i ribarstvo (IZOR), čistoća mora na cjelokupnom obalnom području FLAG-a iznimno je kvalitetna te je prema posljednjem ispitivanju u periodu 11.-14. rujna, 2023. od 73 uzetih uzoraka s područja FLAG-a njih 96% ocjenjeno kao „izvrsno“, dok je u dva slučaja riječ o ocjeni „zadovoljavajuće“ (Bale Kolone – Uvala Sv. Jakov i Rovinj Lone – Ispod hotela Monte Mulini) te u jednom „dobro“ (Duga Uvala Marčana Punta kod sidra)³.

1.1.4. Društvena i komunalna infrastruktura

Kvalitetna infrastruktura jedan je od temelja kvalitete života lokalnog stanovništva i neophodan preduvjet gospodarskog razvoja. Kroz razvoj i unaprjeđenje komunalne i društvene infrastrukture pozitivno se utječe na povećanje standarda i razine usluga za stanovništvo, pri čemu je posebnu pažnju potrebno posvetiti ne samo opremljenosti lokalnih središta, već i udaljenijim ruralnim sredinama u kojima se razvoj infrastrukture nameće kao važan čimbenik sprječavanja daljnje depopulacije i napuštanja ruralnih sredina.

1.1.4.1. Stanje društvene infrastrukture

Društvena infrastruktura na području FLAG-a zadovoljavajuće je razvijena te postoje dobri temelji za osiguravanje daljnjeg društveno-gospodarskog rasta i razvoja. Od objekata društvene infrastrukture potrebno je istaknuti razvijenu mrežu vatrogasnih domova u naseljima JLS te velik broj društvenih domova, od kojih je dio prenamijenjen u kulturne centre, muzeje ili slične društvene sadržaje. Od važnih nositelja kulturne i tradicijske baštine djeluju ustanove u kulturi kojima su osnivači gradovi, a uključuju Pučko otvoreno učilište (POU), muzej i knjižnicu u Rovinju te POU u Vodnjanu. U Rovinju također djeluje i Ekomuzej „Batana“ koji je osnovan 2004. godine pod pokroviteljstvom Grada Rovinja-Rovigno i posvećen je tradicijskom drvenom plovilu batani. Udruga i Ekomuzej „Kuća o batani – Casa della batana“ kandidirana je na UNESCO listu najboljih praksi očuvanja nematerijalne kulturne baštine te 2016. upisana

¹ 1. HR2000147 Špilja na Gradini kod Premanture; 2. HR2000522 Luka Budava – Istra; 3. HR2000616 Donji Kamenjak; 4. HR2000629 Limski zaljev – kopno; 5. HR2001207 Pliškovićeve jama; 6. HR2001238 Bušotina za vodu; Rakonik; 7. HR2001349 Dolina Raše; 8. HR2001360 Šire rovinjsko područje; 9. HR2001388 Budava; 10. HR2001495 Jama kod Burići; 11. HR3000001 Limski kanal – more; 12. HR3000173 Medulinski zaljev; 13. HR3000174 Pomorski zaljev (od 21. listopada 2023. „HR3000174 Šćuza“); 14. HR3000462 Otoci rovinjskog područja – podmorje; 15. HR5000032 Akvatorij zapadne Istre.

² HR1000032 Akvatorij zapadne Istre

³ Na skali: izvrsno, dobro, zadovoljavajuće i nezadovoljavajuće.

kao prvi hrvatski projekt u spomenutom Registru. Skoro dvadesetogodišnje uspješno djelovanje Ekomuzeja-Ecomuseo "Batana" 2022. godine podignuto je na još višu razinu partnerstvom s Gradom Rovinj-Rovigno osnivanjem Ustanove-Istituzione "Kuća o batani - Casa della batana" koja za cilj ima osnaživanje lokalne ekonomije kroz očuvanje kulturne i prirodne baštine te je postala proračunski korisnik. Jedino kazalište na području FLAG-a se nalazi u Rovinju te se u prostoru kazališta, uz ostale aktivnosti, odvija i kino program, dok se u Medulinu nalazi Multimedijalni Centar „3mc“ koji ima važnu ulogu i kulturnom i društvenom životu stanovništva na ovom području.

Zdravstvena infrastruktura na području FLAG-a, prema podacima Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje (HZZO) u 2023. godini, obuhvaća 20 ordinacija opće obiteljske medicine, 17 ordinacija dentalne medicine, 13 ugovorenih medicinskih sestara za zdravstvenu njegu u kući, 18 ugovorenih ljekarni te 1 specijalnu bolnicu - bolnicu za ortopedsku kirurgiju i rehabilitaciju Prim. Dr. Martin Horvat u Rovinju. Trenutno stanje u pogledu zdravstvene zaštite tek djelomično odgovara na stvarne potrebe stanovnika, čemu u prilog govori nepostojanje dostatnih kapaciteta zdravstvene zaštite žena (1 ordinacija u Rovinju) i zdravstvene zaštite predškolske djece (1 ordinacija u Rovinju). Od institucija relevantnih za područje socijalne skrbi i srodnih područja, u Rovinju djeluje Centar za socijalnu skrb te Dom za starije i nemoćne osobe «Domenico Pergolis», dok se u Vodnjanu nalazi Dislocirana jedinica Centra za rehabilitaciju Pula koja pruža socijalne usluge odraslim osobama s intelektualnim teškoćama.

1.1.4.2. Stanje komunalne infrastrukture

Kroz analizu cestovnog, željezničkog, zračnog i pomorskog prometa, analizu informacijsko – komunikacijske i energetske infrastrukture te stanje vodoopskrbe, odvodnje i zbrinjavanja otpada prikazat će se stanje komunalne infrastrukture područja FLAG-a „Istarska batana“.

a) Prometna infrastruktura

Područje FLAG-a prometno je vrlo dobro povezano. Okosnicu cestovnog prometa područja predstavlja Istarski ipson, najsuvremeniji cestovno-prometni pravac istarskog poluotoka koji svojim položajem dodiruje velik broj turističkih centara i ima značajnu funkciju u turističkoj valorizaciji Istre, a koji je u fazi izgradnje punog profila, što će uključivati i izgradnju druge cijevi tunela Učka. Dionica A9 Istarskog ipsiona, Kanfanar-Vodnjan (20.463m), povezuje središnji dio FLAG-a s južnim dijelom istarskog poluotoka te čini područje FLAG-a pristupačnim velikom broju posjetitelja i turista.

Prema hijerarhiji osnovnih cestovnih prometnih koridora, na državnu cestovnu mrežu naslanja se mreža županijskih cesta koje su u funkciji općinskog i međuopćinskog povezivanja, dok lokalne ceste preuzimaju na sebe funkciju povezivanja naselja na prostoru općina.

Uloga **željezničkog prometa** u ukupnom prometnom sustavu u cijeloj je Istarskoj županiji danas gotovo zanemariva te se, shodno tomu, promet putnika i tereta nalazi na izrazito niskoj razini u odnosu na kapacitete i mogućnosti. Područjem FLAG-a (Vodnjan-Dignano, Kanfanar, Svetvinčenat) prolazi željeznički pravac koji povezuje ovaj prostor s ostatkom regije i dalje prema zemljama Europske unije (pruga od značaja za regionalni promet R101), no stanje infrastrukture je u mnogim pogledima ispod zadovoljavajuće razine. Istarska pruga naime nije povezana s ostalom željezničkom mrežom Hrvatske stoga nije moguća valorizacija Istre za značajnije prirodne lokacije s jedne strane, a s druge strane ona je slabo upotrijebljena i za putnički promet jer ne prolazi područjem najjače koncentracije stanovništva i turističkih kapaciteta uz zapadnu obalu Istre. Prema analizi u Planu razvoja Istarske županije 2022.-2027., prostorni plan predviđa i željezničke građevine od važnosti za Istarsku županiju: pruge za lokalni promet Kanfanar – Rovinj i Pula (odvojak R101: Čvor Pula) – Zračna luka Pula, željeznički kolodvor Kršan u Potpićanu te željeznička stajališta Zračna luka Pula, Rovinj, Rovinjsko selo i Sošići, a koja većim dijelom zahvaća područje FLAG-a.

Aktivni objekti **infrastrukture zračnog prometa** obuhvaćaju Zračnu luku Pula koja se nalazi na području općine Ližnjan te aerodrom Campanož-Medulin koji se nalazi na području općine Medulin. Zračna luka Pula se koristi za domaći i međunarodni promet putnika i robe, dok je aerodrom Campanož-Medulin namijenjen prvenstveno za sportske zrakoplove, „zmajeve“ (uključujući i motorni pogon), ovjesne jedrilice, balone, parajedrilice i slične letjelice. Na aerodromu se održavaju različita natjecanja, manifestacije i treninzi, čime se ubraja u važne čimbenike turističke ponude područja FLAG-a i cijele Istarske županije.

U pogledu **pomorskog prometa**, u skladu s posebnim propisima, morske luke se dijele na luke otvorene za javni promet i luke posebne namjene (sportske, ribarske, brodogradilišne i nautičke). Prema podacima iz Plana razvoja Istarske županije 2022.-2027., na području cijele Istarske županije nalazi se ukupno 76 morskih luka, od toga 37 luka otvorenih za javni promet i 39 luka posebne namjene. Na području FLAG-a, tri luke su smještene u Rovinju, po dvije luke u Vodnjanu, Fažani i Ližnjanu, 16 u Medulinu, te jedna u Marčani.

b) *Elektroničke komunikacije*

U području **elektroničkih komunikacija** na području FLAG-a je postignut relativno visok stupanj razvijenosti koji prati europske trendove. Pokretna elektronička komunikacijska mreža zadovoljava potrebnu pokrivenost teritorija radijskim signalom, međutim konfiguracija terena uvjetuje jačinu signala. Baznim (radijskim) postajama pokriveno je 100% teritorija FLAG-a i one imaju dovoljne kapacitete i u vrijeme najvećeg opterećenja (na vrhuncu turističke sezone). Na najvećem dijelu teritorija Istarske županije dostupan je širokopojasni pristup internetu pristupnim brzinama 30 Mbit/s do 100 Mbit/s.

c) *Vodoopskrba, odvodnja i gospodarenje otpadom*

Prema Planu razvoja Istarske županije 2022.-2027., u Istarskoj županiji na **sustav javne vodoopskrbe** priključeno je 98,7% ukupnog broja stanovnika, znatno više od prosjeka na razini RH. Prema istom izvoru, organiziranom **odvodnjom otpadnih voda** na području Istarske županije pokriveno je oko 64% stanovništva, što je više od prosjeka RH koji se procjenjuje na oko 46%, navedeno i dalje predstavlja izazov u aspektu sprječavanja negativnog utjecaja na okoliš, predstavljajući jedan od strateških razvojnih i okolišnih projekata Istarske županije.

U pogledu **gospodarenja otpadom**, na području FLAG-a djeluju komunalna poduzeća Komunalni servis d.o.o. iz Rovinja (za područja Rovinja – Rovigno, Bale – Valle i Kanfanar), te Pula Herculeana d.o.o. (Vodnjan – Dignano, Barban, Fažana - Fasana, Ližnjan - Lisignano, Marčana, Medulin i Svetvinčenat). Osim spomenutih društava prikupljanje miješanog komunalnog otpada te drugih vrsta otpada obavljaju i tvrtke MED-EKO SERVIS d.o.o. iz Medulina na području općine Medulin te tvrtka CONTRADA d.o.o. na području grada Vodnjana - Dignano. Sav otpad prikupljen na području FLAG-a, ali i cijele Istarske županije, od srpnja 2018. odvozi se na obradu u Županijski centar za gospodarenje otpadom (ŽCGO) Kaštijun na način da ga tvrtke Pula Herculeana d.o.o., MED EKO Servis d.o.o. i Contrada d.o.o. odvoze izravno, a ostali pružatelji javne usluge putem pretovarnih stanica izgrađenih na lokacijama bivših odlagališta.

1.2. Gospodarske značajke područja

Razvoj gospodarstva FLAG-a „Istarska batana“ određen je prirodnim predispozicijama poput geografskog položaja, prirodnih resursa i klime, dok je, s druge strane, određen tržišnim uvjetima, tehničko-tehnološkim napretkom i razinom razvoja infrastrukture. Ocjenjivanje i kategorizacija hrvatskih jedinica lokalne samouprave prema stupnju razvijenosti temelji se na **indeksu razvijenosti**, kompozitnom pokazatelju koji se računa kao ponderirani prosjek 6 socio-

ekonomskih pokazatelja⁴. Od 10 gradova i općina na području FLAG-a, 8 ih se nalazi u VIII skupini, predstavljajući ujedno najvišu skupinu, odnosno prvu četvrtinu iznadprosječno rangiranih jedinica lokalne samouprave, dok se preostale dvije JLS nalaze u VII skupini.

1.2.1. Glavne gospodarske djelatnosti

Prema podacima Digitalne komore Hrvatske gospodarske komore (HGK) za 2020., 2021. i 2022., generiranih temeljem statistike godišnjih financijskih izvještaja (GFI) Financijske agencije (FINA), na području FLAG-a vidljiv je ukupni rast prihoda kroz zadnje tri godine (čak 67,1% naspram 2020. godine, odnosno 27,3% naspram 2021.). Najznačajnije djelatnosti prema ostvarenim prihodima na području FLAG-a su dane u tablici u nastavku, a iz kojih je vidljivo da nakon 2020. godine prerađivačka industrija više nije najsnažnija gospodarska grana po ukupnim prihodima, već to postaju djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane.

Tablica 3: Tri najzastupljenije gospodarske djelatnosti po ukupnim prihodima za 2022., 2021. te 2020. godinu na području FLAG-a

Tri djelatnosti po visini ukupnog prihoda (NKD)	Ukupni prihodi 2022. (EUR)	Ukupni prihodi 2021. (EUR)	Ukupni prihodi 2020. (EUR)
(I) Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	351.052.702,17	263.560.433,13	147.213.597,9
(C) Prerađivačka industrija	267.898.350,99	229.167.233,44	197.955.837,36
(G) Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala	221.539.704,09	182.154.865,92	142.410.121,15
Ukupni prihodi svih djelatnosti (EUR)	1.221.718.139,99	959.500.146,54	731.346.639,08

Izvor: Digitalna komora HGK, podaci FINA

Također, od ukupnog broja poduzetnika koji predaju GFI na području FLAG-a, u 2022. godini, promatrano prema djelatnostima (Nacionalna klasifikacija djelatnosti - NKD 2007), najveći je broj poduzetnika registriran u poslovanju nekretninama (17%) te građevinarstvu (16,3%), uz značajan udio poduzetnika u djelatnosti trgovina na veliko i malo – popravak motornih vozila i motocikla (14,4%) te djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (13,7%). S obzirom da se radi o ribarstvenom području, važno je istaknuti i djelovanje 74 poduzetnika u djelatnosti poljoprivrede, šumarstva i ribarstva, čineći 3% svih poduzetnika na području FLAG-a, iako treba uzeti u obzir da su unutar ove statistike zabilježeni samo obveznici predaje GFI-a. Ukupni broj poduzetnika na području FLAG-a također raste kroz godine, pa je 2020. bio 2.278, 2021. 2.413, a 2022. 2.431.

1.2.1.1. Turizam

Izuzetne mogućnosti razvoja turizma na području FLAG-a daje **odličan geoprometni položaj** iz kojeg proizlaze mnogobrojne prednosti kao što su blizina emitivnih tržišta, povoljna klima s četiri pravilno raspoređena godišnja doba te činjenica da se radi o dijelu najvećeg poluotoka Jadranskog mora jedinstvenih prirodnih atrakcija i bogate kulturne baštine. Područje FLAG-a neizostavan je dio istarske destinacije koja se po turističkim kapacitetima i prometu nalazi visoko na listi u RH. **Obalno područje FLAG-a**, koje obuhvaća sve JLS izuzev općine

⁴ 1. prosječni dohodak po stanovniku; 2. prosječni izvorni prihodi po stanovniku; 3. prosječna stopa nezaposlenosti; 4. opće kretanje stanovništva; 5. stupanj obrazovanosti stanovništva (tercijarno obrazovanje) te 6. indeks starenja.

Svetvinčenat, izuzetno je atraktivno te je turizam kao jedna od glavnih okosnica razvoja prvenstveno vezan uz veliku morsku površinu i duljinu obalne crte od 216,08 km.

Podaci DZS-a o smještajnim kapacitetima pokazuju kako ukupni **turistički kapaciteti** na području FLAG-a iz godine u godinu bilježe blagi rast te je tako u 2022. godini evidentirano 40.644 soba, apartmana i mjesta za kampiranje, što je 5,2% više nego 2020. godine. Većina smještajnih kapaciteta nalazi se u turističkim središtima, Rovinju i Medulinu. Područje FLAG-a bilježi iznimne rezultate i konstantan rast u odnosu na ostvareni turistički promet. Zabilježeni podaci o ostvarenim **dolascima i noćenjima** u 2022. godini pokazuju porast od čak 131,3% u dolascima te 118,9% u noćenjima u odnosu na 2020. godinu. Tablica smještajnih kapaciteta, dolazaka i noćenja na području FLAG-a u 2020., 2021. 2022. godini nalazi se u Dodatku 2.

Najveći broj noćenja u 2022. ostvaren je u Rovinju (4.096.236) koji se, prema godišnjem izvješću Ministarstva turizma, nalazi na trećem mjestu po broju noćenja u cijeloj Hrvatskoj, odmah iza Zagreba i Dubrovnika. S 2.741.106 ostvarenih noćenja slijedi Medulin, dok se na trećem mjestu po broju ostvarenih noćenja na području FLAG-a nalazi Fažana (1.074.292). Unatoč tome što su turistički rezultati iz godine u godinu sve bolji, još uvijek je zamjetna sezonalna određenost turizma s vrhuncem u ljetnim mjesecima, što upućuje na potrebu daljnjeg razvoja i osmišljavanja ponude u mjesecima prije i poslije sezone. Potencijal za navedeno prije svega leži u razvoju selektivnih oblika turizma te diversifikaciji postojeće turističke ponude.

1.2.1.2. Poljoprivreda i ribarstvo

Prema Upisniku poljoprivrednika Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (APPRRR), na dan 31.12.2022., ukupan broj **poljoprivrednih gospodarstava** bio je 1.644, od čega je 1.287 obiteljsko gospodarstvo, 252 samoopskrbno poljoprivredno gospodarstvo, 35 obrta, 64 trgovačka društva, 4 zadruge te 2 druge pravne osobe. Prema podacima Digitalne komore HGK, na temelju izvještaja FINA-e, što uključuje samo obveznike godišnjih financijskih izvještaja, sektor (A) poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo je u 2022. generiralo ukupni prihod od 28.094.754 EUR, što predstavlja rast od 27,7% spram 2020. te 22,5% spram 2021. Poljoprivredna gospodarstva obrađuju 5.975,92,66 ha **poljoprivrednog zemljišta** (prema upisanim površinama u ARKOD-u). **Dobna struktura poljoprivrednih gospodarstava** na području FLAG-a prati stanje na nacionalnoj razini. Podaci dobiveni iz APPRRR-a, pokazuju kako je 70% nositelja poljoprivrednih gospodarstava starije od 50 godina, a od toga je najveći broj nositelja starijih od 65 godina, s udjelom od 40% između svih dobnih skupina. Prema rodnoj strukturi nositelja poljoprivrednih gospodarstava, prednjače muškarci sa 75%, dok je žena-nositeljica PG-eva 25%, što je nešto nepovoljnije u odnosu na nacionalni prosjek (29%). U obrazovnoj strukturi poljoprivrednih gospodarstava, prema dostupnim podacima, prednjači srednja škola sa 41%, dok za 35% nositelja nema podataka.

Najčešće kulture koje se uzgajaju na najvećem udjelu poljoprivrednih površina su maslina i plemenita vinova loza. Također, sve veći broj kućanstava okreće se prema vlastitoj (kućnoj) proizvodnji povrća i voća (vrtovi) te uzgoju ljekovitog i ukrasnog bilja. Od ukupnog broja PG-a, njih 132 upisano je u Upisnik ekoloških proizvođača, pri čemu grad Vodnjan-Dignano prednjači sa 38% ekoloških poljoprivrednih gospodarstava. **Stočarstvom** se na području FLAG-a bavi 622 poljoprivrednih gospodarstava, najviše u Marčani, Rovinju, Barbanu, Svetvinčenatu i Vodnjanu-Dignano. Broj grla u ovčarstvu prednjači sa 55% od ukupno 9.814 grla. **Pčelarstvom** se prema Evidenciji pčelara i pčelinjaka bavi 31 pčelar koji ima 856 košnica, unutar čega prednjače Rovinj (8 pčelara i 175 košnica), Vodnjan (5 pčelara i 114 košnica) te Fažana (4 pčelara, ali najveći broj košnica, njih 174). **Šumarstvo** je jedan od dodatnih potencijala za razvoj i provedbu aktivnosti s ciljem resursne učinkovitosti. Područje FLAG-a, prema podacima Ministarstva poljoprivrede, Uprave šumarstva, lovstva i drvne industrije ima 15.413,59 ha šuma u privatnom vlasništvu. Također, kao poseban aspekt turističke ponude

potrebno je istaknuti i **lovstvo**, budući da na području FLAG-a, prema Središnjoj lovnoj evidenciji, nalazimo 11 lovišta ukupne površine 64.578,00 ha⁵.

Na području FLAG-a, kao i u cijeloj Istarskoj županiji, **ribarstvo je tradicionalna gospodarska djelatnost** koja vuče svoje korijene od početka dvadesetog stoljeća. S ukupno **140 registriranih ribarskih brodova i brodica u gospodarskom ribolovu**, područje FLAG-a zauzima udio od 20,3% u ukupnom broju ribarskih plovila Istarske županije te 4,7% u odnosu na broj registriranih plovila na razini RH. Iako se podaci o broju registriranih brodova i brodica iz baze Uprave ribarstva, Ministarstva poljoprivrede ne mogu prikazati po godinama u određenom povijesnom trenutku, uspoređujući podatak iz istog perioda 2016. godine, za vrijeme izrade prošle LRSR, došlo je do značajnog pada broja brodova i brodica u cijeloj RH, Istarskoj županiji i na FLAG području, kojih je potomjkih tada bilo evidentirano 287, što **predstavlja pad od čak 51,2% brodova i brodica na FLAG području**.

Tablica 4: Registriran broj ribarskih brodova i brodica u gospodarskom ribolovu RH, Istarskoj županiji i FLAG području

Dužina plovila	<12 m	12-24 m	>24 m	Ukupno
RH (broj plovila)	2.541	349	81	2.971
IŽ (broj plovila)	580	99	9	688
FLAG-područje (broj plovila)	126	13	1	140
Udio (%) FLAG područja u IŽ	21,7%	13,1%	11,1%	20,3%
Udio FLAG područja (%) u RH	5,0%	3,7%	1,2%	4,7%

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede, Uprava ribarstva, 2023.

Promatrano prema jedinicama lokalne samouprave, najveći je broj plovila registriran u gradu Rovinju- Rovigno (42,1%) i općini Medulin (37,1%), U najvećem dijelu (90%) čine plovila dužine ispod 12 metara, kojima se obavlja ribolov sezonskog tipa. Što se tiče snage plovila, najveći dio plovila (39,3%) ima snagu od 20 do 100 kW, plovila do 20 kW čine također značajnih 32,9%, zatim slijede plovila od 100 kW do 300 kW 22,9% te 5% plovila ima preko 300 kW.

Odlukom Ministarstva poljoprivrede Republike Hrvatske, za hrvatske ribare ribolovno je more podijeljeno na čitav niz zona i podzona, a pravo ribolova po pojedinoj povlastici ograničeno je u pisanim zonama, bez mogućnosti upisivanja ostalih. Ribolovne zone kojima gravitiraju ribari iz cijele Istre su zone A, B, E, H i I.

Slika 1: Karta ribolovnih zona Republike Hrvatske

Izvor: Pravilnik o granicama u ribolovnom moru Republike Hrvatske (NN, br. 46/96, 10/97, 159/04 te 5/11)

⁵ Bale, Barban, Barbariga, Budava, Kanfanar, Krnica, Ližnjan, Marčana, Rovinj, Svetvinčenat i Vodnjan.

Podaci Ministarstva poljoprivrede, Uprave ribarstva, pokazuju kako je prema službenoj statistici na dan 1.8.2023. za područje FLAG-a evidentirano ukupno **140 povlastica za obavljanje gospodarskog ribolova na moru**.

Tablica 5: Broj povlastica za obavljanje gospodarskog ribolova na moru po JLS koje čine FLAG područje na dan 1.8.2023.

JLS	Broj povlastica za obavljanje gospodarskog ribolova
Grad Rovinj	59
Grad Vodnjan	8
Općina Bale	1
Općina Barban	1
Općina Fažana	9
Općina Kanfanar	0
Općina Ližnjan	3
Općina Marčana	7
Općina Medulin	52
Općina Svetvinčenat	0
Ukupno	140

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede, Uprava ribarstva, 2023.

Iako se podaci o povlasticama u bazi Uprave ribarstva, Ministarstva poljoprivrede ne mogu prikazati po godinama u određenom povijesnom trenutku, uspoređujući zabilježeni podatak iz istog perioda 2016. godine, za vrijeme izrade prošle Strategije, **došlo je do značajnog pada broja povlastica za gospodarski ribolov na FLAG-području, kojih je tada bilo evidentirano 225 (pad od 37,8%)**. Iz podataka o strukturi povlastica po JLS, razvidno je da po broju postojećih povlastica prednjače Rovinj i Medulin (zajedno 79,3% svih povlastica na FLAG području), dok Kanfanar i Svetvinčenat nemaju aktivnih povlastica za obavljanje gospodarskog ribolova.

Na području FLAG-a, **iskrcajna mjesta nalaze se na području 6 JLS (u Rovinju, Vodnjanu, Fažani, Ližnjanu, Marčani i Medulinu)**. Iskrcajno mjesto podrazumijeva dio operativne obale namijenjen za iskrcaj ribe, opremljen uređajima za privez, osvijetljen, energetski opremljen (struja, voda), pristupna cesta odgovarajuće kategorije prohodna za adekvatna transportna sredstva (kamioni – hladnjače), natkriven i ograđen manipulativni prostor te adekvatne prostorije za veterinarski i drugi inspekcijski nadzor.

Tablica 6: Iskrcaj morskih proizvoda u iskrcajnim mjestima na području FLAG-a

Iskrcajna mjesta na području FLAG-a	Iskrcaj morskih organizama (kg)			
	2019. godina	2020. godina	2021. godina	2022. godina
Rovinj	5.111.916,68	4.473.211,34	3.696.400,87	4.348.652,39
Vodnjan	10.012,70	2.972,75	4.463,60	4.881,20
Fažana	9.177,35	15.738,87	12.361,55	9.564,70
Ližnjan	1.045.529,81	1.235.435,95	932.348,75	1.044.320,13
Marčana	57.260,67	66.299,08	71.162,70	67.599,22
Medulin	394.767,30	491.447,42	282.379,78	303.309,81
Sveukupno FLAG-područje	6.628.664,51	6.285.105,41	4.999.117,25	5.778.327,45
Istarska županija	16.116.050,97	16.930.133,67	16.378.852,38	15.556.839,89

Udio iskrcaja na FLAG-području u iskrcaju IŽ	41,1%	37,1%	30,5%	37,1%
Republika Hrvatska	63.225.175,27	70.320.139,96	61.149.617,06	62.605.560,71
Udio iskrcaja na FLAG-području u iskrcaju RH	10,5%	8,9%	8,2%	9,2%

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede, Uprava ribarstva, 2023.

Naime, podaci Uprave ribarstva o iskrcaju ribe u lukama Istarske županije, pokazuju kako su **iskrcajna mjesta na području FLAG-a iskrcala 5.778.327,45kg ulova u 2022. godini**, što čini 37,1% ukupnog iskrcaja u Istarskoj županiji, odnosno 9,2% ukupnog iskrcaja u RH. Po količini iskrcaja, prednjače iskrcajna mjesta u Rovinju (75,3% cijelog iskrcaja na FLAG području), Ližnjanu (18,1%) te u Medulinu (5,2%). Promatrano kroz usporedbu 2022. godine naspram 2019. godine, ukupni iskrcaj na FLAG području bilježi pad od 12,8%. Specifično po JLS, Marčana i Fažana bilježe blagi porast iskrcaja usporedbom 2019. i 2022. godine, dok ostale JLS bilježe pad iskrcaja morskih proizvoda u kg.

U pogledu strukture ulova koji se iskrcava na području FLAG-a **daleko najzastupljenija vrsta u ulovu je mala plava riba (93,6%)**, dok je prikaz po ostalim grupama morskih proizvoda dan u tablici u nastavku.

Tablica 7: Iskrcaj prema grupama morskih organizama za FLAG-područje u 2019., 2020., 2021. i 2022.

Grupe morskih organizama	2019. godina	2020. godina	2021. godina	2022. godina	Udio (2022.)
Bijela riba	164.128,87	164.726,52	163.854,26	176.193,49	3,0%
Glavonošci	65.061,70	115.027,28	67.828,00	69.893,80	1,2%
Hrskavična riba	28.381,67	34.149,95	41.906,94	35.832,32	0,6%
Mala plava riba	6.297.205,69	5.905.836,71	4.668.267,45	5.407.996,59	93,6%
Ostalo	15.267,00	19.765,20	17.035,50	26.120,40	0,5%
Rakovi	14.771,69	9.706,05	12.827,10	15.899,20	0,3%
Školjkaši	21.064,10	13.911,70	11.431,50	16.554,00	0,3%
Velika plava riba	22.783,79	21.982,00	15.966,50	29.837,65	0,5%
Ukupno	6.628.664,51	6.285.105,41	4.999.117,25	5.778.327,45	100%

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede, Uprava ribarstva, 2023.

Marikultura

Marikultura, kao gospodarska grana koja se bavi uzgojem riba i školjaka (morskih organizama) u komercijalne svrhe, u Istarskoj je županiji prvenstveno usmjerena na uzgoj bijele ribe i školjaka te se prakticira kavezni uzgoj (intenzivni) ribe u moru. Uzgoj bijele ribe lociran je u Limskom kanalu i zaljevu Budava dok je uzgoj školjaka vezan uz Savudrijsku uvalu, područje Vabriga, Limski kanal, Pomerski zaljev i dijelove Raškog zaljeva. Za područje FLAG-a posebno je značajna uvala Budava odnosno uzgajalište Budava koje se nalazi na području općine Ližnjan-Lisignano.

Akvakultura

Temeljem Popisa uzgajivača u akvakulturi Ministarstva poljoprivrede, na području FLAG-a nisu registrirani ovlaštenici povlastice za uzgoj u slatkim vodama.

Zadnji dostupni podaci o potrošnje ribe po glavi stanovnika u RH temelje se na istraživanju Ministarstva poljoprivrede pod nazivom „Dostupnost i vidljiva potrošnja proizvoda ribarstva i akvakulture u Republici Hrvatskoj u 2020. i 2021. godini“⁶. **Potrošnja proizvoda ribarstva i akvakulture po glavi stanovnika (*per capita*)** u RH iznosila je u 2020. godini 19,30 kg *per capita*, a u 2021. godini 22,90 kg, što predstavlja značajno povećanje, osobito u odnosu na 2018. godinu kada je potrošnja iznosila 18,06 kg *per capita*. Navedeno je još uvijek ispod prosječne potrošnje država članica EU koja iznosi 24,4 kg/*per capita*, s tim da ista izuzetno varira od 5 kg po glavi stanovnika u Mađarskoj do gotovo 57 kg u Portugalu.

1.2.2. Stanje gospodarstva

Analiza podataka FINA-e temeljem posljednjih zaprimljenih godišnjih financijskih izvještaja za period 2020.-2022., govori o pozitivnim rezultatima poslovanja poduzetnika na FLAG-području. Naime, kroz navedene tri godine zamjetan je **porast gospodarske aktivnosti** – povećao se broj poduzetnika, broj zaposlenih, ostvareni su veći prihodi te konsolidirani rezultat. Tablica koja prikazuje broj poduzetnika i osnovne pokazatelje poslovanja poduzetnika u 2020, 2021. i 2022. godini nalazi se u Dodatku 3.

Ukupno ostvareni prihod poduzetnika na području FLAG-a u 2022. godini iznosio je 1.221.718.139,99 EUR. Najveći prihodi ostvareni su u Rovinju, Medulinu i Vodnjanu. Dok je u 2020. i još dijelom u 2021. bilo zabilježeno poslovanje s gubitkom u nekim JLS-ovima, u 2022. poduzetnici su prosječno poslovali s neto dobiti u svim JLS. U promatranom periodu je zabilježen istovremeno **porast broja zaposlenih i porast broja poduzetnika** kumulativno i pojedinačno u svim JLS-ovima, s iznimkom Ližnjana gdje je 2022. došlo do smanjenja broja poduzetnika spram 2020. godine.

U pogledu strukture gospodarstva **prema veličini poduzeća**, u 2022. godini, podaci HGK upućuju na činjenicu kako 93,6% tvrtki na promatranom području spada u kategoriju mikro poduzeća, malih poduzeća je 5,7% te srednjih i velikih ukupno manje od 1% (sveukupno 13 srednjih poduzeća i 4 velika).

Prema podacima Obrtničke komore Istarske županije, na dan 1.10.2023. godine na području FLAG-a **registrirano je ukupno 2.267 obrta**, što predstavlja povećanje od 5,0 % u broju obrta u odnosu na isti dan 2022. godine. Najveći broj obrtnika koncentriran je u Rovinju (37,1%), Medulinu (19,4%) te potom Vodnjanu (9,3%), a s obzirom na djelatnosti, uslužni obrti čine značajnih 34,4%, zatim slijede ugostiteljstvo i turizam (18,9%) te trgovina (10,9%). Broj obrtnika koji djeluju u ribarstvu, njih ukupno 116, čine 5,1% svih obrta na području FLAG-a te su u usporedbi s prethodnom godinom kada ih je evidentirano 117 brojčano gotovo nepromijenjeni.

Unutar područja FLAG-a u 2023. godini, prema podacima FINA-e, djeluju **2 zadruge te je jedna u likvidaciji**, što je u skladu s trendovima na državnoj razini prema kojima je **zadrugarstvo** u Hrvatskoj još uvijek slabo zastupljen model udruživanja i poticanja proizvodnje i poduzetništva.

U području poslovne infrastrukture, prema podacima Istarske razvojne agencije (IDA), prezentiranim u Planu razvoja Istarske županije 2022.-2027., na području FLAG-a u funkciji je šest aktivnih i **infrastrukturno opremljenih poduzetničkih zona**, od čega se dvije proizvodno-uslužne nalaze u Vodnjanu (Vodnjan Sjever i Galižana), jedna uslužno-mješovita te jedna proizvodno-prerađivačka u Rovinju (Gripole Spine), jedna proizvodno-uslužna u Svetvinčentu te jedna u Barbanu. U zonama je prema dostupnim podacima ukupno aktivno 107 poduzetnika koji zapošljavaju 690 zaposlenika, iako se navedeni broj kontinuirano mijenja. Od poduzetničkih potpornih institucija, razvojne agencije su županijskog karaktera, dok postoje

⁶ Dostupno na https://podaci.ribarstvo.hr/files/Dostupnost-i-potrosnja-proizvoda-ribarstva-i-akvakulture_2020-i-2021-16.2.2023.pdf

poduzetnički inkubatori na području tri JLS-a koji ulaze u obuhvat FLAG-a (Barban, Rovinj i Vodnjan).

1.2.3. Tržište radne snage

Područje FLAG-a, prema podacima Popisa stanovništva 2021. godine, obuhvaća 27.270 osobe koje se ubrajaju u **radno sposobno stanovništvo** (15-64 godine), tj. 61,3% u odnosu na ukupan broj stanovnika FLAG-a. Struktura radno sposobnog stanovništva prema spolu ukazuje na podjednaku zastupljenost žena i muškaraca, s neznatno većim udjelom ženskog radno sposobnog stanovništva (50,3%).

U pogledu **zaposlenosti stanovništva** na području FLAG-a, podaci HZMO-a o broju aktivnih osiguranika na dan 31.7.2023. pokazuju kako je ukupno 19.882 osoba bila zaposlena, što predstavlja porast od 6,5% u odnosu na isti dan prethodne godine. Što se tiče strukture zaposlenih prema osnovama osiguranja, najveći je broj zaposlenih kod pravnih osoba (90,6%), nakon čega slijede obrtnici (8,2%) te poljoprivrednici (0,6%) i samostalne profesionalne djelatnosti (0,6%).

Podaci HZZ-a o nezaposlenim osobama po gradovima i općinama za rujna 2023. godine pokazuju kako je na području FLAG-a bilo **480 nezaposlenih osoba**. Ukoliko se promotri trogodišnje razdoblje, na području FLAG-a se bilježi pad broja nezaposlenih. Naime, u 2023. godini prosječna nezaposlenost je pala za značajnih 38,2% spram 2021. godine, odnosno 7,3% spram 2022. godine.

Tablica 8: Prosječan broj nezaposlenih u 2021., 2022. i 2023. na FLAG području

FLAG područje	Prosječan broj nezaposlenih		
	2021.	2022.	2023.
Bale-Valle	19	9	8
Barban	49	32	31
Kanfanar	19	13	18
Ližnjan-Lisignano	103	78	69
Marčana	93	60	59
Medulin	144	102	83
Rovinj-Rovigno	290	188	185
Svetvinčenat	53	34	31
Vodnjan-Dignano	158	109	103
Fažana-Fasana	86	51	41
Ukupno	1014	676	627

Izvor: statistika.hzz.hr

1.3. Demografske i socijalne značajke

1.3.1. Broj i gustoća stanovnika

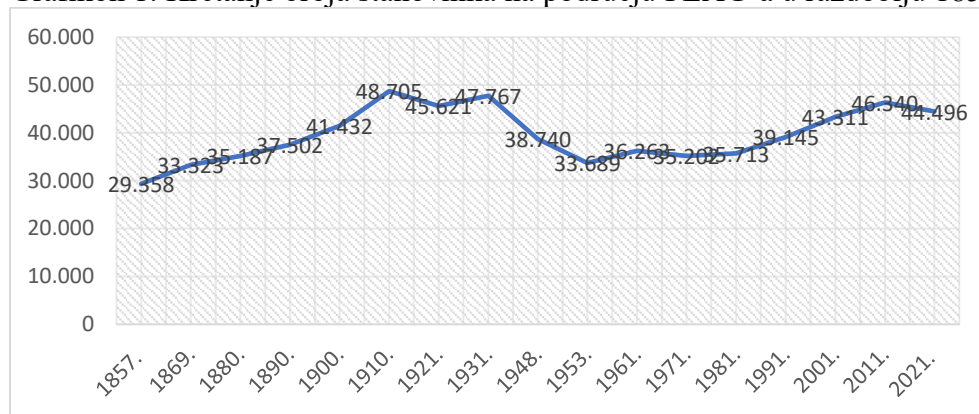
Prema popisu stanovništva DZS-a iz 2021. godine na području FLAG-a živi **44.496 stanovnika**, što u usporedbi s prethodnim popisom iz 2011. godine predstavlja **pad za 4,14%**. Najviše stanovnika broje Rovinj-Rovigno (12.968), Medulin (6.552) te Vodnjan-Dignano (5.838), dok je najmanji broj stanovnika evidentiran u općini Bale-Valle (1.170). U odnosu na Popis stanovništva iz 2011. godine pad broja stanovnika primjetan je u svim jedinicama lokalne samouprave područja FLAG-a, izuzev općina Bale-Valle, Ližnjan-Lisignano i Medulin koje bilježe rast stanovništva.

Prosječna gustoća naseljenosti FLAG-a iznosi 85,77 stanovnika/km², no primjetne su značajne razlike u naseljenosti pojedinih JLS. Sa 253,89 st/km² najgušće je naseljena općina Fažana-Fasana, potom općina Medulin (192,03 st/km²) te grad Rovinj-Rovigno (167,33 st/km²), dok su najslabije naseljene općine Bale-Valle (14,25 st/km²), Kanfanar (25,01 st/km²) te Svetvinčenat (27,37 st/km²).

1.3.2. Demografska kretanja

Podaci o kretanju stanovništva FLAG-a u razdoblju 1857.-2021. godine pokazuju kako je područje dugi niz godina bilježilo **povećanje broja stanovnika**, uz značajniji pad stanovništva 1948. i 1953. godine te proces zabilježen posljednjim Popisom stanovništva 2021. godine.

Grafikon 1: Kretanje broja stanovnika na području FLAG-a u razdoblju 1857.-2021. godine

Izvor: DZS, Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.-2001., Popis stanovništva 2011. te 2021.

Prilikom analiziranja demografskih čimbenika iznimno su važni podaci o dobnoj strukturi stanovništva koja je jedan od najvažnijih pokazatelja vitalnosti i potencijala stanovnika određenog područja. Podaci Popisa stanovništva iz 2021. pokazuju kako u skupinu **radno sposobnog stanovništva** ulazi 27.270 osoba, što čini udio od 61,3% u ukupnom broju stanovnika. Broj stanovnika do 19 godina starosti iznosi 8.001 (17,9%), dok se u skupini iznad 65 godina starosti nalaze 11.162 osobe (25%). Analiza dostupnih podataka o cjelokupnom stanovništvu ukazuje na **rodnu uravnoteženost stanovnika**, pri čemu su žene nešto zastupljenije s 51,4% (22.889), dok je muškaraca 48,6% (21.607).

Prosječna starost stanovništva na području FLAG-a iznosi 45,6 godina, što je nešto nepovoljnije od nacionalnog prosjeka koji iznosi 44,3 godine. Vezano uz **indeks starenja**, koji pokazuje omjer starog i mladog stanovništva, indeks starenja na području FLAG-a iznosi 179,8, dok isti na nacionalnoj razini iznosi 184,4. Iako navedeno upućuje na činjenicu kako je stanovništvo cjelokupnog područja FLAG-a ušlo u proces starenja, značajan je podatak kako su unutar samog područja FLAG-a **primjetne velike razlike u indeksu starenja** te tako primjerice općina Medulin ima indeks starenja 211,9, dok općina Bale-Valle ima najmanji indeks starenja unutar područja FLAG-a (155,5), ujedno ispod nacionalnog prosjeka. **Prosječni vitalni indeks**, tj. omjer živorođenih na 100 umrlih u 2022. godine, za područje FLAG-a iznosi 60,2, što je nešto više od prosjeka RH koji iznosi 59,5, dok je prirodni prirast u 2022. iznosio - 295.

1.3.3. Obrazovna struktura stanovništva

Analiza podataka Popisa stanovništva iz 2021. godine o razini obrazovanja, tj. najvišoj završenoj školi pokazuje kako u obrazovnoj strukturi na području FLAG-a prednjače **osobe sa završenom srednjom školom** (58,9%), nakon čega slijede osobe sa završenom osnovnom školom (15,0%). U kategoriji osoba koje su bez škole ili s nezavršenom školom nalazi se 1,8%

osoba, dok 16,8% stanovnika ima visoko obrazovanje. Visoko obrazovanje je završilo 24,2% stanovništva, a u strukturi visokoobrazovanih prevladavaju osobe sa završenim sveučilišnim studijem (59,3%), a potom slijede osobe sa završenim stručnim studijem (39,2%) i doktoratom znanosti (0,1%).

1.3.4. Školstvo i kultura

Na području FLAG-a, vezano uz infrastrukturu predškolskog, osnovnoškolskog i srednje školskog obrazovanja, u pedagoškoj, odnosno školskoj godini 2022./2023. djelovalo je 27 dječjih vrtića (i drugih pravnih osoba), 28 osnovnih škola (uključujući područne) te 7 srednjih škola, sve u Rovinju. Na području FLAG-a ne postoje visokoškolske ustanove uslijed čega zainteresirano stanovništvo gravitira prema većim obližnjim središtima u državi i inozemstvu (Pula, Rijeka, Trst). Prema statističkim izvješćima DZS, u tablici koja se nalazi u Dodatku 4., dan je prikaz broja ustanova, djece/učenika te zaposlenih unazad zadnjih pet školskih godina na FLAG-području.

Iz navedenih podataka, vidljiv je na ovom području relativno stabilan broj dječjih vrtića i drugih pravnih osoba koji ostvaruju program predškolskog odgoja, te osnovnih i srednjih škola. U zadnje tri godine, dolazi do rasta broja upisane djece u predškolski odgoj, praćeno porastom broja zaposlenih. Isti trend povećanja broj učenika i učitelja vidljiv je i u osnovnim školama, dok u srednjim školama raste broj učenika, a broj nastavnika oscilira. Većina vrtića uz osnovni program nudi različite dodatne programe prema izboru roditelja kao što su sportski, glazbeni i likovni programi, rano učenje engleskog jezika, program rada s darovitom djecom, folklor – zavičajne radionice, te program integracije djece s posebnim potrebama. Na području FLAG-a također nalazimo ustanove predškolskog odgoja koje u cijelosti rade na talijanskom jeziku za pripadnike talijanske nacionalne manjine.

1.3.5. Organizacije civilnog društva (OCD)

Prema Registru udruga u Republici Hrvatskoj za 2023. godinu, na području FLAG-a su **registrirane 503 aktivne udruge** čije se područje djelovanja prostire na sve sfere društvenog života. Najviše udruga registrirano je u području kulturnih i sportskih aktivnosti te aktivnosti usmjerenih na brigu, skrb i uključivanje socijalno osjetljivih skupina u društvu (prvenstveno osoba s teškoćama). Također, posebno su značajne organizacije koje se bave očuvanjem i revitalizacijom prirodne, kulturno-povijesne i tradicijske baštine, gastronomske udruge te književne udruge, koje su, u suradnji s turističkim zajednicama i poduzetničkim sektorom u turizmu, važni nositelji turističke ponude ovog područja.

2. UKLJUČENOST LOKALNIH DIONIKA U IZRADU I PROVEDBU LRSR

Glavna je značajka CLLD pristupa, kojeg primjenjuju FLAG-ovi, implementacija metoda temeljenih na **sudjelovanju i načelu „odozdo prema gore“** kako bi se dionici lokalne zajednice uključili u pripremu i provedbu LRSR te razvoj projekata i procese donošenja odluka. S tim u svezi, FLAG je osmislio i proveo metodologiju participativnog strateškog planiranja i upravljanja razvojem FLAG-područja s fokusom na načela:

- Točnosti i odgovornosti – za proces izrade, izvješćivanja te praćenje provedbe i vrednovanje učinaka LRSR koriste se pouzdani, provjerljivi i usporedivi podaci.
- Učinkovitosti i djelotvornosti – za sve razine utvrđenih ciljeva i prioriternih mjera u LRSR definirani su odgovarajući pokazatelji.
- Odgovornosti i usmjerenosti na rezultat – tijela FLAG-a, kao i stručna služba istog, zaduženi za izradu i provedbu LRSR, osigurali su odgovarajuće uvjete, resurse i političku podršku za postizanje željenih rezultata, ishoda i učinaka.

- Održivosti – tijela FLAG-a, kao i stručna služba istog, zaduženi za izradu i provedbu LRSR, provode navedene procese na temelju rezultata i iskustva iz prethodnog programskog razdoblja 2014. – 2020.
- Partnerstva – u procesu strateškog planiranja LRSR, FLAG je osigurao partnerstvo s članovima FLAG-a, predstavnicima jedinica lokalne samouprave s FLAG-područja, gospodarskog sektora, posebice ribarstva, akademske i znanstvene zajednice, organizacija civilnoga društva, odgojno-obrazovnih ustanova, institucija u području zaštite okoliša i drugim zainteresiranim dionicima.
- Transparentnosti – informacije o tijeku, dinamici i metodologiji izrade LRSR, smjernicama i preporukama europske i nacionalne regulative i druge važne informacije o LRSR i djelovanju FLAG-a jasno su i nedvosmisleno komunicirane prema dionicima te su bile dostupne, vidljive i razumljive.

Pri tom je lokalna zajednica ta koja vodi proces razvoja područja – zajednica donosi ključne odluke o širokim strateškim smjerovima, ima osjećaj vlasništva i odgovornosti za njezin dizajn, ali i kasniju implementaciju. Dodatno, pri provedbi metodologije participativnog procesa, vanjski su stručnjaci pozvani da pomognu u izradi strategije (npr. za facilitaciju radionica ili kako bi se pripremili podaci za konačni strateški dokument), međutim *oni ne dominiraju procesom*. Oblikovanje i razrada SWOT analize, razvojnih potreba i potencijala, strateških ciljeva i prioriteta mjera te pripadajućih rezultata, dakle osnovnih elemenata strategije koji definiraju razvojne projekte koji će biti financirani do 2029. godine, *odgovornost su lokalnog partnerstva, relevantnih dionika ribarstvene zajednice i stručne službe FLAG-a koji su sudjelovali u sveobuhvatnom procesu pripreme LRSR*. U tom procesu posebna je pažnja posvećena uključenosti većeg dijela zainteresirane zajednice jer će isto olakšati aktiviranje ključnih osoba i organizacija u kasnijim fazama, kako u radu partnerstva tako i u provedbi projekata. Potencijalni prijavitelji će biti u potpunosti svjesni ciljeva/mjera strategije i razvijati projekte i inicijative koji su usklađeni s istima.

2.1 Opis uključenosti relevantnih dionika ribarstvene zajednice u izradu i provedbu LRSR i primjena načela „odozdo prema gore“

FLAG je početkom 2023. godine krenuo s provedbom aktivnosti izrade LRSR. Izrada je trajala do listopada 2023. godine, a uključivala je sljedeće elemente:

ELEMENT 1: OSNAŽIVANJE LJUDSKIH KAPACITETA FLAG-A U SVRHU POSTIZANJA REZULTATA KOJI SE ŽELE OSTVARITI U PROGRAMSKOM RAZDOBLJU 2021. – 2027.

Preduvjet uspješnom programiranju financijskog razdoblja 2021. – 2027. jest jačanje kompetencija ljudskih kapaciteta FLAG-a u cilju boljeg razumijevanja kvalitete provedbe strategije u programskom razdoblju 2014. – 2020., osnovnih EU smjernica za programiranje te metoda i alata za visoku razinu uključenosti zajednice u razvoj strategije. Cilj ovog elementa bio je pripremiti operativni tim FLAG-a za uspješno suočavanje s izazovima koje donosi novo financijsko razdoblje te osigurati da će strategija biti temeljito razrađena i prilagođena potrebama zajednice, što je uključivalo sljedeće:

- a) Upoznavanje s osnovnim ciljevima i smjernicama Uredbe 2021/1060 Europskog Parlamenta i Vijeća o utvrđivanju zajedničkih odredbi o Europskom fondu za regionalni razvoj, Europskom socijalnom fondu plus, Kohezijskom fondu, Fondu za pravednu tranziciju i Europskom fondu za pomorstvo, ribarstvo i akvakulturu te financijskih pravila za njih i za Fond za azil, migracije i integraciju, Fond za unutarnju sigurnost i Instrument za financijsku potporu u području upravljanja granicama i vizne politike (*Post-2020 Common provisions Regulation proposal*), Uredbe 2021/1139 Europskog Parlamenta i

Vijeća o uspostavi Europskog fonda za pomorstvo, ribarstvo i akvakulturu i izmjeni Uredbe (EU) 2017/1004 i Programa za ribarstvo i akvakulturu Republike Hrvatske za programsko razdoblje 2021. – 2027.

- b) Analizu LRSR FLAG-a 2014. – 2020. u kontekstu neraspisanih i raspisanih mjera s ciljem identifikacije onih aktivnosti koje bi potencijalno mogle biti implementirane u narednom programskom razdoblju.
- c) Analizu natječaja odobrenih FLAG-ova u RH s ciljem identifikacije onih mjera odnosno aktivnosti koje FLAG nije objavio, a potencijalno bi mogle biti zanimljive za implementaciju u narednom programskom razdoblju.
- d) Analizu primjera dobre prakse projekata na EU razini.
- e) Analizu provedbe LRSR 2014. – 2020. u kontekstu kvantitativnih podataka (primjerice, analiza pokazatelja rezultata provedbe za Prioritet Unije IV., specifičnog cilja OPPR 1, te ostali rezultati poput razdoblja provedbe, broja raspisanih natječaja, broja pristiglih i odobrenih projekata, broja isplaćenih projekata i ukupno utrošena sredstva i sl.) te kvalitativnih podataka o provedbi (primjerice, prepoznavanje postignuća koja su pridonijela uspjehu, ali i prepoznavanje izazova i prepreka u cilju poboljšanja provedbe strategije u budućnosti).
- f) Izradu smjernica i preporuka za kvalitetnu pripremu za izradu nove LRSR te provedbu metodologije refleksije provedbe sadašnje LRSR.

ELEMENT 2: REFLEKSIJA/PROMIŠLJANJE I KRITIČKI OSVRT NA PRETHODNO RAZDOBLJE I PROVEDENE AKTIVNOSTI

Cilj ovog elementa bio je potaknuti organizacijsku samoprocjenu i učenje u kontekstu sagledavanja provedenih aktivnosti i postignutih rezultata u prethodnom razdoblju te identifikaciju ključnih momenata koji su doveli do uspješne ili manje uspješne realizacije. Analizirajući prethodno razdoblje i provedene aktivnosti, doprinijelo se donošenju informiranih odluka o novoj strategiji i planovima za budućnost, postavljanju realnijih ciljeva i učinkovitijih planova za buduće aktivnosti. Analizom prethodnih iskustava FLAG je identificirao prakse koje treba zadržati i unaprijediti odnosno odbaciti ili izmijeniti. Ovaj element je uključivao:

- a) Interne sastanke operativnog tima FLAG-a u cilju refleksije prethodnog razdoblja.
- b) Izradu dokumenta „Priprema za izradu strategije za razdoblje 2021. – 2027. – refleksija provedbe LRSR 2014. – 2020.“
- c) Raspravu o aktivnostima jačanja kapaciteta lokalnih dionika u segmentu upravljanja projektima za kvalitetnu identifikaciju, planiranje, razradu i provedbu razvojnih projekata u razdoblju 2021. – 2027.
- d) Raspravu o potencijalnom daljnjem djelovanju u okviru provedbe LRSR.

ELEMENT 3: PARTICIPATIVAN PROCES IZRADE LRSR 2021. – 2027. U PARTNERSTVU S LOKALNOM ZAJEDNICOM

Ovaj je element proveden u sedam faza:

- a) U prvoj je fazi provedeno *informiranje relevantnih dionika ribarstvene zajednice* o postupku pripreme i izrade LRSR. Članovi lokalnog partnerstva su u okviru djelovanja tijela FLAG-a informirani o predloženoj metodologiji procesa izrade LRSR, dinamici izrade, načinu uključivanja dionika i sl., dok su ostali članovi ribarstvene zajednice, zainteresirani dionici, informirani putem mrežne stranice i društvenih mreža FLAG-a, članka u lokalnim novinama te gostovanjem u emisijama na lokalnim radijskim postajama.
- b) U drugoj su fazi održane individualne *konzultacije s dionicima gospodarskog sektora ribarstva, ali i dionicima iz ostalih sektora*, prema procjeni FLAG-a, s ciljem olakšavanja sudjelovanja ključnih ciljanih skupina (poput ribara) koji su relevantni za ispitivanje razvojnih potencijala ribarstvenog područja i njihovih interesa za pokretanjem razvojnih

projekata. Posebna je pažnja posvećena prepoznavanju uloge žena u ribarstvu te su osmišljene aktivnosti koje FLAG planira provesti s ciljem doprinosa ravnopravnosti spolova, a koje su opisane u poglavlju 5.3. LRSR i Dodatku 6.

- c) U trećoj je fazi izrađen *anketni upitnik* namijenjen svim relevantnim dionicima FLAG-područja iz sva tri sektora u cilju prikupljanja baze projektnih ideja i lakšeg oblikovanja budućih mjera te njihova analiza. Upitnik je javno objavljen na mrežnoj stranici i društvenim mrežama FLAG-a te je proslijeđen putem elektroničke pošte relevantnim dionicima.
- d) Nakon dobivenih ispunjenih anketnih upitnika i njihove analize, u četvrtoj su fazi provedene sljedeće aktivnosti:
 - za predstavnike gospodarskog sektora ribarstva – pristupilo se usporedbi informacija datih na individualnim konzultacijama i samom upitniku te se oblikovao zaključak o planiranim razvojnim projektima po pojedinom dioniku,
 - za predstavnike javnog i civilnog sektora – održane su *konzultacije s dionicima iz svake od 10 JLS-a s FLAG-područja zasebno* na kojima se detaljnije razgovaralo o predloženim projektnim idejama na razini JLS-a kako bi se na vrijeme uvidjeli mogući problemi i izazovi, ali i mogućnosti međusobne suradnje i poboljšanja budućih investicija na području djelovanja FLAG-a. Ciljevi provedbe konzultacija bili su: potaknuti dionike na dugoročnije (strateško) promišljanje projekata koji će stvoriti dodatnu vrijednost području (primjerice, potaknuti ih na provedbu jednog većeg, partnerskog projekta ili više projekata koji se međusobno nadopunjuju); umrežiti dionike i potaknuti ih na projektnu suradnju u smislu objedinjavanja aktivnosti u jedan smisleni projekt, tamo gdje je to moguće; identificirati moguće nositelje projekta i partnere iz JLS (ili više JLS-a) u sklopu jednog projekta (postoje dionici koji nemaju iskustva u prijavi i provedbi EU projekata ili su podkapacitirani u bilo kojem smislu, ali imaju dobre ideje, stvarnu potrebu, želju/volju za doprinosom, ili slične ideje/aktivnosti iz različitih JLS pa je potrebno potaknuti dionike na suradnju kako bi se jednim projektom obuhvatilo šire FLAG-područje).
- e) U petoj su fazi provedene *radionice s relevantnim dionicima FLAG-područja* – 2 jednodnevne radionice s predstavnicima ribarskog sektora te 2 jednodnevne radionice s predstavnicima javnog i civilnog sektora u cilju ispitivanja razvojnih potencijala i izazova odnosno u cilju izrade SWOT analize.
- f) Šesta faza obuhvatila je samu razradu odnosno izradu strategije. Za potrebe izrade dijela strategije angažiran je vanjski stručnjak, dok je za najvažnija poglavlja, poput opisa ciljeva i prioriternih mjera, odgovorno lokalno partnerstvo i stručna služba FLAG-a. Važno je naglasiti da se u ovoj fazi pristupilo i *savjetovanju sa zainteresiranom javnošću* na način da se nacrt LRSR dostavio putem elektroničke pošte članovima partnerstva i dionicima koji su na bilo koji način sudjelovali u jednoj od pet faza participativnog procesa izrade LRSR. Na taj se način dala dodatna mogućnost utjecanja na temeljne elemente strategije.
- g) Sedma faza je obuhvatila finalnu raspravu na sjednici Skupštine FLAG-a gdje je još jednom dana mogućnost članovima za definiranjem konačnih elemenata i sadržaja strategije te tijekom koje je ista jednoglasno usvojena.

ELEMENT 4: UKLJUČENOST LOKALNIH DIONIKA U PROVEDBU LRSR

Ovaj element uključuje sljedeće aktivnosti:

- a) Rad lokalnog partnerstva kroz tijela upravljanja koja donose ključne strateške i operativne odluke (vidi Tablicu 10: Tijela upravljanja FLAG-om, broj članova i uloge).
- b) Korisnici sredstava FLAG-a, kao i ostali dionici koji sudjeluju u drugim provedbenim aktivnostima, bit će uključeni u proces vrednovanja LRSR u svrhu ocjene djelotvornosti i učinkovitosti korištenja sredstava.

- c) Mrežna stranica FLAG-a koja će pored osnovnih informacija o radu FLAG-a sadržavati redovne obavijesti o tekućim aktivnostima, FLAG-natjecajima, primjerima dobre prakse iz programskog razdoblja 2014. – 2020., pozive dionicima i sl.
- d) Društvene mreže će biti odgovor FLAG-a na moderne i aktualne načine komunikacije s javnosti. Za razliku od web stranice koja će biti općenita i imati rjeđe izmjene, društvene mreže će služiti za redovnu komunikaciju s dionicima. Putem njih će se slati tekstualne i foto obavijesti o aktivnostima te održavati dijalog s dionicima.
- e) Medijske objave, gostovanja u radijskim emisijama i drugi audio-vizualni mehanizmi promocije bit će korišteni kao povremeni instrument informiranja javnosti o aktivnostima FLAG-a i prezentaciji uspješnih projekata kao primjera dobre prakse koji mogu mobilizirati i animirati zajednicu za prijavu na buduće FLAG-natjecaje. FLAG će održavati redovnu komunikaciju s medijima, osobito onima koji imaju značajan lokalni i regionalni utjecaj i pokrivenost. FLAG će slati medijske objave i pozive medijima za praćenje važnih aktivnosti te će putem radija informirati javnost te upućivati pozive za uključanje.
- f) Aktivnosti osnaživanja članova ribarstvene zajednice i tematski sastanci bit će organizirani od strane FLAG-a najmanje jednom godišnje. Na tim će se aktivnostima raspravljati o projektnim aktivnostima, problemima, mogućnostima za suradnju i druge relevantne teme s ciljem poticanja dionika na umrežavanje, transfer informacija, znanja i iskustava i sl.
- g) Godišnje izvješće će biti izrađeno od strane FLAG-a za svaku provedbenu godinu u svrhu prezentacije implementiranih aktivnosti i postignuti rezultata u protekloj godini. Izvješće će biti i javno dostupno.

3. SWOT ANALIZA TE RAZVOJNE POTREBE I POTENCIJALI FLAG-PODRUČJA

SWOT analiza⁷ nastala je na seriji radionica s predstavnicima gospodarskog sektora ribarstva, kao i javnog i civilnog sektora te predstavlja osnovu za identifikaciju razvojnih potreba i potencijala u nastavku.

Suradničkim radom na radionicama sudionici su individualno i u malim grupama predlagali elemente SWOT-a, kao i potreba i potencijala FLAG-područja, koji su onda u plenarnom dijelu zajednički raspravljeni. U posljednjoj fazi radionica zajednički su se po važnosti hijerarhijski rangirale potrebe i potencijali uzimajući u obzir obrazložene stavove lokalnih dionika. Zaključci s četiri održane radionice za izradu SWOT-a su potom u obradi podataka uspoređeni te spojeni u završnu, jedinstvenu verziju. Razvojne potrebe i potencijali nastali su uzimajući u obzir definirane slabosti i prijetnje u razmatranju razvojnih potreba, odnosno snaga i prilika u razmatranju razvojnih prilika.

3.1 SWOT analiza

SNAGE	SLABOSTI
Gospodarska aktivnost, promocija i plasman • Dobar geografski položaj i blaga mediteranska klima • Bogatstvo morskih staništa, raznolikost ribljih sorti	Gospodarska aktivnost, promocija i plasman • Pad broja povlastica za gospodarski ribolov • Pad količine iskrcaja morskih proizvoda • Zastarjela ribarska flota i oprema

⁷ SWOT analiza (eng. *Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats*) predstavlja analitički alat koji se primjenjuje za pregled snaga, slabosti, prilika i prijetnji. Snage i slabosti odnose se na unutarnje aspekte, a prilike i prijetnje na vanjski kontekst.

• Bogat riblji fond u komparativnom smislu u Jadranu zbog prisutnosti hranjivih tvari i specifične cirkulacije vode zbog čega je dobro razvijen hranidbeni lanac • Izvrsna kakvoća mora • Dugogodišnja tradicija ribarstva • Postojanje ribarskog identiteta • Raznovrsnost ribolovnih alata uslijed raznolikosti ihtiofaune i bogatstva pridnene faune • Solidna infrastruktura za plasman proizvoda ribarstva i akvakulture (direktna prodaja, ribarnice, ugostiteljski objekti, prerada i sl.) • Mlađi, aktivni ribari i uzgajivači s otvorenim stavom prema inovativnim, društveno odgovornim praksama • Diversificirani ribari u sektor turizma i ugostiteljstva • Renomirani lokalni kuhari posvećeni ribi i drugim morskim proizvodima • Veliki broj manifestacija povezanih s ribarstvom Plavi turizam i ribarska baština • Razvijen turistički sektor • Dugogodišnje bavljenje turizmom Ekologija mora • Dugogodišnja tradicija istraživanja mora s posljedično akumuliranim znanjem i podacima te dostupnim stručnjacima u više relevantnih akademskih institucija • Postojanje područja ekološke mreže Natura 2000 Horizontalno • Dobre financijske mogućnosti javnog sektora gradova i općina	• U nekim mikrolokacijama FLAG-a, izostanak adekvatne ribarske infrastrukture u smislu ribarskih luka, iskrcajnih mjesta, pristupa energentima, mjesta za krpanje mreža i slično, uz dodatne izazove u vrijeme turističke sezone uslijed pojačanih aktivnosti od strane drugih dionika • Nedostatna suradnja gospodarskog sektora ribarstva i javnog sektora • Manjak suradnje ribarskog sektora i akademske i znanstvene zajednice te javnih ustanova za zaštitu prirode oko potreba sektora (primjerice, utjecaj klimatskih promjena, invazivnih vrsta i dr.) • Nedostatna suradnja među ribarima i niska razina udruživanja u zagovaranju i promociji svojih gospodarskih interesa • Neotpornost malih priobalnih ribara na promjene u pravnom, ekonomskom i okolišnom okruženju • Slaba zastupljenost proizvoda s dodanom vrijednošću • Nizak interes mladih ljudi za rad u sektoru ribarstva i akvakulture • Negativan imidž lokalnih ribara i marginaliziranost u zajednici • Niska potrošnja lokalnih proizvoda ribarstva i akvakulture • Nedostupnost proizvoda ribarstva i akvakulture u kontinentalnom dijelu FLAG-a • Slab plasman lokalnih proizvoda ribarstva i akvakulture na lokalnom tržištu (restorani, škole, vrtići i dr.) • Visoki udio potrošnje uvoznih proizvoda • Potrošači nedovoljno prepoznaju razlike između divljeg ulova i uzgoja, ali i nezakonite ponude te nisu informirani o sezonalnosti ulova • Niska informiranost potrošača o mogućnostima nabave lokalnog divljeg ulova • Odgojno-obrazovne ustanove nemaju preduvjete za nabavu, skladištenje i pripremu ribe kao jednu od prepreka za ponudu ribljih jela, uz izazov prezentacije ribe na djeci adekvatan način i
--	--

	osiguravanje financijskih sredstava za nabavu ribe iz lokalne zajednice Plavi turizam i ribarska baština • Niska razina inovativnosti u promociji lokalnih proizvoda ribarstva i akvakulture te baštine, često samo kroz organizaciju jednodnevnih manifestacija. Istovremeno, ribarske fešte kao najčešće manifestacije gube autohtonost i doticaj s lokalnim ribarima • Mali broj fizičkih mjesta za promociju ribarske prošlosti i sadašnjosti • Meniji u ugostiteljskim objektima s visokim udjelom neautohtonih jela • Neinformiranost potrošača o ugostiteljskim objektima koji nude jela na bazi lokalnih proizvoda ribarstva i akvakulture • Nerazvijen ribolovni turizam Ekologija mora • Nedovoljna i nekoordinirana kontrola aktivnosti na moru između nadležnih institucija • Pod-kapacitiranost institucija i organizacija za zaštitu prirode (u smislu ljudskih kapaciteta, plovila, opreme, mogućnosti sudjelovanja u projektima uslijed nedostatnih financijski kapaciteta) • Zaostali ribolovni alati u moru (stare mreže) i druga oprema • Nepostojanje sustava prikupljanja i reciklaže ribarskih mreža • Nedostatna infrastruktura za prikupljanje otpada uz obalu (npr. spremnici za opuške, kante uz šetnicu, plaže...) te specifično nedovoljan broj spremnika za ribare za prikupljeni otpad iz mora, uz uspostavu načina kontrole odlaganja otpada od drugih dionika (npr. zaključavanjem spremnika) • Needuciranost građana i turista oko okolišnih prava i dužnosti Horizontalno • Veliko administrativno opterećenje potencijalnih prijavitelja i složenost postupka prijave na FLAG-natječaje
--	--

	• Šira javnost nema saznanja o FLAG-u te uloži i radu u/za socio-ekonomski razvoj lokalne zajednice • Slaba primjena novih digitalnih tehnologija i inovacija u svim aspektima razvoja • Niska razina okolišne i društvene odgovornosti u poslovanju svih sektora • Sporost procesa prostornog planiranjaorskog područja (eng. <i>Maritime Spatial Planning</i> – MSP) kojem je cilj uravnotežiti različite aktivnosti na moru kao što su ribolov, brodarstvo, pomorski promet, rekreacija, energetski razvoj i znanstvena istraživanja s istovremenom zaštitom morskog okoliša i osiguravanjem dugoročne održivosti morskih resursa
PRILIKE	PRIJETNJE
Gospodarska aktivnost, promocija i plasman • Prostor uz ribarske luke predstavlja potencijal za podršku sektoru ribarstva i valorizaciju ribarske baštine kroz integrirane aktivnosti usko vezane uz ribarstvo i more • Gospodarski potencijal novih i invazivnih vrsta te razvoj novih selektivnih alata za njihov lov • Potencijal razvoja ekološki certificiranih proizvoda akvakulture • Diversifikacija prihoda ribara • Valorizacija kamenica iz Limskog kanala • Trend potrošnje zdravih lokalnih namirnica • Potencijal dodatne valorizacije sitne plave ribe uslijed značajnije količine u Istri, visoke kvalitete i niže cijene • Blizina europskih tržišta koja su spremna platiti <i>premium</i> cijenu za održive proizvode ribarstva Plavi turizam i ribarska baština • Novi Zakon o turizmu predviđa izradu planova upravljanja za pojedinu destinaciju, kao cjelovitiji oblik razvoja turizma i mogućnosti suradnje s različitim dionicima te boljeg suživota ribarstva i turizma	Gospodarska aktivnost, promocija i plasman • Donositelji odluka na lokalnim razinama često ne prepoznaju ribare i uzgajivače kao relevantne dionike u razvoju zajednice • Postojanje sive ekonomije, odnosno nelojalne konkurencije u ribarstvu • Prisutnost invazivnih vrsta (primjerice, rebraši, strijelka, meduze, grozdaste kaulerpe, plavi rak) • Dupini kao intenzivna prijetnja malim priobalnim ribarima, usprkos postojanju sustava kompenzacija s nacionalne razine • Istiskivanje gospodarske aktivnosti ribara u svrhu razvoja turizma • Neatraktivnost radnih mjesta u sektoru ribarstva • Nedostatak radne snage • Ograničenja uporabe određenih ribolovnih alata u području Natura 2000 Plavi turizam i ribarska baština • Neodrživi masovni turizam te posljedično veliki broj glisera, turističkih brodova, divljih sidrišta, nasipavanje i betoniranje obale, ilegalne gradnje, nekontroliranog ispusta otpadnih voda u more i sl. • Gubitak ribarskog identiteta, tradicionalnih znanja i vještina

• Postojanje udruge i javne ustanove Kuća o batani/Casa della batana iz Rovinja kao primjera dobre prakse očuvanja ribarskog identiteta i tradicionalne brodogradnje • Trendovi u turizmu usmjereni autohtonim proizvodima, uslugama, doživljajima i vrijednostima • Razvojni potencijal brendiranja destinacije ili pojedinih sektora/proizvoda/usluga Ekologija mora • Postojanje jedinstvenog interdisciplinarnog studijskog smjera Znanost o moru na Fakultetu prirodnih znanosti u Puli s ciljem obrazovanja stručnjaka u području održivog, interdisciplinarnog upravljanja morskim okolišem • Postojanje Centra za istraživanje mora (CIM) Instituta Ruđer Bošković, kao interdisciplinarnog istraživačkog centra čija je djelatnost usmjerena na osnovna i primijenjena oceanografska istraživanja • Postojanje akvarija u Puli kao prepoznatog edukativnog i znanstvenog središta usmjerenog očuvanju i oporavku morskih vrsta što ujedno predstavlja i turističku atrakciju • Postojanje Centra za razvoj ribarstva i akvakulture Istarske županije (CERRA) s ciljem razvoja ribarstva i akvakulture u oblicima i tehnologijama koje imaju najmanji štetni utjecaj na morske i obalne ekosustave • Strategija EU-a za bioraznolikost do 2030. koja predviđa zaštitu barem 30% kopnenih i 30% morskih područja u cilju zaštite ribljeg fonda • Uspostava mehanizama očuvanja i obnove ribljeg fonda • Edukacija ribara i građana o posljedicama slučajnog ulova i posljedične smrtnosti ugroženih vrsta (morski sisavci, kornjače, ribe i morske ptice) • Poticanje kružnog gospodarstva kroz Akcijski plan EU-a za kružno gospodarstvo	• Nestanak tradicionalne brodogradnje i tradicijskog obrtništva Ekologija mora • Slučajni ulov i posljedična smrtnost ugroženih vrsta (morski sisavci, kornjače, ribe i morske ptice) • Negativne posljedice klimatskih promjena • Negativne posljedice antropoloških utjecaja (onečišćenja okoliša, mikroplastika u prehrambenom lancu, naftne havarije, povećanje kiselosti mora i dr.) • Ugroženost određenih morskih vrsta, posebice riba hrskavičnjaka i nedovoljna informiranost ribara i potrošača Horizontalno • Sporost administracije za cijeli niz pripremnih uvjeta za razvojne projekte (primjerice, rješavanje imovino-pravnih odnosa, davanje ovlaštenja, koncesija i slično) • Dio dionika u civilnom i javnom sektoru nema mogućnost pred-financiranja projekata uslijed izostanka mogućnosti predujmova i istovremeno manjak linija za pred-financiranje na nacionalnoj, regionalnoj ili lokalnim razinama • Nepovoljna poduzetnička klima (nedostatne financijske potpore, administrativne prepreke, nedovoljno razvijeno tržište rada i dr.) • Nestabilnost tržišta energenata (rast cijena i sl.) • Negativni demografski trendovi (starenje stanovništva, iseljavanje mlade obrazovane snage)
---	--

• Otvorenost ribara i uzgajivača za suradnju sa znanstvenicima te drugim dionicima u području zaštite prirode te aktivno djelovanje • Otvorenost ribara i uzgajivača za suradnju sa zajednicom, pr. odgojno-obrazovnim ustanovama, turističkim zajednicama i sl. Horizontalno • Dostupnost različitih izvora financiranja za privatni, javni i civilni sektor kroz nacionalne natječeaje Ministarstva poljoprivrede, Uprave ribarstva i sredstva FLAG-a • Najava mogućnosti novih oblika suradnje FLAG-a s drugim dionicima u tekućem programskom razdoblju • Snažniji europski standardi izvještavanja o održivosti za gospodarski sektor • Mogućnosti korištenja energije mora i drugih obnovljivih izvora energije	
---	--

3.2 Analiza razvojnih potreba i potencijala

Analizu razvojnih potreba i potencijala moguće je grupirati prema ključnim, među-povezanim područjima koji se vezuju uz djelovanje FLAG-a, a koja u daljnjem dijelu strategije predstavlja osnovu za tematsko grupiranje glavnih ciljeva i pripadajućih mjera. Oni proizlaze iz osnovnih tema koje su prepoznate kroz grupnu izradu SWOT analize te potkrijepljene kroz podatke iz poglavlja „Opis FLAG-područja“. U užem smislu, riječ je o razvojnim potrebama i potencijalima samog gospodarskog sektora ribarstva, odnosno mogućnosti i izazova vezanim uz ribarstvo i akvakulturu te povezano s time promociju i plasman proizvoda ribarstva i akvakulture. Drugi aspekt odnosi se na održivo upravljanjem prirodnim resursima, odnosno ekologiju mora i očuvanje bioraznolikosti kao temeljnog resursa za ribarstvo i akvakulturu te druge djelatnosti plavog gospodarstva. Treći aspekt vezan je uz valorizaciju ribarske baštine, te povezano s time razvoj održivog plavog turizma. Konačno, razvojne potrebe i potencijali vezani su uz horizontalnu temu jačanja kapaciteta samog FLAG-a u dijelu provedbenog ureda, ali i samih članova, odnosno budućih prijavitelja i provoditelja projekata. Njihov redoslijed prezentacije u tablicama u nastavku predstavlja procjenu važnosti.

1. Gospodarska aktivnost ribarskog sektora i drugih djelatnosti plavog gospodarstva, uz promociju i plasman proizvoda ribarstva i akvakulture

Unatoč povoljnom geografskom položaju i klimi, izvrsnoj kakvoći mora, bogatstvu morskih staništa, raznolikosti ribljih sorti, bogatom ribljem fondu te dugogodišnjoj tradiciji ribarstva, ribarskom identitetu te raznovrsnosti ribolovnih alata, FLAG-područje bilježi **pad broja povlastica za gospodarski ribolov i pad količine iskrcaja morskih proizvoda**. Navedeno je **posljedica niza faktora i širih trendova u sektoru ribarstva**, uključujući sve rigoroznija prostorno-vremenska ograničenja ribolova, niske otkupne cijene ribe, ograničenja povezana s NATURA-om 2000, istiskivanje ribarske djelatnosti u svrhu turizma, ali i nizak interes mladih ljudi za rad u sektoru ribarstva i akvakulture te negativan imidž lokalnih ribara i njihova

percipirana marginaliziranost u zajednici. Kao značajna prijetnja za priobalne ribare s mrežama stajaćicama prepoznati su dupini, usprkos postojanju sustava kompenzacija s nacionalne razine. Istovremeno, kao prijetnja, ali ipak i kao gospodarska prilika, prepoznata je prisutnost novih i invazivnih vrsta gdje je moguć razvoj i uvođenje novih selektivnih alata za njihov lov te edukacija potrošača oko njihove konzumacije. Kod dijela subjekata gospodarskog sektora ribarstva, kao slabost u smislu gospodarskih prilika, evidentirana je **zastarjela ribarska flota i oprema**.

Što se tiče javne infrastrukture, na nekim mikrolokacijama FLAG-a, **izostaje adekvatna infrastruktura u smislu ribarskih luka, iskrcajnih mjesta, pristupa energentima, mjesta za krpanje mreža i slično**, uz dodatne izazove u vrijeme turističke sezone uslijed pojačanih aktivnosti od strane drugih dionika. Istovremeno, **prostori uz ribarske luke prepoznati su kao potencijal** za podršku sektoru ribarstva i valorizaciju ribarske baštine kroz integrirane aktivnosti usko povezane uz ribarstvo i more (tzv. uspostava ribarskih „hub-ova“ po uzoru na neke skandinavske zemlje). Konkretno, na provedenim radionicama za SWOT analizu, ta mjesta su prepoznata kao prostori za druženje i boravak ribara te njihovu razmjenu informacija, uz sadržaje koji bi privukli građane i turiste, uključujući prodajni, ugostiteljski, edukativni te izložbeni i turistički karakter.

Postojeća **infrastruktura za plasman proizvoda** ribarstva i akvakulture je solidna (direktna prodaja, ribarnice, ugostiteljski objekti, prerada i sl.), no s mogućnostima za unaprijeđenje. Prepoznata je istovremeno slaba zastupljenost proizvoda s dodanom vrijednošću te potencijal razvoja ekološki certificiranih proizvoda, posebice marikulture. Naime, blizina europskih tržišta koja su spremna platiti višu cijenu za održive proizvode ribarstva i akvakulture prepoznata je kao jedna od razvojnih prilika, a što se dodatno odnosi i na sitnu plavu ribu čije su količine u Jadranu i dalje značajne. Prepoznata je i prilika snažnije valorizacije kamenica iz Limskog kanala. Uz manjak interesa kod dijela mladih za razvoj karijere u sektoru ribarstva, utvrđeno je ipak postojanje mladih aktivnih ribara i uzgajivača s otvorenim stavom prema inovativnim, društveno odgovornim praksama kao nositeljima promjena. Uz to, iako je kao snaga prepoznato kako već sad postoji dio ribara koji su se diverzificirali u prateće sektore ugostiteljstva i turizma, taj potencijal i dalje postoji, uz jačanje njihovih poduzetničkih kompetencija u novim djelatnostima. U kontekstu turizma kao iznimno snažne grane plavog gospodarstva na FLAG-području, prepoznata je važnost ulaganja u razvoj **održive plave turističke ponude** koja će omogućiti suživot ribarstva i turizma. Na provedenim radionicama prepoznat je i razvojni potencijal ribolovnog turizma.

Trenutno je utvrđena **niska potrošnja lokalnih proizvoda ribarstva i akvakulture, nedostupnost proizvoda ribarstva i akvakulture u kontinentalnom dijelu FLAG-a, visoki udio potrošnje uvoznih proizvoda te needuciranost potrošača** (primjerice oko razlika između divljeg ulova i uzgoja, sezonalnosti ulova, ali i nezakonite ponude). Potonje se veže uz širu prijetnju postojanja sive ekonomije, odnosno nelojalne konkurencije u ribarstvu. Istovremeno, kao prilika, prepoznat je širi trend potrošnje zdravih lokalnih namirnica od strane potrošača. Pitanje povećanja potrošnje, uključujući ranije spomenutih novih i invazivnih vrsta, može se oslanjati i na prepoznatu snagu postojanja renomiranih lokalnih kuhara posvećenih ribi i drugim morskim proizvodima koji mogu djelovati kao promotori ovih namirnica i njihovog načina pripreme. Naime, ugostiteljstvo je prepoznato kao važna sastavnica plasmata i promocije lokalnih proizvoda ribarstva i akvakulture koju je potrebno dodatno osnažiti budući da su meniji u ugostiteljskim objektima trenutno s visokim udjelom neautohtonih jela.

Kao **podržavajući uvjet u daljnjem razvoju gospodarskog sektora ribarstva je jačanje suradnja u više smjerova**, koje su trenutno sve označene kao slabosti područja. Naime, sami ribari se rijetko udružuju u svrhu zagovaranja svojih gospodarskih interesa te posljedično ne nastupaju koordinirano. Uz to, tek se treba razviti suradnja s akademskom i znanstvenom zajednicom te javnim ustanovama za zaštitu prirode oko primjerice potreba sektora u dijelu posljedica klimatskim promjena i pojave novih i invazivnih vrsta. Istovremeno, postojanje više javnih institucija koje u svojem mandatu imaju upravo teme održivog, interdisciplinarnog upravljanja morskim okolišem predstavljaju potencijal za konkretne buduće suradnje. Konačno, kao trenutno nedostatna je prepoznata i suradnja sektora ribarstva i javnog sektora, primjerice na operativnoj razini u dijelu planiranja plasmana ulova, a u širem smislu po percepciji samih ribara i uzgajivača, kao manjak prepoznavanja relevantnosti istih u razvoju zajednice od strane donositelja odluka.

Uzimajući u obzir ove ključne prepoznate slabosti, snage, prilike i prijetnje, ističu se sljedeće **razvojne potrebe i potencijali, prezentirane po važnosti:**

Razvojne potrebe	Razvojni potencijali
– Ulaganje u plovila i opremu gospodarskog sektora ribarstva – Daljnje unaprjeđenje plasmana lokalnih proizvoda ribarstva i akvakulture (direktna prodaja, ribarnice, digitalna rješenja, ugostiteljski objekti, prerada i sl.) – Edukacija potrošača i stimuliranje potrošnje lokalnih proizvoda ribarstva i akvakulture, – Jačanje suradnje u više smjerova (među samim predstavnicima sektora u zagovaranju svojih gospodarskih interesa, prema akademskoj i znanstvenoj zajednici i javnim ustanovama za zaštitu prirode, te prema civilnom i javnom sektoru) – Suzbijanje nelojalne konkurencije i sive ekonomije – Daljnje ulaganje u ribarsku infrastrukturu u smislu ribarskih luka, iskrcajnih mjesta, pristupa energentima, mjesta za krpanje mreža i slično⁸	– Osmišljavanje prostora uz ribarske luke kao potencijal za podršku sektoru ribarstva i valorizaciju ribarske baštine kroz integrirane aktivnosti usko vezane uz ribarstvo i more (tzv. ribarskih „hub-ovi“) – Razvoj održivih oblika poslovanja u skladu s inovativnim, društveno odgovornim praksama – Razvoj proizvoda s dodanom vrijednošću te potencijal razvoja ekološki certificiranih proizvoda ribarstva i marikulture – Daljnja diverzifikacija ribara i uzgajivača, posebice u prateće sektore ugostiteljstva i turizma, uz jačanje njihovih poduzetničkih vještina – Razvoj održive plave turističke ponude i održivog ribolovnog turizma – Razvoj novih selektivnih alata⁹ za lov novih i invazivnih vrsta te edukacija potrošača oko njihove konzumacije

2. Upravljanje prirodnim resursima, ekologija mora i očuvanje bioraznolikosti

More je ključni prirodni resurs za gospodarsku aktivnost ribarstva i akvakulture, a njegova zaštita predstavlja odgovor i na širu potrebu kvalitetnog upravljanja prirodnim resursima, razvoja ekologije mora i očuvanja bioraznolikosti. Dok je analizom stanja utvrđeno kao snaga **postojanje područja ekološke mreže Natura 2000 na području FLAG-a**, istovremeno je

⁸ Sukladno Pravilniku o provedbi mjere III.2. „Odabir i odobravanje lokalnih razvojnih strategija u ribarstvu“, LRSR ne može obuhvaćati ulaganja iz Mjere I.23 Ribarske luke i iskrcajna mjesta.

⁹ Sukladno Pravilniku o provedbi mjere III.2. „Odabir i odobravanje lokalnih razvojnih strategija u ribarstvu“, LRSR ne može obuhvaćati ulaganja iz Mjere I.11 Selektivnost ribolovnih alata i smanjenje neželjenog ulova.

identificirana i realna **pod-kapacitiranost institucija i organizacija za zaštitu prirode**, u smislu ljudskih i tehničkih kapaciteta te mogućnosti sudjelovanja u projektima uslijed nedostatnih financijski kapaciteta. Uz to se veže i **nedovoljna i nekoordinirana kontrola aktivnosti na moru između ostalih nadležnih institucija**, uključujući Obalnu stražu, Carinu, Ribarsku inspekciju, Lučku kapetaniju i Pomorsku policiju. Istovremeno, dugogodišnja tradicija istraživanja mora na ovom području od strane postojećih akademskih institucija rezultirala je akumuliranim znanjem i podacima te dostupnim stručnjacima u više relevantnih akademskih institucija. Aktivno uključivanje i razvoj suradničkih projekata ispred akademskih i stručnih dionika koji uključuju Fakultet prirodnih znanosti u Puli, Centar za istraživanje mora (CIM) Instituta Ruđer Bošković, akvarij u Puli te novi Centar za razvoj ribarstva i akvakulture Istarske županije (CERRA) predstavlja stoga razvojni potencijal u ovom programskom razdoblju.

Zaštita mora i bioraznolikosti vezana je u **užem smislu uz reduciranje negativnog utjecaja ribolova**, kao primjerice razvoj novih načina čišćenja zaostalih ribolovnih alata u moru, uspostava sustava prikupljanja i reciklaže ribarskih mreža, kao i prevencija i razvoj protokola kod slučajnog ulova ugroženih vrsta (morski sisavci, kornjače, ribe i morske ptice). Uz unaprjeđenje infrastrukture za prikupljanje otpada uz obalu (npr. spremnici za opuške, kante uz šetnicu, plaže...) i sami ribari svojim prisustvom na moru postaju oni koji često sakupljaju otpad koji je nastao kao posljedica aktivnosti drugih dionika gdje se nameće potreba daljnjeg povećanja broja spremnika za prikupljeni otpad iz mora u ribarskim lukama ili njihovoj blizini, uz uspostavu načina kontrole odlaganja otpada od drugih dionika (npr. zaključavanjem takvih spremnika). U tom smislu, prepoznata je kao prilika otvorenost ribara i uzgajivača za suradnju s dionicima u području zaštite prirode, koji mogu djelovati kao oni koji dojavljuju, daju informacije ili vrše konkretne akcije.

Širi društveni kontekst odnosi se na prepoznate **prijetnje u obliku posljedica klimatskih promjena i drugih oblika antropoloških utjecaja onečišćenja okoliša**, postojanje mikroplastike u prehrambenom lancu, mogućnost naftnih havarija, povećanje kiselosti mora i dr. Istovremeno, prepoznata je još uvijek značajna needuciranost građana i turista oko okolišnih prava i dužnosti.

Uzimajući u obzir da Strategija EU-a za bioraznolikost do 2030. predviđa zaštitu barem 30% kopnenih i 30% morskih područja, otkriva se novi **razvojni potencijal uspostave mehanizama očuvanja i obnove ribljeg fonda**. Lokalni dionici u tom kontekstu snažno prepoznaju potencijal uspostava „No take“ zona u kojoj bi bio zabranjen ribolov u cilju obnove ribljeg fonda, kao i potencijal postavljanja umjetnih grebena u svrhu očuvanja bioraznolikosti. Oslanjajući se na konkretnu akademsku ekspertizu na području FLAG-a, kao razvojni potencijal prepoznato je **poticanje kružnog gospodarstva kroz pilot projekte „zero waste-a“ poput otkupa ne komercijalnih dagnji „undersized mussels“ od uzgajivača van turističke sezone radi proizvodnje dagnjinog brašna kao dodatka hrani i prikupljanja biomase ljuštura komercijalnih školjkaša u svrhu stvaranja novih lokalnih proizvoda** (npr. proizvodnja sapuna od maslinovog ulja s dodatkom „Istarskog bisera“ sedefa fine frakcije praška ljuštura (kalcit i aragonit)), u okviru kojeg postoji i dodatni okolišni element filtracije-pročišćivanja mora i fiksiranje CO₂ (klimatske promjene).

Uzimajući u obzir ove ključne prepoznate slabosti, snage, prilike i prijetnje, ističu se sljedeće **razvojne potrebe i potencijali, prezentirane po važnosti**:

Razvojne potrebe	Razvojni potencijali
– Reduciranje negativnog utjecaja ribolova, kao primjerice razvoj novih načina čišćenja zaostalih ribolovnih alata u moru, uspostava sustava prikupljanja i reciklaže ribarskih mreža, kao i prevencija i razvoj protokola kod slučajnog ulova ugroženih vrsta (morski sisavci, kornjače, ribe i morske ptice) – Jačanje kapaciteta i koordinacije institucija i organizacija za očuvanje prirode i ostalih nadležnih institucija koji imaju mandat kontrole¹⁰ aktivnosti na moru te ribara – Unaprjeđenje infrastrukture za prikupljanje otpada uz obalu (npr. spremnici za opuške, kante uz šetnicu, plaže...) – Animiranje ribara za prikupljanje otpada iz mora te daljnje povećanje broja spremnika¹¹ za prikupljeni otpad iz mora, uz uspostavu načina kontrole odlaganja otpada od drugih dionika (npr. zaključavanjem spremnika) – Akcije vezane uz prepoznate prijetnje u obliku posljedica klimatskih promjena i drugih oblika antropoloških utjecaja onečišćenja okoliša – Daljnja edukacija građana i turista oko okolišnih prava i dužnosti	– Aktivno uključivanje i razvoj suradničkih projekata koji uključuju akademske i stručne institucije - Fakultet prirodnih znanosti u Puli, Centar za istraživanje mora (CIM) Instituta Ruđer Bošković, akvarij u Puli te novi Centar za razvoj ribarstva i akvakulture Istarske županije (CERRA) – Iskoristiti prepoznatu otvorenost ribara i uzgajivača za suradnju sa znanstvenicima i drugim dionicima u području zaštite prirode – Uspostava mehanizama očuvanja i obnove ribljeg fonda, kroz primjerice proglašenje „No take“ zona i postavljanje umjetnih grebena – Uzgoj školjkaša uslijed benefita filtracije mora, te poticanje kružnog gospodarstva kroz pilot projekte „zero waste-a“ otkupom dagnji van turističke sezone (dagnjino brašno) te prikupljanjem biomase ljuštura školjkaša (prašak od ljuštura) u svrhu stvaranja novih lokalnih proizvoda – Korištenje obnovljivih izvora energije

Valorizacija ribarske prošlosti i sadašnjosti

Područje FLAG-a obilježava iznimno **razvijen turistički sektor** s dugogodišnjim iskustvom bavljenja turizmom. Istovremeno, kao slabost je **prepoznata niska razina inovativnosti u promociji lokalnih proizvoda ribarstva i akvakulture te baštine**, često samo kroz organizaciju jednodnevnih manifestacija. Uz to, iako brojne, **ribarske fešte** kao najčešći oblik takvih manifestacija **gube autohtonost i doticaj s lokalnim ribarima**. Vezano uz prijetnju oko daljnjeg gubitka ribarskog identiteta, tradicionalnih znanja i vještina te specifično nestanak tradicionalne brodogradnje i tradicijskog obrtništva, **razvojni potencijal je prepoznat kroz postojeće dionike poput udruge i javne ustanove Kuća o batani/Casa della batana** iz Rovinja kao primjera dobre prakse očuvanja ribarskog identiteta i tradicionalne brodogradnje. Uz to, prepoznata je **potreba razvoja fizičkih mjesta za promociju ribarske prošlosti i sadašnjosti** koji bi predstavljali inovativne načine promocije, a koje je projektno moguće vezati uz ranije spomenute ribarske „hub-ove“ koji bi bili prostori integrativnih sadržaja vezanih uz ribarstvo. Kroz sve aktivnosti jačanja ponude temeljene na ribarskoj baštini, pa i one turističke,

¹⁰ Sukladno Pravilniku o provedbi mjere III.2. „Odabir i odobravanje lokalnih razvojnih strategija u ribarstvu“, LRSR ne može obuhvaćati ulaganja iz Mjere VI.1 Kontrola i izvršenje.

¹¹ Sukladno Pravilniku o provedbi mjere III.2. „Odabir i odobravanje lokalnih razvojnih strategija u ribarstvu“, LRSR ne može obuhvaćati ulaganja iz Mjere I.23 Ribarske luke i iskrcajna mjesta.

nameće se horizontalna potreba snažnijeg uključivanje ribara u planiranje infrastrukture i sadržaja.

Nadalje, prepoznat je **promocijski kapacitet kroz gastronomsku ponudu** gdje postoji daljnji prostor za brendiranje kako bi potrošači bili bolje informirani o mjestima koja nude jela na bazi lokalnih proizvoda ribarstva i akvakulture. Prepoznati širi trendovi u turizmu koji su usmjereni autohtonim proizvodima, uslugama, doživljajima i vrijednostima podržavaju takav oblik brendiranja i promocije. Stimuliranje potrošnje je posebno prepoznato od strane odgojno-obrazovnih ustanova, koje većinom nemaju preduvjete za nabavu, skladištenje i pripremu ribe kao jednu od prepreka za ponudu ribljih jela, uz izazov prezentacije ribe na djeci adekvatan način i osiguravanje financijskih sredstava za nabavu ribe iz lokalne zajednice.

Razvojna prilika prepoznata je i u **novom Zakonu o turizmu koji predviđa izradu planova upravljanja za pojedinu destinaciju**, kao cjelovitiji oblik razvoja turizma i mogućnosti suradnje s različitim dionicima te boljeg suživota ribarstva i turizma. Takvi planovi upravljanja imaju potencijal odgovoriti na prepoznatu trenutnu prijetnju neodrživog masovnog turizma te posljedično veliki broj glisera, turističkih brodova, divljih sidrišta, nasipavanje i betoniranje obale, ilegalne gradnje, nekontroliranog ispusta otpadnih voda u more što ima negativni utjecaj na očuvanje mora i bioraznolikosti te gospodarsku djelatnost ribarstva.

Uzimajući u obzir ove ključne prepoznate slabosti, snage, prilike i prijetnje, ističu se sljedeće **razvojne potrebe i potencijali, prezentirane po važnosti:**

Razvojne potrebe	Razvojni potencijali
– Veća razina inovativnosti u promociji lokalnih proizvoda ribarstva i akvakulture te ribarske baštine, povrh organizacije samo jednodnevnih manifestacija, oslanjajući se snažnije na autohtonost i doticaj s lokalnim ribarima i poboljšanja njihovog imidža te brendiranje destinacije na temelju ribarske tradicije – Razvoj fizičkih mjesta za promociju ribarske prošlosti i sadašnjosti koji bi predstavljali inovativne načine promocije, a koje je projektno moguće vezati uz ranije spomenute ribarske „hub-ove“ koji bi bili prostori integrativnih sadržaja vezanih uz ribarstvo i more – Uključivanje ribara u planiranje turističke infrastrukture i sadržaja – Edukacija potrošača i stimuliranje potrošnje lokalnih proizvoda ribarstva i akvakulture na različite načine, posebno kroz bolji i kvalitetniji plasman morskih proizvoda u odgojno-obrazovnim institucijama (vrtići, škole, studentske menze, učenički domovi), uzimajući sa zdravstvene strane niz nutricionističkih uputa o važnosti konzumacije kvalitetnih proizvoda iz mora	– Oslanjanje na postojeće dionike u zajednici poput udruge i javne ustanove Kuća o batani/Casa della batana iz Rovinja kao primjera dobre prakse očuvanja ribarskog identiteta i tradicionalne brodogradnje – Novi Zakon o turizmu koji predviđa izradu planova upravljanja za pojedinu destinaciju, kao cjelovitiji oblik razvoja turizma i mogućnosti suradnje s različitim dionicima te boljeg suživota ribarstva i turizma

- Daljnje brendiranje gastronomske ponude ugostiteljskih objekata koji svoja jela baziraju na lokalnim proizvodima ribarstva i akvakulture	
--	--

Kapaciteti FLAG-a i članova ribarstvene zajednice

FLAG je kroz prethodno programsko razdoblje okupio i animirao veći broj dionika iz svih relevantnih sektora za svoje područje djelovanja. Međutim, postoji potreba za daljnjim uključivanjem novih dionika te značajnije aktiviranje određenih postojećih dionika, kao i prezentaciju rada široj javnosti koja u velikom dijelu još nema saznanja o FLAG-u te ulozi i radu u/za socio-ekonomski razvoj lokalne zajednice. Uz daljnje jačanje ureda FLAG-a za sve faze postupka odabira projekata, praćenja natječaja te ostvarenja zadanih strateških ciljeva i pokazatelja, jačanje kapaciteta je prepoznato i na strani potencijalnih prijavitelja i ostalih članova ribarstvene zajednice. To se odnosi na prepoznato veliko administrativno opterećenje potencijalnih prijavitelja i složenost postupka prijave na FLAG-natječaje iz prethodnog razdoblja. Nadalje, SWOT analiza je prepoznala kao značajnu slabost nisku razinu postojećih međusektorskih suradnji u svim smjerovima. Razvojni potencijal prepoznat je u najavi mogućnosti novih oblika suradnje FLAG-a s drugim dionicima u ovom programskom razdoblju što bi omogućilo prijenos dobrih praksi i druge oblike osnaživanja. Konačno, specifični izazov je što dio dionika u civilnom i javnom sektoru nema mogućnost pred-financiranja projekata uslijed izostanka mogućnosti predujmova i istovremeno manjak linija za pred-financiranje na nacionalnoj, regionalnoj ili lokalnim razinama.

Uzimajući u obzir ove ključne prepoznate slabosti, snage, prilike i prijetnje, ističu se sljedeće **razvojne potrebe i potencijali, prezentirane po važnosti:**

Razvojne potrebe	Razvojni potencijali
- Prezentacija, osnaživanje i osvještavanje lokalne zajednice i članova o FLAG-u te ulozi i radu u/za socio-ekonomski razvoj lokalne zajednice - Daljnje jačanje ureda FLAG-a za sve faze postupka odabira projekata o te praćenja provedbe natječaja i ostvarenja zadanih strateških ciljeva i pokazatelja - Jačanje kapaciteta prijavitelja u užem smislu za razvoj projekata, ali i za suradnju s drugim dionicima u svrhu pripreme inovativnih, među-sektorskih projekata - Daljnje uključivanje novih dionika i značajnije aktiviranje određenih postojećih dionika unutar FLAG-a - Zagovaranje pred-financiranja projekata za dionike u civilnom i javnom sektoru uslijed trenutnog izostanka mogućnosti predujmova i istovremeno manjka linija za pred-financiranje na nacionalnoj, regionalnoj ili lokalnim razinama	- Najava mogućnosti novih oblika suradnje FLAG-a s drugim dionicima u ovom programskom razdoblju

4. CILJEVI TE INTEGRIRANI I INOVATIVNI KARAKTER LRSR

4.1 Vizija, ciljevi i prioriteti razvoja

Temeljem podataka dobivenih tijekom analitičke faze, izrađen je prijedlog intervencijske logike LRSR FLAG-a, uključujući viziju, misiju te strateške ciljeve i prioritetne mjere razvoja FLAG-područja koji nude rješenja za identificirane probleme, odgovaraju na razvojne potrebe te aktiviraju neiskorištene potencijale područja.

Ciljevi i prioritetne mjere oblikovani su tako da se nadovezuju na društvene, gospodarske i okolišne prednosti područja, ali i uočene prijetnje, potičući pritom inovativni pristup razvoja područja koji se temelji na uvođenju održivih, društveno i okolišno odgovornih praksi, u čemu se najbolje očituje *integrirani i inovativni karakter LRSR-a*.

NAŠA VIZIJA	NAŠA MISIJA
„Pametna, održiva i uključiva ribarstvena zajednica“	„FLAG Istarska batana je lokalno partnerstvo predstavnika javnog, gospodarskog i civilnog sektora s područja 10 jedinica lokalne samouprave južne Istre koje provodi praktičnu primjenu CLLD-a kao metodologije integriranog teritorijalnog razvoja ribarstvenih zajednica u svrhu omogućivanja održivog plavog gospodarstva. To se ostvaruje kroz izradu, provedbu, praćenje i vrednovanje lokalne razvojne strategije u ribarstvu te aktivno sudjelovanje građana u postupcima donošenja odluka s ciljem razvoja dobrog upravljanja kako FLAG-om kao organizacijom tako i ribarstvenim područjem kao teritorijem.“

STRATEŠKI CILJ	PRIORITETNE MJERE
1. Razvoj plavih poslovnih prilika	1.1. Jačanje konkurentnosti gospodarskog sektora ribarstva
	1.2. Jačanje otpornosti gospodarskog sektora ribarstva i drugih djelatnosti u okviru plavog gospodarstva
2. Održivo upravljanje prirodnim resursima	2.1. Zaštita morske bioraznolikosti te ublažavanje klimatskih promjena i prilagodba
3. Valorizacija ribarskog identiteta, baštine i lokalnih vrijednosti	3.1. Razvoj destinacije, javnih prostora i sadržaja temeljenih na lokalnim vrijednostima i ribarskoj tradiciji
	3.2. Promocija prehrane temeljene na lokalnim proizvodima ribarstva i akvakulture
HORIZONTALNI CILJ	
Jačanje kapaciteta i ključnih kompetencija FLAG-a i članova ribarstvene zajednice za učinkovitu provedbu CLLD-a u ribarstvu	

4.2 Opis ciljeva i prioriteta mjera

U nastavku je iznesen tablični pregled strateških ciljeva, prioriteta mjera te planiranih aktivnosti. Za svaki strateški cilj određeni su mjerljivi pokazatelji rezultata definirani u okviru Programa za ribarstvo i akvakulturu za Prioritet 3 „Omogućavanje održivog plavog gospodarstva u obalnim, otočnim i kopnenim područjima te poticanje održivog razvoja ribarskih i akvakulturnih zajednica“.

SC1		RAZVOJ PLAVIH POSLOVNIH PRILIKA	
Obrazloženje cilja	Analizom stanja i identifikacijom problema i potreba utvrđeno je da FLAG-područje obilježava dobar geografski položaj i blaga klima pogodna za razvoj plavog gospodarstva. Unatoč dugogodišnjoj tradiciji ribarstva uočen je pad broja povlastica za gospodarski ribolov i pad količine iskrcaja morskih proizvoda. Neki od identificiranih problema su zastarjela flota i oprema, izostanak adekvatne infrastrukture, nedostatna suradnja unutar, ali i s drugim sektorima, osobito javnim, nedostatna podrška zajednice koja rezultira neotpornošću, osobito malih priobalnih ribara, na ekonomske i okolišne promjene. Upravo zbog toga potrebno je osnažiti ribare i uzgajivače kroz daljnji razvoj njihove primarne djelatnosti, njihovo aktivno uključivanje u planiranje i provedu razvojnih projekata, ulagati u poboljšanje njihova imidža u zajednici, ali i omogućiti daljnji razvoj infrastrukture te druge oblike podrške. Unatoč identificiranom problemu slabog interesa mladih ljudi za rad u ribarskom sektoru, uočeno je postojanje mlađih ribara i uzgajivača s otvorenim stavom prema inovativnim, društveno i okolišno odgovornim praksama, te diversifikaciji prihoda. Predmetno predstavlja potencijal za modernizaciju i uvođenje inovativnih praksi u sektor i druge djelatnosti, povećanje atraktivnosti radnih mjesta u ribarstvu, kao i uspostavu međusektorske suradnje i novih modela sudioničkog upravljanja. FLAG-područje karakterizira bogatstvo morskih staništa, raznolikost ribljih sorti i visoka kvaliteta ulova, međutim uočena je niska razina potrošnje lokalnih proizvoda ribarstva i akvakulture te informiranosti potrošača o sezonalnosti, novim vrstama, razlikama između divljeg ulova i uzgoja, ali i nezakonite ponude te mogućnostima nabave lokalnih proizvoda. Problem je posebice uočen u ugostiteljskim objektima koji često nude neautohtona jela kao i jela spravljena od uvoznih proizvoda. Iz tog razloga ostvarenjem ovog cilja doprinijet će se snažnijem plasmanu lokalnih proizvoda kroz sve kanale, povećati zastupljenost proizvoda s dodanom vrijednošću kao i informiranost krajnjih potrošača. Plavo gospodarstvo podrazumijeva i ponudu održivog, plavog turizma koji doprinosi očuvanju okoliša i bioraznolikosti te valorizira lokalna obilježja i tradiciju. Obzirom da FLAG-područje odlikuje visoko razvijen turistički sektor s često negativnim društvenim i okolišnim posljedicama, kroz ovaj cilj teži se doprinijeti višoj razini održivosti i inovativnosti u valorizaciji lokalnih proizvoda, resursa i baštine.		
	Pokazatelji rezultata na razini strateškog cilja		
	OP2. Očuvana radna mjesta		OP3. Aktivnosti suradnje među dionicima
	13		2
	Mjera 1.1.		Jačanje konkurentnosti gospodarskog sektora ribarstva
Mjera je oblikovana s osnovnom idejom ostvarenja sljedećeg očekivanog učinka: - ojačana konkurentnost i održivost subjekata u gospodarskom sektoru ribarstva Kako bi ostvarili ovaj učinak i odgovorili na izazove utvrđene tijekom konzultacija s dionicima FLAG-a, u okviru ove Mjere se očekuju ulaganja sa sljedećim ciljevima: - modernizirati plovila radi unaprjeđenja sigurnosnih i radnih uvjeta te zaštite zdravlja i higijene,			

• potaknuti energetske učinkovitost na plovilima radi ublažavanja klimatskih promjena, izuzev zamjene i/ili modernizacije motora ribarskih plovila, • unaprijediti dodanu vrijednost, kvalitetu ulova i/ili neposrednu prodaju, • potaknuti diversifikaciju radi stvaranja novih prihoda, • potaknuti ekološko održivu, resursno učinkovitu, inovativnu, konkurentnu i na znanju utemeljenu akvakulturu, • promicati ekološku akvakulturu i akvakulturu koja učinkovito koristi energiju, • osnažiti djelatnost prerade proizvoda ribarstva i akvakulture.	
Ciljani korisnici	Gospodarski sektor ribarstva i akvakulture
Planirane aktivnosti	• Ulaganja u plovilo ili u individualnu opremu s ciljem poboljšanja sigurnosnih, zdravstvenih, higijenskih i radnih uvjeta • Aktivnosti smanjenja emisija te povećanja energetske učinkovitosti ribarskih plovila • Ulaganja koja poboljšavaju kvalitetu proizvoda, omogućuju samostalnu preradu, stavljanje na tržište i neposrednu prodaju vlastitog ulova • Ulaganja u razvoj komplementarnih djelatnosti koje se odnose na ribarevu osnovnu poslovnu djelatnost ribolova. • Ulaganja u povećanje u proizvodnji i/ili osuvremenjivanje postojećih poduzeća u akvakulturi ili izgradnju novih • Aktivnosti u okviru prijelaza na ekološku akvakulturu i sudjelovanje u sustavima Europske unije za ekološko upravljanje i reviziju (EMAS) • Ulaganja u preradu proizvoda ribarstva i akvakulture • Promidžbene aktivnosti <i>Napomena: Aktivnosti će detaljnije biti definirane FLAG-natječajem.</i>
Osnovni uvjeti i kriteriji prihvatljivosti	• Prihvatljivi su projekti koji doprinose ostvarenju učinka i ciljeva mjere. • Prihvatljivi projekti odnosno troškovi odnose se na prihvatljive aktivnosti sukladno FLAG-natječaju, izuzev onih koje uključuju troškove sukladne Članku 13. Uredbe (EU) 2021/1139. <i>Napomena: Uvjeti i kriteriji će se detaljnije definirati natječajem.</i>
Pokazatelji ostvarenja	
Naziv	Ciljana vrijednost 2029. / broj
OP1. Broj projekata	11
PO1.1.1. Broj moderniziranih plovila	5
PO1.1.2. Broj projekata unapređenja kvalitete ulova, dodane vrijednosti i/ili neposredne prodaje	2
PO1.1.3. Broj subjekata u akvakulturi koji su unaprijedili poslovanje	2

PO1.1.4. Broj projekata u području ekološke akvakulture	1
PO1.1.5. Broj ulaganja u djelatnost prerade	1
Pokazatelji rezultata	
Naziv	Ciljana vrijednost 2029. / broj
OP2. Očuvana radna mjesta	7
PR1.1.1. Stvorena radna mjesta	1
PR1.1.2. Broj novih diverzificiranih djelatnosti	1
Mjera 1.2.	Jačanje otpornosti gospodarskog sektora ribarstva i drugih djelatnosti u okviru plavog gospodarstva
Mjera je oblikovana s osnovnom idejom ostvarenja sljedećih očekivanih učinaka: • povećana podrška gospodarskom sektoru ribarstva i drugim djelatnostima u okviru plavog gospodarstva za daljnji opstanak, jačanje otpornosti i transformaciju, • ojačana konkurentnost i održivost u gospodarskom sektoru ribarstva i drugim djelatnostima u okviru plavog gospodarstva. Kako bi ostvarili ove učinke i odgovorili na izazove utvrđene tijekom konzultacija s dionicima FLAG-a, u okviru ove Mjere se očekuju ulaganja sa sljedećim ciljevima: • uspostaviti infrastrukturu namijenjenu podršci ribarskom i povezanim sektorima van ribarskih luka i iskrcajnih mjesta, ali poželjno u njihovoj blizini, koja će doprinijeti umrežavanju ribara i dionika drugih sektora, boljem plasmanu lokalnih proizvoda ribarstva i akvakulture i povezanih proizvoda, poboljšanju imidža ribara među lokalnim stanovništvom i posjetiteljima i dr., • izgraditi međusektorsku suradnju i/ili sudionički model upravljanja kako bi se identificirali temeljni izazovi područja, pronašli mehanizmi njihova rješavanja i zajedničkog upravljanja u ključnim područjima za opstanak sektora, • potaknuti razvoj subjekata gospodarskog sektora ribarstva i drugih djelatnosti na način koji odgovara širim razvojnim potrebama zajednice. Očekuju se projekti koji će odgovoriti na prepoznate okolišne i društvene izazove, koji omogućavaju zadržavanje lokalnih proizvoda u zajednici, dodaju vrijednost primarnom proizvodu, promoviraju lokalne morske namirnice među stanovništvom, primjenjuju inovacije i digitalna rješenja, ostvaraju suradnju s ključnim dionicima u zajednici, educiraju potrošače, adresiraju slučajni ulov ugroženih vrsta, važnost očuvanja mora kao temeljnog resursa obalnih zajednica, doprinose transparentnosti proizvodnje, tržišta te sustava sljedivosti i dr., • razviti gastronomsku ponudu temeljenu na lokalnim proizvodima ribarstva i akvakulture, • unaprijediti postojeće, sekundarne djelatnosti subjekata u gospodarskom sektoru ribarstva u cilju omogućivanja da bolje iskoriste i ostvare dobit iz prilika koje im nudi održivo plavo gospodarstvo, • potaknuti inovacije u akvakulturi, • povećati razinu informiranosti potrošača o ključnim temama kako bi ih se potaknulo da donose informirane odluke, razmišljaju o zdravlju i sigurnosti te na taj način potiču održivu lokalnu potrošnju, • razviti i unaprijediti ponudu u segmentu plavog turizma koji doprinosi očuvanju okoliša i bioraznolikosti te valorizira lokalna obilježja i tradiciju.	

Ciljani korisnici	Gospodarski sektor ribarstva i akvakulture te gospodarski subjekti izvan sektora ribarstva, udruženje obrtnika, jedinica lokalne samouprave, turistička zajednica, poduzeće/trgovačko društvo u većinskom javnom vlasništvu, organizacija civilnog društva, javna ustanova
Planirane aktivnosti	• Ulaganja u infrastrukturu namijenjenu podršci ribarskom i povezanim sektorima uključujući gradnju, nabavu montažnih i mobilnih objekata i/ili opremanje • Aktivnosti osnivanja i rada radnih skupina, tijela i/ili inicijativa (međusektorskih i/ili unutarsektorskih) • Aktivnosti razvoja i primjene novih i unaprijeđenih znanja u ribarstvu (metoda, opreme, proizvoda, sustava i dr.) • Aktivnosti vezane uz stavljanje na tržište proizvoda ribarstva i akvakulture • Ulaganja u ugostiteljske objekte, kušaonice i dr. s ciljem nabave, skladištenja, pripreme i/ili plasmana proizvoda ribarstva i akvakulture • Ulaganja u unapređenje turističkih i ugostiteljskih djelatnosti ribara uključujući uvođenje društveno i okolišno odgovornih praksi • Aktivnosti razvoja i primjene novih i unaprijeđenih znanja u uzgajalištima (proizvoda, postupaka, sustava i dr.) • Aktivnosti podizanja svijesti krajnjih potrošača uključujući edukaciju, informativne kampanje, korištenje oznaka kvalitete, certifikata i brendiranje • Aktivnosti jačanja stručnih kompetencija uključujući stručna usavršavanja, studentske posjete, <i>job shadowing</i>, mentorstva i sl. • Ulaganja u razvoj i unapređenje proizvoda i usluga plavog turizma • Promidžbene aktivnosti <i>Napomena: Aktivnosti će detaljnije biti definirane FLAG-natječajem.</i>
Osnovni uvjeti i kriteriji prihvatljivosti	• Prihvatljivi su projekti koji doprinose ostvarenju učinka i ciljeva mjere. • Prihvatljivi projekti odnosno troškovi odnose se na prihvatljive aktivnosti sukladno FLAG-natječaju, izuzev onih koje uključuju troškove sukladne Članku 13. Uredbe (EU) 2021/1139. <i>Napomena: Uvjeti i kriteriji će se detaljnije definirati natječajem.</i>
Pokazatelji ostvarenja	
Naziv	Ciljana vrijednost 2029. / broj
OP1. Broj projekata	9
PO1.2.1. Broj projekata koji uključuju ulaganja u ugostiteljske objekte, kušaonice i dr.	3

PO1.2.2. Broj projekata koji uključuju inovacije u akvakulturi	1
PO1.2.3. Broj subjekata plavog turizma koji ostvaruju potporu	1
PO1.2.4. Broj informiranih i educiranih potrošača o ključnim temama	150
Pokazatelji rezultata	
Naziv	Ciljana vrijednost 2029. / broj
OP2. Očuvana radna mjesta	6
OP3. Aktivnosti suradnje među dionicima	2
PR1.2.1. Stvorena radna mjesta	3
PR1.2.2. Broj projekata razvoja infrastrukture namijenjene ribarskom i povezanim sektorima	2
PR1.2.3. Broj gospodarskih subjekata čija ulaganja odgovaraju na okolišne i društvene izazove	5
PR1.2.4. Broj unaprijeđenih turističkih i ugostiteljskih djelatnosti ribara	2

Kako bi ostvarili ove učinke i odgovorili na izazove utvrđene tijekom konzultacija s dionicima FLAG-a, u okviru ove Mjere se očekuju ulaganja sa sljedećim ciljevima:

- očuvati more, morski okoliš i obalno područje kroz sprječavanje, smanjivanje i uklanjanje onečišćenja koja dolaze s kopna ili mora, unaprjeđenje upravljanja i zaštite već zaštićenih područja odnosno doprinos uspostavi novih mehanizama očuvanja i obnove ribljeg fonda i zona zaštite,
- ojačati kompetencije stanovnika (znanje, sposobnosti, vještine, iskustva i ponašanja) naklonjene prema okolišu u svrhu donošenja okolišno prihvatljivijih odluka, povećanja djelovanja u zajednici te svijesti i primijene okolišnih prava i dužnosti/odgovornosti,
- uspostaviti i osnažiti interdisciplinarnu suradnju dionika u zajednici u svrhu harmonizacije odnosa, zagovaranja i promicanja modela održivog upravljanja,
- ojačati kapacitete relevantnih dionika u području zaštite okoliša za odgovaranje na potrebe lokalne zajednice i bavljenje ključnim temama.

Ciljani korisnici	Javna ustanova, jedinica lokalne samouprave, turistička zajednica, poduzeće/trgovačko društvo u većinskom javnom vlasništvu, organizacija civilnog društva, gospodarski sektor ribarstva
Planirane aktivnosti	• Aktivnosti koje doprinose zaštiti mora i obalnog područja uključujući aktivnosti gradnje, nabave i/ili opremanja • Aktivnosti uspostave ili unapređenja mehanizama očuvanja i obnove ribljeg fonda (pr. proglašenje „No take“ zona i postavljanje umjetnih grebena)¹² • Aktivnosti koje adresiraju promjene morske bioraznolikosti (pr. pojava novih vrsta) • Razvoj, uvođenje, promocija novih rješenja manje štetnih za okoliš • Podizanje svijesti javnosti kroz aktivnosti jačanja kompetencija, informativne kampanje i dr. • Aktivnosti osnivanja i rada međusektorskih, interdisciplinarnih radnih skupina, tijela i/ili inicijativa u kontekstu zaštite mora i obale te ublažavanje klimatskih promjena i prilagodbe • Zagovaračke aktivnosti (pr. izrada analiza, izvješća, <i>policy</i> preporuka, sastanci s donositeljima odluka, umrežavanje i dr.) • Uključivanje građana u istraživačke aktivnosti (tzv. građanska znanost) • Uvođenje tehnologija za korištenje obnovljivih izvora energije • Jačanje uloge gospodarskog sektora ribarstva i ostalih dionika u upravljanju lokalnim resursima • Ulaganja u jačanje ljudskih kapaciteta dionika u području zaštite okoliša uključujući zapošljavanje, usavršavanje, studentske posjete, <i>job shadowing</i>, mentorstva i sl. • Promidžbene aktivnosti

¹² U provedbi je potrebno osigurati usklađenost s nacionalnim zakonodavstvom RH (Zakon o morskom ribarstvu, Zakon o zaštiti prirode, relevantni podzakonski akti) kojim se propisuju ciljevi ribarstvene politike, način gospodarenja i zaštite obnovljivih bioloških bogatstava mora te način i uvjeti obavljanja ribolova, uključujući i zone prostornog i vremenskog ograničenja ribolova te „no-take“.

	<i>Napomena: Aktivnosti će detaljnije biti definirane FLAG-natječajem.</i>
Osnovni uvjeti i kriteriji prihvatljivosti	- Prihvatljivi su projekti koji doprinose ostvarenju učinka i ciljeva mjere. - Prihvatljivi projekti odnosno troškovi odnose se na prihvatljive aktivnosti sukladno FLAG-natječaju, izuzev onih koje uključuju troškove sukladne Članku 13. Uredbe (EU) 2021/1139. <i>Napomena: Uvjeti i kriteriji će se detaljnije definirati natječajem.</i>
Pokazatelji ostvarenja	
Naziv	Ciljana vrijednost 2029. / broj
OP1. Broj projekata	5
PO2.1.1. Broj osoba uključenih u aktivnosti jačanja okolišnih kompetencija	150
PO2.1.2. Broj subjekata koji su ojačali svoje kapacitete u području zaštite okoliša	2
PO2.1.3. Broj projekata koji uključuju mehanizme smanjivanja i uklanjanja onečišćenja	5
Pokazatelji rezultata	
Naziv	Ciljana vrijednost 2029. / broj
OP2. Očuvana radna mjesta	1
OP3. Aktivnosti suradnje među dionicima	10
PR2.1.1. Stvorena radna mjesta	1
PR2.1.2. Broj zaštićenih područja s unaprijeđenim upravljanjem	1
PR2.1.3. Broj novih mehanizama očuvanja i obnove ribljeg fonda ili zona zaštite	1

SC3	VALORIZACIJA RIBARSKOG IDENTITETA, BAŠTINE I LOKALNIH VRIJEDNOSTI	
Obrazložnje cilja	Područje FLAG-a karakterizira dugogodišnja tradicija ribarstva te još uvijek postojan identitet vezan uz ribarsko nasljeđe koje je potrebno dodatno valorizirati vodeći se principima održivog razvoja. Obzirom da je analizom utvrđen nedostatan broj fizičkih mjesta za promociju ribarske prošlosti i sadašnjosti, ostvarenje ovog cilja utjecat će na daljnji razvoj tematskih javnih prostora, sadržaja i usluga. Tradicionalna brodogradnja, obrtništvo, znanja i vještine nalaze se u riziku od nestanka, te će stoga ostvarenje ovog cilja doprinijeti njihovoj postepenoj revitalizaciji. Ribarska tradicija predstavlja snažan potencijal za brendiranje destinacije, a preduvjet tome leži u uključivanju ključnih dionika, posebice sektora ribarstva, u planiranje razvoja područja. Ovaj cilj stoga teži doprinijeti razvoju održivog, plavog turizma koji vodi računa o realnim mogućnostima destinacije, očuvanju okoliša i bioraznolikosti te valorizira lokalna obilježja i tradiciju. Važno je istaknuti kako turizam, osim prilike za valorizaciju ribarstva, plasman lokalnih proizvoda i mogućnost diversifikacije prihoda ribara, predstavlja i prijetnju ribarskom sektoru na način da često uzurpira prostor i onemogućuje nesmetano obavljanje djelatnosti. Stoga je važno prilikom planiranja novih sadržaja i aktivnosti, voditi računa o njihovom utjecaju na primarnu djelatnost ribolova te, suradnjom i dijalogom, pronaći zajedničko rješenje. Kroz ovaj će se cilj posebno vrednovati projekti koji doprinose poboljšanju imidža ribara i uzgajivača među lokalnim stanovništvom, ali i koji njihovim direktnim uključivanjem potpomažu razvoj autohtone održive turističke ponude. Sektor ribarstva i akvakulture prepoznat je kao važna sastavnica gospodarstva FLAG-područja te će iz tog razloga ostvarenje ovog cilja rezultirati projektima koji, osim valorizacije povijesti i tradicije, uključuju i aktivnosti podrške današnjem sektoru. Neodvojiv dio ribarske tradicije područja predstavlja i potrošnja lokalnih proizvoda ribarstva i akvakulture koja je ocijenjena kao nedovoljna. Stoga će ovaj cilj odgovoriti na potrebu za dodatnom promocijom gastronomije temeljene na ulovu lokalnih ribara te proizvodima lokalnih uzgajivača, odgovarajući pritom na uočeni problem niske informiranosti potrošača o lokalnim proizvodima, sezonalnosti te načinima raspoznavanja divljeg ulova, uzgoja i nezakonite ponude. Prilikom promocije lokalnih proizvoda ribarstva i akvakulture vrlo je važno voditi računa o promjenama u moru te odgovoriti na prijetnje koje predstavlja ugroženost određenih autohtonih vrsta, ali i potencijal novih i invazivnih vrsta. Analizom FLAG-područja uočena je potreba za snažnijim plasmanom lokalnih proizvoda ribarstva i akvakulture u prehranu poglavito djece i mladih te će ovaj cilj rezultirati stvaranjem infrastrukturnih preduvjeta, edukacijom ključnih dionika, ali i snažnijom suradnjom s ribarima i uzgajivačima.	
	Pokazatelji rezultata na razini strateškog cilja	
	OP2. Očuvana radna mjesta	OP3. Aktivnosti suradnje među dionicima
	2	20
	Mjera 3.1.	Razvoj destinacije, javnih prostora i sadržaja temeljenih na lokalnim vrijednostima i ribarskoj tradiciji
Mjera je oblikovana s osnovnom idejom ostvarenja sljedećeg očekivanog učinka: • očuvan i valoriziran lokalni ribarski identitet. Kako bi ostvarili ovaj učinak i odgovorili na izazove utvrđene tijekom konzultacija s dionicima FLAG-a, u okviru ove Mjere se očekuju ulaganja sa sljedećim ciljevima: • potaknuti razvoj i pozicioniranje FLAG-područja kao prepoznatljivog ribarskog područja s fokusom na autohtonost i autentičnost, • razviti tematizirane javne prostore temeljene na lokalnim vrijednostima i ribarskoj prošlosti i sadašnjosti,		

• razviti i implementirati inovativne metode uključivanja ribara i uzgajivača te drugih dionika u sektoru plavog gospodarstva u upravljanje lokalnim razvojem, planiranje i implementaciju ulaganja i dr., • doprinijeti poboljšanju imidža lokalnih ribara i uzgajivača te njihovih obitelji u javnosti, • osnažiti relevantne dionike i druge ciljne skupine u zajednici za razvoj destinacije, javnih prostora, proizvoda i sadržaja temeljenih na lokalnim vrijednostima i ribarskoj tradiciji.	
Ciljani korisnici	Jedinica lokalne samouprave, turistička zajednica, javna ustanova, poduzeće/trgovačko društvo u većinskom javnom vlasništvu, organizacija civilnog društva
Planirane aktivnosti	• Razvoj tematiziranih javnih prostora uključujući gradnju, nabavu i/ili opremanje • Razvoj inovativnih tematskih usluga i sadržaja (pr. građenje i/ili opremanje i/ili restauracija i/ili zaštita/konzervacija predmeta, plovila, uvođenje inovativnih sustava interpretacije, razvoj audio-vizualnih i umjetničkih rješenja, digitalnih rješenja i dr.) • Aktivnosti organizacije manifestacija, gastro događanja, izložbi, tradicijskih regata i dr. • Ulaganja u jačanje kapaciteta dionika plavog gospodarstva, posebice ponude diverzificiranih ribara, za implementaciju održive plave turističke • Ulaganja u razvoj koncepta održive plave destinacije (brendiranje) • Aktivnosti jačanja kompetencija javnosti i podizanja svijesti u kontekstu promicanja lokalnih vrijednosti i ribarske tradicije • Aktivnosti osnivanja i rada međusektorskih, interdisciplinarnih radnih skupina, tijela i/ili inicijativa u kontekstu upravljanja destinacijom i druge inovativne metode uključivanja ribara i uzgajivača te drugih dionika u sektoru plavog gospodarstva • Ulaganja u poboljšanje imidža lokalnih ribara i uzgajivača te njihovih obitelji u javnosti • Promidžbene aktivnosti <i>Napomena: Aktivnosti će detaljnije biti definirane FLAG-natječajem.</i>
Osnovni uvjeti i kriteriji prihvatljivosti	• Prihvatljivi su projekti koji doprinose ostvarenju učinka i ciljeva mjere. • Prihvatljivi projekti odnosno troškovi odnose se na prihvatljive aktivnosti sukladno FLAG-natječaju, izuzev onih koje uključuju troškove sukladne Članku 13. Uredbe (EU) 2021/1139. <i>Napomena: Uvjeti i kriteriji će se detaljnije definirati natječajem.</i>
Pokazatelji ostvarenja	
Naziv	Ciljana vrijednost 2029. / broj
OP1. Broj projekata	6

PO3.1.1. Broj tematiziranih javnih prostora	5
PO3.1.2. Broj projekata koji uključuju aktivnosti poboljšanja imidža lokalnih ribara i uzgajivača	4
PO3.1.3. Broj osoba uključenih u aktivnosti osnaživanja za razvoj destinacije, javnih prostora, proizvoda i sadržaja	30
Pokazatelji rezultata	
Naziv	Ciljana vrijednost 2029. / broj
OP2. Očuvana radna mjesta	1
OP3. Aktivnosti suradnje među dionicima	12
PR3.1.1. Broj unaprijeđenih destinacija s ciljem razvoja prepoznatljivog ribarskog područja	5
Mjera 3.2.	Promocija prehrane temeljene na lokalnim proizvodima ribarstva i akvakulture
Mjera je oblikovana s osnovnom idejom ostvarenja sljedećeg očekivanog učinka: - povećana podrška potrošnji lokalnih proizvoda ribarstva i akvakulture. Kako bi ostvarili ovaj učinak i odgovorili na izazove utvrđene tijekom konzultacija s dionicima FLAG-a, u okviru ove Mjere se očekuju ulaganja sa sljedećim ciljevima: - doprinijeti povećanju potrošnje lokalnih proizvoda ribarstva i akvakulture u okviru rada javnih ustanova te promociji lokalnih vrijednosti povezanih s čistim i bioraznolikošću bogatim morem kao važnim resursom, tradicijom rada u ribarstvu i drugim povezanim sektorima u okviru plavog gospodarstva, - povećati razinu informiranosti i educiranosti potrošača o prednostima potrošnje lokalnih proizvoda ribarstva i akvakulture, mogućnostima nabave istih i drugim ključnim temama kako bi ih se potaknulo da donose informirane odluke, razmišljaju o zdravlju i sigurnosti te na taj način potiču održivu lokalnu potrošnju, - ojačati konkurentnost ljudskih potencijala strukovnih škola u turizmu i ugostiteljstvu unapređenjem uvjeta za rad te stjecanjem potrebnih kompetencija, osobito praktičnih, za promociju prehrane temeljene na lokalnim proizvodima ribarstva i akvakulture, - ojačati kratke lance opskrbe lokalnim proizvodima ribarstva i akvakulture kroz uspostavu suradnje s lokalnim ribarima i uzgajivačima.	
Ciljani korisnici	Javna ustanova, jedinica lokalne samouprave, organizacija civilnog društva, turistička zajednica, udruženje obrtnika
Planirane aktivnosti	- Promocija lokalnih vrijednosti i prehrane kroz razvoj objekata i/ili drugih prostora uključujući gradnju, nabavu i/ili opremanje; - Aktivnosti promocije lokalnih proizvoda i jela; - Aktivnosti promocije gastronomske vrijednosti novih vrsta;

	• Aktivnosti podizanja svijesti javnosti, posebice krajnjih potrošača uključujući edukaciju, informativne kampanje i dr.; • Aktivnosti jačanja stručnih kompetencija uključujući edukaciju, stručna usavršavanja, studentske posjete, <i>job shadowing</i>, mentorstva i sl.; • Aktivnosti suradnje s lokalnim ribarima i uzgajivačima; • Promidžbene aktivnosti. <i>Napomena: Aktivnosti će detaljnije biti definirane FLAG-natječajem.</i>
Osnovni uvjeti i kriteriji prihvatljivosti	• Prihvatljivi su projekti koji doprinose ostvarenju učinka i ciljeva mjere. • Prihvatljivi projekti odnosno troškovi odnose se na prihvatljive aktivnosti sukladno FLAG-natječaju, izuzev onih koje uključuju troškove sukladne Članku 13. Uredbe (EU) 2021/1139. <i>Napomena: Uvjeti i kriteriji će se detaljnije definirati natječajem.</i>
Pokazatelji ostvarenja	
Naziv	Ciljana vrijednost 2029. / broj
OP1. Broj projekata	4
PO3.2.1. Broj osoba uključenih u aktivnosti osnaživanja stručnih kompetencija	60
PO3.2.2. Broj potrošača uključenih u informiranje i educiranje o ključnim temama	200
PO3.2.3. Broj javnih ustanova s poboljšanim uvjetima za pripremu proizvoda ribarstva i akvakulture	4
Pokazatelji rezultata	
Naziv	Ciljana vrijednost 2023. / broj
OP2. Očuvana radna mjesta	1
OP3. Aktivnosti suradnje među dionicima	8
PR3.2.1. Broj projekata koji rezultiraju povećanjem udjela lokalnih proizvoda ribarstva i akvakulture u menijima	4

4.3 Usklađenost sa strateškim dokumentima više razine

Prilikom definiranja ciljeva LRSR FLAG-a, jedna od glavnih premisa uključivala je vođenje načelima ukupnog integriranog teritorijalnog razvoja ribarstvene zajednice te je, shodno tome, bilo potrebno proučiti, i u strateške ciljeve FLAG-a ugraditi, komponente strateških dokumenata više i niže razine. U pogledu niže razine, od strane jedinica lokalne samouprave na

FLAG-području dostavljeni su razvojni strateški dokumenti u skladu s kojima su, nakon dogovora i konsenzusa, definirani ciljevi LRSR-a.

Kao ključni dokumenti više razine definirani su ***Plan razvoja Istarske županije za razdoblje 2022. – 2027. te Program za ribarstvo i akvakulturu Republike Hrvatske za razdoblje 2021. – 2027.*** U trenutku izrade LRSR javnosti je dostupan nacrt Plana razvoja Istarske županije za razdoblje 2022. – 2027., koji bi tijekom listopada trebao biti upućen Partnerskom vijeću i Skupštini Istarske županije na razmatranje i usvajanje. Budući je dokument u visokoj fazi pripremljenosti i spremnosti za usvajanje isti je uzet u razmatranje za potrebe utvrđivanja usklađenosti. Detaljnom analizom Plana razvoja Istarske županije za razdoblje 2022. – 2027. razvidno je kako su slične i/ili iste potrebe definirane na višoj razini, čime se postiže stabilan i održiv integrirani teritorijalni razvoj. Navedeni dokument sagledava višu, županijsku razinu, pri čemu je upravo FLAG prenosnica prema konkretnim, području prilagođenim odgovorima. Slijedom navedenog, definirani ciljevi u potpunosti su usklađeni s predmetnim dokumentom, oblikovanim ciljevima i zadanim pokazateljima. Detaljnom analizom Programa za ribarstvo i akvakulturu Republike Hrvatske za razdoblje 2021. – 2027. vidljivo je da je ***cjeloviti rad FLAG-a usklađen s Prioritetom 3., kao i Specifičnim ciljem 3.1. Omogućivanje održivog plavog gospodarstva u obalnim, otočnim i kopnenim područjima te poticanje održivog razvoja ribarskih i akvakulturnih zajednica.*** U okviru navedenog specifičnog cilja FLAG-ovi ostvaruju potporu za izradu strategija lokalnog razvoja, uključujući izgradnju kapaciteta, osposobljavanje i umrežavanje lokalnih dionika u svrhu pripreme i provedbe strategije, studije ribarstvenih područja te ostale aktivnosti vezane za izradu strategije. Također, predviđena je potpora za provedbu operacija unutar odobrenih lokalnih strategija razvoja. Usklađenost LRSR FLAG-a s relevantnim nadređenim nacionalnim i regionalnim strateškim dokumentima nalazi se u Dodatku 5.

4.1 Horizontalna načela

FLAG je u okviru svog djelovanja dužan osigurati poštivanje horizontalnih načela. Predmetno se prvenstveno postiže kroz rad same organizacije na način da poštuje zakonske odredbe te, gdje je moguće, osigurava dodatne aktivnosti. U okviru provedbe FLAG-natječaja, FLAG je dužan informirati prijavitelje o njihovoj obvezi pridržavanja zakonskih odredbi koje predstavljaju minimalne zahtjeve pri provedbi horizontalnih načela. Poštujući zakonske odredbe projekt je neutralan u pogledu horizontalnih politika. Ukoliko projekt sadrži dodatne aktivnosti uz propisani minimum poštivanja zakonskih odredbi, tada projekt promiče horizontalna načela EU što se može dodatno bodovati ili osigurati viši intenzitet potpore. Predmetni će doprinos projekta horizontalnim politikama prijavitelji moći opisati u prijavnom obrascu. Detaljniji opis horizontalnih načela prilikom provedbe LRSR prikazan je u Dodatku 6.

5. UPRAVLJANJE PROVEDBOM LRSR

Kroz opis partnerstva, ljudskih i financijskih kapaciteta za provedbu LRSR, iskustva u provedbi CLLD-a u ribarstvu i projekata izvan CLLD-a te smjernica za daljnji organizacijski razvoj prikazana je sposobnost FLAG-a za upravljanje LRSR-om.

5.1 Opis partnerstva

Lokalna inicijativa u ribarstvu naziva Lokalna akcijska grupa u ribarstvu „Istarska batana“ osnovana je 18. veljače 2016. godine kao ***lokalno partnerstvo predstavnika javnih i privatnih lokalnih socio-ekonomskih interesa*** definiranih Delegiranom uredbom Komisije (EU) br. 240/2014 te u skladu s nacionalnim pravilima RH za provedbu CLLD u okviru Zajedničke

ribarstvene politike. Područje djelovanja lokalnog partnerstva je ribarstveno područje od 10 JLS-a s područja Istarske županije i to: gradovi Rovinj-Rovigno i Vodnjan-Dignano te općine Bale-Valle, Barban, Fažana-Fasana, Kanfanar, Ližnjan-Lisignano, Marčana, Medulin, i Svetvinčenat. Zajednička obilježja i povezanost u zemljopisnom, gospodarskom i društvenom smislu pridonijeli su činjenici da na FLAG-području postoji duga i razvijena tradicija suradnje dionika iz različitih sektora tako da oformljeno partnerstvo predstavlja nastavak te suradnje kroz formalan oblik povezivanja u svrhu integriranog teritorijalnog razvoja. Prilikom izgrađivanja partnerstva posebna je pažnja posvećena formiranju **uravnoteženog i uključivog partnerstva** koje osigurava **značajnu prisutnost gospodarskog sektora ribarstva** te upravljačku strukturu koju sačinjavaju predstavnici javnih i privatnih lokalnih socio-ekonomskih interesa, pri čemu potonju čine predstavnici gospodarske i civilne interesne skupine.

Tablica 9: Struktura FLAG-a prema socio-ekonomskim interesima članova

Partneri	Broj članova	Udio
Gospodarski sektor ribarstva	18	48,65%
Javni sektor	11	29,73%
Civilni sektor	8	21,62%
Ukupno	37	100%

Izvor: FLAG, srpanj 2025.

Lokalnoj inicijativi u ribarstvu je dana 6. lipnja 2017. godine izdana Odluka o odobrenju LRSR za razdoblje 2014. – 2020. te Rješenje o priznavanju Lokalne akcijske skupine u ribarstvu „Istarska batana“ čime je FLAG postao korisnik sredstava iz Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo u okviru Mjere III.3. „Provedba strategija lokalnog razvoja – operacije koje podupiru FLAG-ovi“ iz Operativnog programa za pomorstvo i ribarstvo RH u programskom razdoblju 2014. – 2020. U programskom razdoblju 2014. – 2020. FLAG je izradio i proveo vlastitu Lokalnu razvojnu strategiju u ribarstvu za razdoblje 2014. – 2020., pripremio i objavio 11 FLAG-natječajja te proveo postupak odabira projekata za ukupno 52 prijave.

5.2 Iskustvo FLAG-a iz prethodnog razdoblja

U prethodnom programskom razdoblju FLAG je bio usmjeren organizacijskom razvoju inicijative i izgradnji vlastitih kapaciteta. Provedbom animacijskih aktivnosti uspio je okupiti relevantne članove ribarstvene zajednice i osigurati čvrsto partnerstvo predstavnika gospodarskog, civilnog i javnog sektora. Ulaganjem u edukaciju i stjecanje kompetencija u ključnim temama, osigurana je visoka razina znanja djelatnika, članova, ali i šire lokalne zajednice s ciljem uspješne provedbe CLLD-a na FLAG-području.

Uz samu provedbu Lokalne razvojne strategije u ribarstvu za razdoblje 2014. – 2020. koja je rezultirala gotovo 100%-tnom iskorištenosti sredstava kroz ukupno 38 financiranih projekata, u nastavku slijedi prikaz ciljanih aktivnosti FLAG-a koje su, između ostalog, rezultirale kvalitetnom provedbom strategije:

- Organiziran i održan studentski posjet FLAG-u Costa da Morte (Španjolska) – članovi ribarstvene zajednice iz sva tri sektora su imali priliku *in situ* upoznati primjere dobre prakse financiranih projekata u okviru strategije španjolskog FLAG-a.
- Organizirane i održane 2 radionice pisanja, prijave i provedbe projekata namijenjene lokalnim dionicima, potencijalnim prijaviteljima na FLAG-natječaje – ukupno je sudjelovalo 50 sudionika, predstavnika gospodarskog (ribarstvo, turizam i ugostiteljstvo), javnog (odgojno-obrazovne ustanove i JLS-i) te civilnog sektora.
- Proveden projekt „Podrška institucionalnom i organizacijskom razvoju FLAG-a Istarska batana“ usmjeren institucionalnom i organizacijskom razvoju udruge kroz edukaciju zaposlenika u području pripreme natječajne dokumentacije i procesa provedbe natječaja.

- Od 2016. do 2020. godine proveden je program „Od mora do stola“ koji je osmišljen kao pilot-projekt u sklopu Mjere III.1. „Pripremna potpora“. Cilj programa bila je promocija lokalnih sezonskih morskih proizvoda kroz umrežavanje ribara, ugostitelja i krajnjih kupaca te pozicioniranje južne Istre kao destinacije tradicijske riblje gastronomije. Predmetno se postiglo održavanjem sastanaka s ključnim dionicima i njihovim povezivanjem, dodjelom oznake kvalitete restoranima koji nude jela od lokalnih sezonskih morskih proizvoda, medijskom promocijom lokalnih ribara i ugostitelja, izradom lokalne kuharice te održavanjem manifestacije „Od mora do stola“.
- Proveden projekt „Malin in Medulin Fest“ s ciljem oživljavanja ribarske tradicije područja Medulina i povećanja svijesti o važnosti mora i njegovog očuvanja.
- Proveden projekt „Obnova i rekonstrukcija tradicionalne brodice u svrhu očuvanja pomorske baštine i tradicije Istarske županije“ u okviru kojeg je obnovljen jedini sačuvani primjerak tradicionalne brodice guc izrađene u obiteljskom brodogradilištu obitelji Lorencin u Medulinu 50-ih godina 20. stoljeća.
- Proveden projekt „Tradicionalna brodica moga kraja (prvi suvenir Općine Marčana)“ s ciljem promocije i valorizacije lokalne pomorske tradicije, baštine, kulture i običaja, ali i međusektorskog umrežavanja.
- Organizirana i održana radionica „Provedba lokalnih razvojnih strategija u ribarstvu – iskustvo u postupcima provedbe Analize 1 i Analize 2 FLAG-natječaja“ – ojačani stručni kapaciteti 19 zaposlenika iz 11 odobrenih FLAG-ova za realizaciju Analize 1 i 2 u okviru provedbe LRSR za razdoblje 2014. – 2020.
- Organizirana i održana radionica „Integrirani teritorijalni razvoj kroz primjenu CLLD-a u RH u programskom razdoblju 2014. – 2020. i 2021. – 2027.“ – ojačani kapaciteti 4 istarska FLAG-a, odnosno 11 zaposlenika i članova upravnih odbora za kvalitetniju koordinaciju provedbe CLLD-a na istom i/ili sličnom teritoriju.
- Sustavni rad na jačanju kapaciteta prijavitelja na FLAG-natječaje kroz davanje savjeta i preporuka za razvoj ideja u kvalitetne, cjelovite i relevantne prijave – rezultat: ukupno objavljeno 11 FLAG-natječaja, pristigle 52 prijave, odobreno 38 projekata, odabran i proveden prvi partnerski CLLD projekt u RH.
- Facilitacija rješavanja izazova sektora ribarstva – FLAG djeluje kao spona između ribarskog i javnog sektora u rješavanju problema na lokalnoj razini, primjerice neadekvatna ribarska infrastruktura.

5.3 Daljnji organizacijski razvoj i djelovanje FLAG-a

Analiza djelovanja FLAG-a u prethodnom programskom razdoblju pokazala je da se, uslijed želje da se postupci pripreme i objave FLAG-natječaja te odabira i provedbe projekata što prije pokrenu, većina kapaciteta usmjerila u kreiranje tehničke metodologije za navedene postupke. U tom je kontekstu fokus bio na osnaživanju ljudskih kapaciteta za tematski specijaliziran projektno-tehnički *know-how*, uz istovremeno izostajanje prisutnosti FLAG-a na terenu, dok se animacija lokalnih dionika provodila koristeći najjednostavnije metode.

Uslijed navedenog, tijekom konzultacijskih procesa izrade LRSR, identificiran je horizontalni cilj provedbe LRSR ***jačanja kapaciteta i ključnih kompetencija FLAG-a, ali i članova ribarstvene zajednice za učinkovitu provedbu CLLD-a u ribarstvu*** koji će se provoditi kroz sljedeća djelovanja:

1. Djelovanja usmjerena daljnjem razvoju ***ljudskih i operativnih kapaciteta FLAG-a*** u kontekstu osiguravanja nužnih preduvjeta adekvatnog funkcioniranja organizacije. FLAG je pritom dužan posebnu pažnju usmjeriti pojednostavljivanju postupka prijave na FLAG-natječaje s ciljem smanjenja administrativnog opterećenja prijavitelja, a obzirom da je predmetno prepoznato kao slabost tijekom analize FLAG-područja. Očekuje se ostvarenje pozitivne promjene u kontekstu osnaživanja ljudskih resursa FLAG-a za kvalitetno

komuniciranje i rad s korisnicima u zajednici na temelju participativnog pristupa te u kontekstu ciljanih skupina budući će cjelovitijim i sveobuhvatnijim radom na društvenoj dimenziji CLLD-a doći do ojačane građanske svijesti. Važno je članove ribarstvene zajednice osvijestiti da uloga razvojnih dionika treba ići dalje od pukog promatranja i neaktivnog sudjelovanja u životu zajednice budući su oni aktivni sudionici koji imaju moć utjecati na način upravljanja zajednicom.

2. Djelovanja usmjerena **jačanju kapaciteta lokalnih dionika** za razvoj i provedbu projekata u okviru strategije kao i za podizanje svijesti o lokalnom razvoju pod vodstvom zajednice kao pristupu koji podrazumijeva model upravljanja „odozdo prema gore“. Naime, analizom FLAG-područja uočena je niska razina saznanja šire javnosti o ulozi FLAG-a i radu za socio-ekonomski razvoj lokalne zajednice. Stoga će se nastojat postići viša razina uključenosti lokalne zajednice u rad organizacije, generirati međusektorska partnerstva i modeli sudioničkog upravljanja, a sve kako bi se zajedno dostigli ciljevi održivog razvoja ribarstvenog područja.
3. Djelovanja usmjerena **povećanju vidljivosti i prepoznatljivosti FLAG-a** u svrhu podizanja razine informiranosti opće javnosti i dionika o LRSR 2021. – 2027., primjerima dobre prakse projekata financiranih iz sredstava FLAG-a, naglašavanja uloge Europske unije i osiguravanja vidljivosti doprinosa iz Europskog fonda za pomorstvo, ribarstvo i akvakulturu odnosno Programa za ribarstvo i akvakulturu RH (poput, daljnjeg informiranja putem mrežne stranice i društvenih mreža, objave u lokalnom tiskanom mediju, gostovanja na lokalnim radijskim postajama, izrade i distribucije audio-vizualnih materijala i sl. aktivnosti koje doprinose transferu i širenju informacija o radu FLAG-a.)

Dodatna se pažnja planira posvetiti ženama i mladima, kao ciljanim skupinama koje nisu dovoljno aktivne niti zainteresirane za rad FLAG-a. Ne razumiju što je FLAG, koja je njegova uloga u razvoju područja, ne shvaćaju važnost vlastitog aktivnog sudjelovanja u postupku donošenja odluka u svrhu razvoja dobrog upravljanja FLAG-om kao organizacijom i ribarstvenim područjem kao teritorijem. Poseban naglasak staviti će se na **žene u ribarstvu** koje su, unatoč širokoj zastupljenosti i važnoj ulozi, najčešće nevidljive. Posljedice toga su znatno manje plaće i gori uvjeti rada u odnosu na muške kolege. Vrlo često je rad koji žene obavljaju kao podrška supružnicima ribarima, ne samo neprimijećen, već i neplaćen. Mnogi ribari se uspijevaju baviti ribarstvom zbog podrške žena u svojim obiteljima što je najviše izraženo u malom priobalnom ribarstvu koji je okosnica naših ribarstvenih zajednica. WWF-ov izvještaj „Osnaživanje žena u obalnim zajednicama“ (eng. *Empowering Women in Marine Communities to Mitigate Impacts of Climate Change*, objavljen u rujnu 2019. godine) ukazuje na potrebu za osnaživanjem uloga žena u okviru europskih morskih politika čime bi se osigurala budućnost isporuke održivih proizvoda iz ribarstva i sigurnost hrane na svjetskoj razini.

5.5 Ljudski kapaciteti za upravljanje LRSR-om

Ljudski kapaciteti za provedbu LRSR sastoje se od:

- a) članova FLAG-a koji su brojčano prikazani u Tablici 9. (str. 46.) prema socio-ekonomskim interesima koje zastupaju,
- b) tijela upravljanja FLAG-om koji su prikazani u Tablici 10.,
- c) stručne službe (ured) FLAG-a.

Tablica 10: Tijela upravljanja FLAG-om, broj članova i uloge

Tijelo FLAG-a	Broj članova	Uloga
Skupština	37	Najviše tijelo upravljanja FLAG-om; donosi odluku o usvajanju LRSR

Upravni odbor	11	Izvršno i koordinativno tijelo FLAG-a koje organizira i obavlja tekuće poslove; provodi postupak odabira projekata u okviru provedbe LRSR
Predsjednik	1	Odgovoran za provedbu odluka i akata koje donose tijela FLAG-a; zastupa FLAG
Dopredsjednik	1	Zamjenjuje predsjednika u odsutnosti
Voditelj	1	Odgovoran za obavljanje administrativnih, tehničkih i materijalno-financijskih poslova FLAG-a; zastupa FLAG
Nadzorni odbor	7	Vrši nadzor nad zakonitošću rada FLAG-a; odlučuje o podnesenim prigovorima korisnika na odluke UO u okviru provedbe LRSR

Izvor: FLAG, srpanj 2025.

U stručnoj službi FLAG-a trenutno su zaposlene tri osobe na sljedećim radnim mjestima: voditelj, savjetnik za ribarstvene politike i EU fondove te savjetnik za CLLD i EU fondove.

Voditeljica FLAG-a (mag.oec.) certificirani je stručnjak za izradu i provedbu projekata financiranih iz EU fondova, posjeduje višegodišnje iskustvo u pripremi i provedbi projekata financiranih iz EU fondova te je na funkciji voditeljice od samog osnivanja FLAG-a, odnosno od 2016. godine. Navedeno osigurava visoku razinu poznavanja CLLD pristupa, razvijenu suradnju s javnim, gospodarskim i civilnim sektorom područja FLAG-a, članovima udruge i suradnicima. U programskom razdoblju 2014. – 2020. stekla je znanje pripreme natječajne dokumentacije i kompletnog procesa provedbe FLAG-natječaja, usavršila vještine vođenja ureda i ljudskih kapaciteta, provedbe animacijskih aktivnosti i pružanja administrativne te savjetodavne podrške potencijalnim korisnicima.

Savjetnica za ribarstvene politike i EU fondove (univ.spec.oec.) posjeduje 19-ogodišnje profesionalno iskustvo rada u, poglavito nevladinom sektoru, u kojem je obavljala izvršne i upravljačke funkcije. Od 2016. do 2019. godine obnašala je funkciju voditeljice u Lokalnoj akcijskoj grupi (LAG) „Sjeverna Istra“ i Lokalnoj akcijskoj grupi u ribarstvu (FLAG) „Pinna nobilis“. Kao voditeljica tih organizacija bila je zadužena za koordinaciju izrade i provedbe lokalnih razvojnih strategija u razdoblju 2014. – 2020. čime je stekla praktično iskustvo u oblikovanju i implementaciji mehanizama sveobuhvatnog uključivanja lokalnih dionika u konzultacijske procese, u upravljanje lokalnim resursima, kao i u postupke donošenja odluka na lokalnoj razini. Što se tiče provedbe strategija, posjeduje kompetencije pripreme i objave FLAG-natječaja, natječajne dokumentacije i internih procedura, provodila je postupke administrativne kontrole i ocjenjivanja prijave te postupke donošenja odluka na FLAG-razini. Osobno je sudjelovala u izradi važnih dokumenata za provedbu CLLD-a u ribarstvu u programskom razdoblju 2014. – 2020., zajedno s kolegama iz FLAG sekcije LEADER mreže Hrvatske, što dokazuje vrlo dobro poznavanje regulatornog, ali i operativnog okvira za provedbu CLLD-a u ribarstvu.

Savjetnica za CLLD i EU fondove (mag.oec.) magistrica je ekonomije u području menadžmenta s višegodišnjim iskustvom primjene održivih, društveno i okolišno odgovornih praksi poglavito kroz poslovno savjetovanje, ali i provedbu ciljanih akcija na lokalnoj razini, financiranih iz nacionalnih i europskih fondova. Od 2017. godine zaposlena u FLAG-u u kojem obnaša poslove pripreme i objave cjelokupne natječajne dokumentacije za prijavu i odabir projekata, predstavljanja natječaja potencijalnim prijaviteljima, animacije, administrativne provjere prijave te pripreme prijedloga odluka o odabiru/odbijanju projekata. Po odabiru projekata za financiranje, zadužena je za pružanje podrške korisnicima u provedbi vlastitih projekata i praćenje provedbe lokalne razvojne strategije. Uz navedeno, sudjelovala u izradi važnih dokumenata za provedbu CLLD-a u ribarstvu u programskom razdoblju 2014. – 2020., zajedno s kolegama iz FLAG sekcije LEADER mreže Hrvatske, te zagovaranju poboljšanja

procedura na nacionalnoj razini. U programskom razdoblju 2021. – 2027. dodatno je angažirana na poslovima pripreme lokalne razvojne strategije u ribarstvu.

Ključan element održivosti LRSR i njezinih aktivnosti su stanovnici područja FLAG-a. Operativni rad FLAG-a stoga mora biti usmjeren na maksimalno uključivanje što šire populacije i poticanje aktivnog uključivanja u implementacijske aktivnosti.

5.6 Financijski kapaciteti za upravljanje LRSR-om

Za provedbu LRSR i funkcioniranje FLAG-a predviđeni su izvori financiranja putem članarina članova FLAG-a, bespovratnih sredstava Programa za pomorstvo i ribarstvo 2021. – 2027., donacije te mogućnosti korištenja bespovratnih sredstava iz drugih nacionalnih i EU izvora. Iznosi članarina predmet su odluke Skupštine FLAG-a te ovise o financijskim mogućnostima članova.

Tablica 11: Indikativan prikaz prihoda i rashoda u eurima

Naziv	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.
Prihodi po potpori za tekuće troškove i troškove vođenja LRSR	6.000,00	93.382,09	93.382,09	93.382,09	93.382,09	93.382,09	93.382,09
Prihodi od članarina	3.000,00	33.100,00	33.100,00	33.100,00	33.100,00	33.100,00	33.100,00
Prihodi iz drugih izvora	0,00	3.000,00	10.000,00	15.000,00	15.000,00	15.000,00	20.000,00
PRIHODI UKUPNO	9.000,00	129.482,09	136.482,09	141.482,09	141.482,09	141.482,09	146.482,09
Rashodi za tekuće troškove i troškove vođenja LRSR	6.000,00	93.382,09	93.382,09	93.382,09	93.382,09	93.382,09	93.382,09
Rashodi za LRSR koji nisu obuhvaćeni tekućim troškovima i troškovima vođenja	3.000,00	10.000,00	15.000,00	17.000,00	20.000,00	20.000,00	20.000,00
RASHODI UKUPNO	9.000,00	103.382,09	108.382,09	110.382,09	113.382,09	113.382,09	113.382,09
RAZLIKA – višak/manjak	0,00	26.100,00	28.100,00	31.100,00	28.100,00	28.100,00	33.100,00

5.6 Postupak odabira projekata na FLAG-razini

U nastavku su opisani osnovni elementi postupka odabira projekata na FLAG-razini u okviru provedbe LRSR poput: pripreme i objave FLAG-natječaja, faza u postupku odabira projekata (administrativna kontrola, ocjenjivanje, odabir projekata od strane nadležnog tijela FLAG-a, prigovori na odluke FLAG-a), sprečavanje sukoba interesa te procedure kada je FLAG prijavitelj na FLAG-natječaj.

5.6.1 Priprema i objava FLAG-natječaja

Zaposlenici i drugo osoblje FLAG-a, uključujući vanjske suradnike i volontere (u daljnjem tekstu: FLAG-administratori) pripremaju tekst FLAG-natječaja.

Nakon što FLAG-administratori pripreme konačni nacrt FLAG-natječaja zajedno s prilogima i obrascima, isti se šalje nadležnom tijelu FLAG-a na odobrenje/usvajanje. Nakon odobravanja konačnog teksta FLAG-natječaja zajedno s prilogima i obrascima od strane nadležnog tijela FLAG-a, FLAG iste objavljuje na vlastitoj mrežnoj stranici. Navedene odredbe primjenjuju se i u slučaju izmjena FLAG-natječaja. S ciljem jednakog tretmana prijavitelja, FLAG ne može davati prethodno mišljenje vezano uz prihvatljivost nositelja projekta/partnera, projekta ili određenih aktivnosti i troškova.

5.6.2 Faze u postupku odabira projekata

Postupak odabira projekata se provodi na FLAG-razini i sastoji se od sljedećih faza:

- a) 1. faza: Administrativna kontrola projekata (Analiza 1),
- b) 2. faza: Ocjenjivanje projekata (Analiza 2),
- c) 3. faza: Odabir projekata od strane Upravnog odbora FLAG-a (u daljnjem tekstu: UO FLAG-a),
- d) 4. faza: Prigovori na odluke FLAG-a.

Administrativna kontrola projekata – Analiza 1

Administrativni kriteriji te posljedično i administrativne kontrole, ne ulaze u sadržaj i kvalitetu projekta već se u postupku kontrole postupka prema zadanim, jasnim i transparentnim pravilima, jednakim za sve nositelje projekta, obazirući se isključivo na postavljene administrativne kriterije. Ukoliko je pri administrativnoj kontroli projekata potrebno tražiti dopune/obrazloženja/ispravke (u daljnjem tekstu D/O/I) FLAG će tražiti D/O/I. Projekti koji su prošli Analizu 1 prosljeđuju se u 2. fazu postupka odabira projekata – ocjenjivanje projekata (Analiza 2).

Ocjenjivanje projekata – Analiza 2

Cilj faze ocjenjivanja projekata je provjeriti prihvatljivost projekta sukladno uvjetima iz odobrene LRSR i FLAG-natječaja, sukladnost projekta s kriterijima odabira te dodjela bodova, prihvatljivost troškova i iznosa troškova sukladno LRSR i FLAG-natječaju, intenzitet i iznos javne potpore, a sve to zavisno o mjeri. Ukoliko ocjenjivanje projekata ne bude dodijeljeno zaposlenicima FLAG-a isto će obavljati Ocjenjivački odbor FLAG-a (u daljnjem tekstu: OO FLAG-a) kojeg imenuje UO FLAG-a. Broj članova OO FLAG-a najmanje mora biti tri, od kojih jedan ima funkciju Predsjednika OO. Članovi OO FLAG-a imaju i svoje zamjenike koje je moguće aktivirati, posebice u slučaju sukoba interesa. Iznimno, ukoliko je pri ocjenjivanju projekata potrebno tražiti D/O/I, ocjenjivači mogu isto zatražiti. Po završetku Analize 2 formira se rang-lista te se projekti upućuju u postupak odabira projekata od strane UO FLAG-a.

Indikativne informacije o kriterijima za odabir i dodjeli intenziteta potpore

Obvezan dio FLAG-natječaja predstavljaju kriteriji za odabir koji trebaju biti jednostavni, transparentni i razumljivi lokalnoj zajednici. Ukoliko je primjenjivo, više će se bodovati projekti koji dokazuju:

- relevantnost projekta,
- kvalitetu projekta i spremnost na provedbu,
- kvalitetu projektnog tima i partnerstva,
- društvenu prihvatljivost,
- financijsku transparentnost, efikasnost troškova i održivost projekta.

Intenzitet potpore za projekte financirane u okviru LRSR iznosi 50% prihvatljivih troškova uz mogućnost povećanja do 100% sukladno Prilogu III. Uredbe 2021/1139 Europskog Parlamenta i Vijeća. Uz ostale posebne kategorije projekata (ukoliko je primjenjivo), u svrhu postizanja ciljeva LRSR viši intenzitet potpore dodijelit će se projektima prijavitelja u kategoriji zajedničkog korisnika, projektima koji imaju zajednički interes i/ili inovativne značajke na lokalnoj razini te osiguravaju javni pristup svojim rezultatima. Projektima koji ispunjavaju jedan, dva ili sva tri navedena kriterija, ovisno o mjeri, dodijelit će se veći intenzitet javne potpore.

Zajednički korisnik je organizacija sa pravnom osobnošću o koja zastupa interese svojih članova, grupe dionika ili javnosti u cjelini (npr. udruga, zadruga, neprofitna organizacija i slična organizacija) osnovana po posebnoj zakonskoj regulativi, posebnim propisima i dr., kojom se uređuju ustroj i djelovanje tog oblika udruživanja koja provodi zajedničku operaciju. Operacija kojoj je korisnik (nositelj projekta) zajednički korisnik, ali operacija obuhvaća aktivnosti koje su u pojedinačnom interesu pojedinačnih članova zajedničkog korisnika se ne smatra operacijom koja ima zajedničkog korisnika.

Zajednički interes se odnosi na opći (zajednički) interes članova organizacije, grupe dionika ili šire javnosti na ribarstvenom području te ne podrazumijeva zbroj pojedinačnih interesa uključenih dionika. Operacija koja obuhvaća aktivnosti koje su u pojedinačnom interesu pojedinačnih dionika uključenih u operaciju se ne smatra operacijom u zajedničkom interesu

Inovativne značajke na lokalnoj razini te osiguravanje javnog pristupa rezultatima odnosi se na inovacijske aktivnosti koje podrazumijevaju uvođenje na tržište ili u upotrebu novog ili poboljšanog proizvoda/usluge ili procesa (ili njihove kombinacije). Novi proizvod/usluga ili proces podrazumijeva proizvod/uslugu ili proces koji je nositelj projekta po prvi put uveo na tržište ili uveo u upotrebu. Poboljšani proizvod/usluga ili proces podrazumijeva proizvod/uslugu ili proces koji se značajno razlikuje od prijašnjih proizvoda/usluga ili procesa nositelja projekta. Osiguravanje javnog pristupa rezultatima operacije podrazumijeva omogućavanje široj javnosti fizičkog pristupa rezultatima operacije, kao i pristupa informacijama o rezultatima te operacije.

Odabir projekata od strane UO FLAG-a

UO FLAG-a na temelju dostavljene rang-liste projekata donosi odgovarajuće odluke. Nakon provedbe postupka prigovora na odluke FLAG-a, FLAG utvrđuje konačni prag raspoloživosti sredstava odnosno konačnu rang-listu. Ako se članovi UO FLAG-a ne slažu s isključivanjem prijava projekata iz Analize 1 ili Analize 2 moraju dokazati vlastitom provjerom i na temelju činjenica da je prijava projekata prihvatljiva. U prijavnom dosjeu projekta mora biti zabilježen jasan trag o navedenom postupanju. U slučaju da se nakon izuzimanja članova UO FLAG-a zbog sukoba interesa ne može osigurati kvorum i ravnopravnost u odlučivanju, odlučivanje o odabiru projekata obavlja Skupština FLAG-a.

Prigovori na odluke FLAG-a

Nositelji projekata imaju pravo podnijeti prigovor na odluke FLAG-a. Prigovor mora biti razumljiv i sadržavati sve što je potrebno da bi se po njemu moglo postupiti. O prigovoru odlučuje Povjerenstvo za odlučivanje po prigovorima čije su odluke konačne i ne mogu ni na koji način biti promijenjene od strane UO FLAG-a. Cjelokupni postupak i rokovi za podnošenje i rješavanje prigovora propisuju se FLAG-natječajem.

5.6.3 Sprečavanje sukoba interesa

FLAG mora osigurati i spriječiti bilo kakvu mogućnost pojave sukoba interesa u postupku odabira projekata prijavljenih na FLAG-natječaje. Postupak odabira projekata na FLAG-razini u okviru provedbe LRSR mora biti nepristran i transparentan.

Sukob interesa ne postoji ako osoba koja sudjeluje u postupku odabira projekata nije osobno, kao niti članovi njegove/njezine obitelji (bračni ili izvanbračni drug, dijete ili roditelj) sljedeće:

- zaposlenik, član, član upravnog ili bilo kojeg drugog tijela ili čelnik upravnog tijela nositelja projekta niti bilo koje druge fizičke/pravne osobe povezane na bilo koji način s nositeljem projekta (partnerski odnos u provedbi projekta i sl.),
- u odnosu na nositelja projekta ima bilo kakav materijalni ili nematerijalni interes, nauštrb javnog interesa i to u slučajevima obiteljske povezanosti, ekonomskih interesa ili drugog zajedničkog interesa.

Osobe koje sudjeluju u postupku odabira projekata moraju biti upoznate s popisom nositelja projekta/partnera koji su se prijavili na FLAG-natječaj. One potpisuju odgovarajući obrazac kojim se potvrđuje da se niti one niti članovi njihovih obitelji ne nalaze u sukobu interesa. Također, potvrđuje se da ne postoji osobni interes kojim se može utjecati na nepristranost prilikom postupka odabira projekata te da će u postupku postupati časno, pošteno, savjesno, odgovorno i nepristrano čuvajući povjerljivost podataka i informacija te vlastitu vjerodostojnost i dostojanstvo.

U slučaju saznanja da se nalazi u sukobu interesa s nekim subjektom s popisa nositelja projekta/partnera, osoba koja sudjeluje u postupku odabira projekata obvezna je o tome odmah izvijestiti FLAG te pisanim putem zatražiti izuzimanje iz daljnjeg postupka u vezi s projektom na koji se odnosi utvrđeni sukob interesa.

Načela koja FLAG osigurava tijekom postupka odabira projekata nalaze se u Dodatku 7.

5.6.4 Procedure kada je FLAG prijavitelj na FLAG-natječaj

U slučajevima kada je FLAG prijavitelj, postupak odabira projekta se mora provesti na način da ne dovodi FLAG u povlašteni položaj u odnosu na druge prijavitelje i ocjenjivanje moraju provesti osobe koje su u potpunosti neovisne od FLAG-a. U takvim slučajevima nužno je osigurati poštivanje načela razdvajanja funkcija i jednakog postupanja o čemu vode računa Voditelj i Upravni odbor FLAG-a, a način na koji će se navedeno osigurati detaljnije će se definirati internim dokumentom.

6. PRAĆENJE I VREDNOVANJE PROVEDBE LRSR

6.1 Praćenje provedbe LRSR

Praćenje provedbe LRSR provodi se kontinuirano te ima više ciljeva. Prvenstveno, služi za pravovremenu informaciju o realizaciji strategije, uključujući odluke o potrebi izmjena i dopuna, istovremeno omogućavajući šire informiranje zainteresiranih dionika, ali i važnu analitičku podlogu za kasnije postupke vrednovanja.

Praćenje provedbe provodi *stručna služba FLAG-a* koja pripremljena godišnja izvješća dostavlja na razmatranje Upravnom odboru te na usvajanje Skupštini. Uzimajući u obzir istovremenu obvezu izrade Godišnjih izvješća o radu FLAG-a, predviđa se da Izvješće o provedbi strategije bude integralni dio Godišnjeg izvješća o radu. U smislu vremenske dinamike, FLAG je dužan jednom godišnje pripremati izvješće o provedbi.

Za implementaciju praćenja provedbe LRSR, FLAG će uspostaviti evidencijsku listu za svaki FLAG-natječaj. Ista će sadržavati minimalno podatke o razdoblju provedbe natječaja, razdoblju ocjenjivanja pristiglih prijava, rezultatima Analize 1 i 2, te postupku donošenja odluka na razini FLAG-a i Upravljačkog tijela. Također, u evidencijski listu unosit će se podaci o korisnicima, njihovom pravnom obliku i sjedištu, kao i podaci o projektima poput identifikacijskog broja, datuma podnošenja prijave, podataka vezanih uz postupak eventualnih dopuna/obrazloženja/ispravaka, iznosa i intenziteta javne potpore i dr. U evidencijskoj listi će se evidentirati sve vrijednosti realiziranih pokazatelja na razini svakog pojedinog cilja, odnosno

mjere. Praćenje će uključivati i utrošak planiranih proračunskih sredstava. Sve navedeno će služiti kao osnova za generiranje i izbor podataka za potrebe javnog izvještavanja zainteresiranim dionicima. Navedeni izvještaj treba dati sveobuhvatan, ali sažet prikaz realizacije cijele strategije te specifično po pojedinim ciljevima, kroz pregled broja i tipa prijavitelja, lokacije provedbe projekta, realiziranim natječajima, napretku u ostvarenju pokazatelja te financijsku realizaciju kroz prikaz ugovorenih i isplaćenih sredstava, također po cilju i ukupno. Indikativni pregled podataka za predmetni javni izvještaj o praćenju je prikazan u Dodatku 7.

U ovom programskom razdoblju, s ciljem promocije rada FLAG-a, ključni podaci iz godišnjih izvještaja o provedbi strategije će se u pojednostavljenom obliku plasirati prema članovima FLAG-a, ribarstvenoj zajednici i građanima, što može uključivati objave za medije, objave na mrežnim stranicama i društvenim mrežama te drugim komunikacijskim kanalima. Na taj način će se dodatno osigurati transparentnost provedbe LRSR te doprinijeti povećanju vidljivosti FLAG-a u lokalnoj zajednici.

Tablica 12: Praćenje provedbe LRSR

Odgovorni za pripremu	Stručna služba
Odgovorni za usvajanje	Skupština
Cilj	• Pravovremena informacija o realizaciji LRSR, uključujući odluke o potrebi izmjena i dopuna • Informiranje zainteresiranih dionika o provedbi • Analitička podloga za kasnije postupke vrednovanja
Elementi praćenja	• Uspostava i ažuriranje evidencijske liste • Praćenje realizacije pokazatelja LRSR • Praćenje financijske realizacije LRSR
Razdoblje izvještavanja	Jednom godišnje

Poseban naglasak je na praćenju provedbe i realizacije projekata korisnika u okviru provedbe LRSR, i to na način da se prati ispunjavanje ugovornih obveza i postizanje ciljnih vrijednosti definiranih pokazatelja. Obzirom da će prikupljanje podataka u velikoj mjeri ovisiti o ažurnosti i suradnji korisnika, u fazi objave natječaja i edukacije mogućih korisnika, dodatno će se naglasiti obveza pravovremenog dostavljanja podataka te dijaloga s FLAG-om.

6.2 Vrednovanje LRSR

Redovito praćenje provedbe LRSR provodi se putem godišnjih izvješća o provedbi aktivnosti i realizacije prioritarnih mjera, a prema definiranim pokazateljima ostvarenja i rezultata. Na kraju provedbe planirano je vanjsko vrednovanje od strane neovisnih stručnjaka koji nisu sudjelovali u provedbi strategije. Vrednovanje LRSR služi za ocjenu kvalitete postignuća projekata financiranih putem LRSR i njihovog utjecaja na postignuće rezultata. Zbog duljine trajanja programskog razdoblja, primjereno je i među-vrednovanje na sredini provedbenog perioda što bi omogućilo u preostalom periodu provedbe adekvatnu primjenu preporuka u cilju povećanja ukupnih rezultata strategije. Međutim, uzimajući u obzir kontekst da se provedba ovog programskog razdoblja pomaknula od njegovog stvarnog početka, procjena je da neće biti dovoljno provedenih projekata na sredini razdoblja za smislenu i financijski opravdano među-vrednovanje. Stoga, za vrednovanje LRSR na kraju programskog razdoblja FLAG će angažirati vanjske stručnjake, koji će izraditi izvješće o završnom vrednovanju provedbe LRSR. Navedeno izvješće će služiti kao temelj za izradu LRSR za sljedeće programsko razdoblje te će se stoga posebna pažnja posvetiti adekvatnom planiranju vremenske dinamike novog procesa strateškog planiranja i dostupnosti preporuka završnog vrednovanja. Osnovni elementi vrednovanja LRSR nalaze se u Dodatku 9.

Izvrješće vrednovanja ide na usvajanje Skupštini. Nakon sjednice Skupštine, izvrješće o vrednovanju bit će dostupno široj javnosti (brošure, priopćenja, web stranica ili dr.). Navedenim načinom, potencijalno zainteresirani dionici biti će upoznati s analizom, preporukama i zaključcima te će moći pravovremeno djelovati u smislu poboljšanja nove LRSR i njezine provedbe.

7. INDIKATIVNI AKCIJSKI PLAN PROVEDBE LRSR

Akcijski plan provedbe prikazuje indikativno vremensko postizanje ciljeva putem prioriteta mjera LRSR-a te pokriva razdoblje od 2024. do 2029. godine. Prva godina provedbe je 2024. iz razloga što je LRSR odobrena tek krajem 2023. godine. Dinamika provedbe prioriteta mjera određena je tijekom izrade LRSR sistemom rangiranja razvojnih potreba i potencijala te je u samom početku planirana provedba FLAG-natječaja usmjerenog podršci gospodarskom sektoru ribarstva u okviru SC1 kao i FLAG-natječaja usmjerenog očuvanja mora u okviru SC2. U naredne dvije godine planiraju se raspisati mjere u okviru SC3, a obzirom da je za projekte koji uključuju gradnju potrebno dodatno vrijeme za izradu projektne dokumentacije. Također, u predmetnom je razdoblju planirana i provedba preostale mjere iz SC1. U slučaju neiskorištenja planiranih sredstva u okviru pojedinih mjera, ali i eventualnog razdvajanja FLAG-natječaja po korisnicima s ciljem smanjenja administrativnog opterećenja moguća je objava više FLAG-natječaja iz iste mjere. Prilikom planiranja LRSR, razdoblje od 2027. do 2029. godine nije predviđeno za raspisivanje FLAG-natječaja već za provedbu projekata, isplate korisnicima te aktivnosti evaluacije.

Tablica 13: Indikativni Akcijski plan provedbe LRSR

SPECIFIČNI CILJ/MJERA	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.
SC1						
M1.1.		X				
M1.2.		X				
SC2						
M2.1.		X				
SC3						
M3.1.			X			
M3.2.			X			

8. FINACIJSKI PLAN PROVEDBE LRSR

Financijski plan provedbe LRSR obuhvaća financijski plan provedbe mjera LRSR (provedba projekata) te financijski plan za upravljanje, praćenje i evaluaciju LRSR (tekući troškovi i troškovi vođenja).

Tablica 14: Financijski plan provedbe LRSR

SPECIFIČNI CILJ / MJERA	Financijska alokacija (EUR)	Udio u ukupnoj alokaciji (u %)
SC1	407.730,64 €	18
Mjera 1.1.	113.258,51 €	5
Mjera 1.2.	294.472,13 €	13
SC2	445.400,68 €	20
Mjera 2.1.	445.400,68 €	20

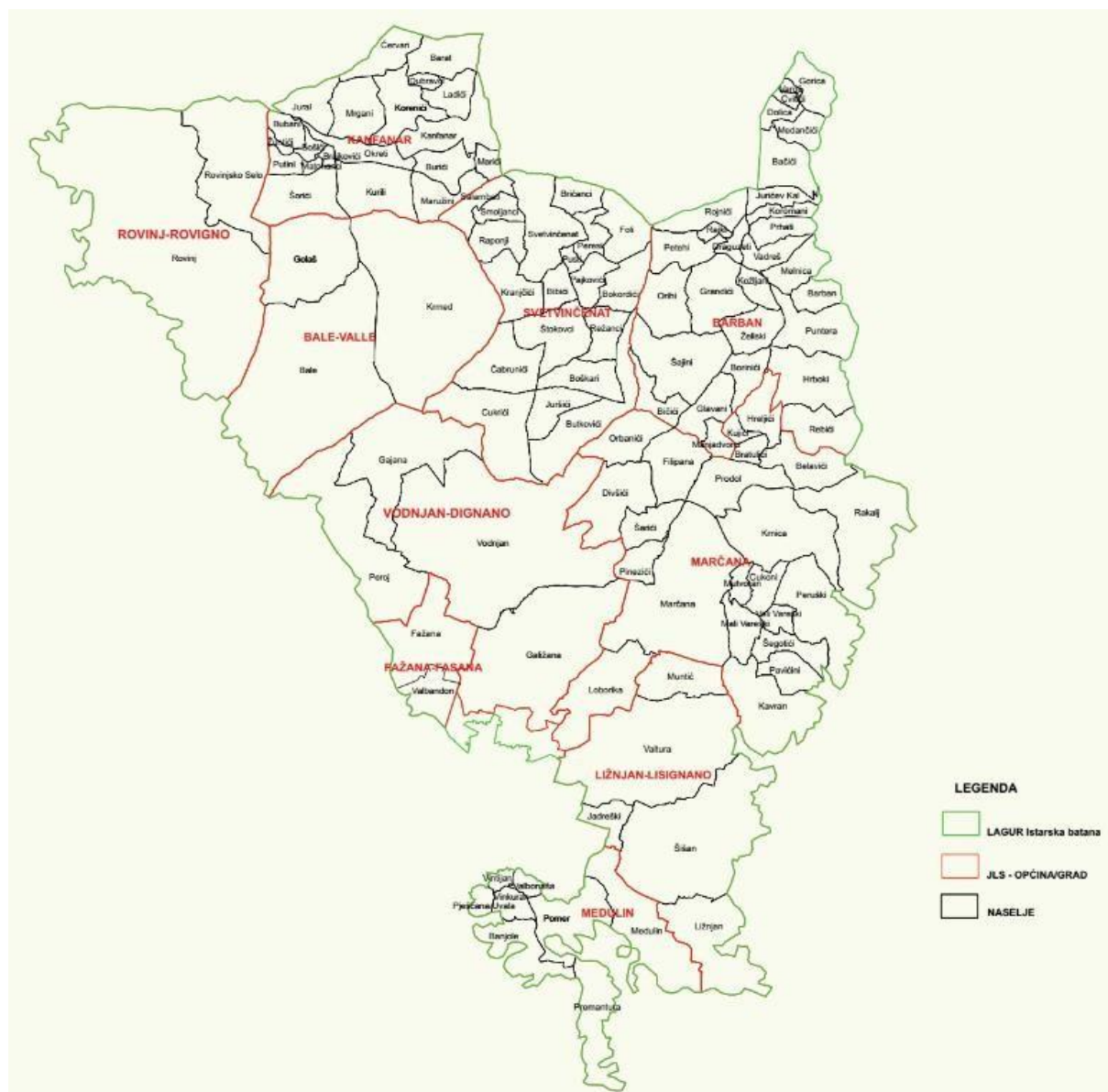
SC3	845.746,34 €	37
Mjera 3.1.	551.274,21 €	24
Mjera 3.2.	294.472,13 €	13
Tekući troškovi i troškovi vođenja	566.292,55 €	25
UKUPNO LRSR	2.265.170,21 €	100

Tablica 15: Financijski plan provedbe LRSR po godinama

Fin. Alokacija (EUR)	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	UKUPNO
Provedba projekata	0,00	0,00	853.131,32	845.746,34	0,00	0,00	0,00	1.698.877,66
Tekući troškovi i troškovi vođenja	6.000,00	93.382,09	93.382,09	93.382,09	93.382,09	93.382,09	93.382,09	566.292,55
UKUPNO	6.000,00	523.764,43	682.326,35	772.933,16	93.382,09	93.382,09	93.382,09	2.265.170,21

DODATCI

DODATAK 1. Područje FLAG-a „Istarska batana“

DODATAK 2. Smještajni kapaciteti, dolasci i noćenja na području FLAG-a u 2020., 2021.2022. godini

	2020.	2021.	2022.	2020.	2021.	2022.	2020.	2021.	2022.
FLAG područje	Broj soba, apartmana i mjesta za kampiranje			Dolasci turista - ukupno			Noćenja turista - ukupno		
Bale - Valle	1280	1307	1350	26561	49906	60654	176853	319693	374955
Barban	616	664	697	7786	12807	15104	67271	99501	122859
Fažana - Fasana	4128	4176	4210	64217	108976	144593	477475	825926	1074292
Kanfanar	443	463	473	5106	7453	8794	43295	59846	69425
Ližnjan - Lisignano	1291	1367	1425	17745	26483	33251	148211	214160	263672
Marčana	2002	1996	2089	22728	34033	38635	190108	278100	320056
Medulin	12024	12420	12693	183054	331273	437367	1237363	2149335	2741106
Rovinj - Rovigno	14226	14507	14566	288540	541295	700302	1747362	3378938	4096236
Svetvinčenat	947	1051	1177	12074	17847	21495	103829	152665	185717
Vodnjan - Dignano	1691	1813	1964	24247	36924	48321	194047	285906	352863
Ukupno	38648	39764	40644	652058	1166997	1508516	4385814	7764070	9601181

Izvor: DZS, Smještajni kapaciteti, dolasci i noćenja turista, 2. razina, županije, gradovi i općine po mjesecima

DODATAK 3. Broj poduzetnika i osnovni pokazatelji poslovanja poduzetnika u 2020, 2021. i. i 2022. godini

	Broj poduzetnika			Broj zaposlenih			Ukupni prihodi (EUR)			Neto dobit/gubitak (EUR)		
	2022.	2021.	2020.	2022.	2021.	2020.	2022.	2021.	2020.	2022.	2021.	2020.
Bale	77	66	57	305	185	242	32.652.308,71	17.653.206,67	16.684.285,88	3.176.486,19	2.682.277,13	- 370.750,14
Barban	72	71	66	344	315	280	31.160.732,81	22.852.404,42	18.360.001,33	3.040.453,27	1.142.836,50	708.458,30
Fažana	168	156	152	688	670	662	84.161.335,80	69.155.987,21	61.147.879,49	10.063.268,20	6.546.044,48	534.849,56
Kanfanar	63	64	58	483	465	455	54.175.312,31	44.848.609,98	39.207.192,64	2.961.536,74	- 12.491,08	1.862.537,48
Ližnjan	146	155	153	403	406	369	32.786.153,91	23.206.960,14	18.494.816,05	281.472,53	607.119,13	- 2.094.053,66
Marčana	114	122	108	369	367	365	23.866.479,81	18.061.614,82	13.659.597,56	1.533.302,41	1.671.063,61	- 260.873,47
Medulin	518	529	487	1058	976	915	122.688.825,14	93.758.102,94	70.121.976,52	11.812.222,00	8.299.303,14	86.518,13
Rovinj	949	910	886	5743	5052	4823	644.038.810,64	500.793.848,72	366.282.415,44	78.691.225,30	48.463.491,12	- 3.256.596,81
Svetvinčenat	92	89	73	237	222	190	17.862.376,88	13.882.307,10	11.241.136,65	1.185.344,89	269.229,29	306.091,71
Vodnjan	254	251	238	2373	2176	1910	178.325.803,98	155.287.104,54	116.147.337,52	6.751.085,06	7.515.356,58	4.926.569,97
Ukupno FLAG područje	2453	2413	2278	12003	10834	10211	1.221.718.139,99	959.500.146,54	731.346.639,08	119.496.396,59	77.184.229,90	2.442.751,07

Izvor: Digitalna komora HGK, podaci FINA

DODATAK 4. Prikaz broja ustanova, broja djece/učenika te broja zaposlenih unazad zadnjih pet godina na FLAG-području

	Predškolski odgoj			Osnovne škole			Srednje škole		
Školska godina	Broj ustanova	Broj djece	Zaposleni	Broj škola	Broj učenika	Učitelji	Broj škola	Broj učenika	Nastavnici
2022./2023.	27	1644	328	28	3194	483	7	676	94
2021./2022.	27	1607	325	28	3159	479	6	627	101
2020./2021.	27	1554	300	28	3111	472	6	639	95
2019./2020.	27	1585	294	28	3123	457	6	580	93
2018./2019.	28	1587	319	28	3054	440	6	573	117

Izvor: DZS, Gradovi i općine u statistici, rujan 2023.

DODATAK 5. Usklađenost LRSR FLAG-a s relevantnim nadređenim nacionalnim i regionalnim strateškim dokumentima

Strateški dokument	Ciljevi (prioriteti) strateških dokumenata relevantni strateškim ciljevima i prioritetnim mjerama LRSR FLAG-a
Program za ribarstvo i akvakulturu Republike Hrvatske za razdoblje 2021. – 2027.	Prioritet 1. Poticanje održivog ribarstva te obnova i očuvanje vodenih bioloških resursa Specifični cilj 1.1. Jačanje gospodarski, socijalno i okolišno održivih ribolovnih aktivnosti Specifični cilj 1.6. Doprinos zaštiti i obnovi vodene bioraznolikosti i ekosustava
	Prioritet 2. Poticanje održivih aktivnosti akvakulture te prerade i stavljanja na tržište proizvoda ribarstva i akvakulture, čime se pridonosi sigurnosti opskrbe hranom u Uniji Specifični cilj 2.1. Promicanje održivih aktivnosti akvakulture, osobito jačanje konkurentnosti akvakulturne proizvodnje, uz istodobno osiguravanje dugoročne okolišne održivosti aktivnosti Specifični cilj 2.2. Promicanje stavljanja na tržište, kvalitete i dodane vrijednosti proizvoda ribarstva i akvakulture te prerada tih proizvoda
	Prioritet 3. Omogućivanje održivog plavoga gospodarstva u obalnim, otočnim i kopnenim područjima te poticanje održivog razvoja ribarskih i akvakulturnih zajednica Specifični cilj 3.1. Omogućivanje održivog plavoga gospodarstva u obalnim, otočnim i kopnenim područjima te poticanje održivog razvoja ribarskih i akvakulturnih zajednica
	Prioritet: 4. Jačanje međunarodnog upravljanja oceanima i omogućivanje sigurnih i čistih mora i oceana kojima se održivo upravlja Specifični cilj 4.1. Jačanje održivog upravljanja morima i oceanima promicanjem znanja o moru, pomorskog nadzora ili suradnje obalnih straža
Plan razvoja Istarske županije za razdoblje 2022. – 2027.	PC1.1. Energetska tranzicija i suočavanje s posljedicama klimatskih promjena
	PC1.4. Odgovorno upravljanje okolišem i prirodom
	PC1.5. Jačanje komunalne infrastrukture i usluga
	PC2.1. Osiguranje visokih standarda i dostupnosti obrazovanja
	PC3.1. Digitalna i zelena transformacija gospodarstva
	PC3.2. Poduzetništvo temeljeno na istraživanju i inovacijama
	PC3.3. Održivi turizam temeljen na kvaliteti usluga i autentičnim sadržajima
	PC3.4. Razvoj održive i konkurentne poljoprivrede, šumarstva, lovstva, ribarstva, akvakulture i vodnog gospodarstva
	PC4.2. Razvoj kulturnog sektora te jačanje kulturnog identiteta, baštine i tradicije
Nacionalni plan razvoja akvakulture za razdoblje do 2027.	SC1 Povećanje proizvodnosti i otpornosti proizvodnje u akvakulturi na klimatske promjene
	SC2 Jačanje konkurentnosti sektora akvakulture

	SC3 Jačanjem sektora akvakulture doprinijeti obnovi gospodarstva te unaprjeđenju uvjeta života u ruralnim i obalnim područjima
	SC4 Poticanje inovacija u sektoru akvakulture
Nacionalni plan oporavka i otpornosti 2021. – 2026.	C1.1.1. Jačanje konkurentnosti i zelena tranzicija gospodarstva
	C1.1.2. Poticanje inovacija i digitalizacija gospodarstva
	C1.2. Energetska tranzicija za održivo gospodarstvo
	C1.3. Unaprjeđenje vodnog gospodarstva i gospodarenja otpadom
	C1.5. Unaprjeđenje korištenja prirodnih resursa i jačanje lanca opskrbe hranom
	C1.6. Razvoj održivog, inovativnog i otpornog turizma
	C2.1. Jačanje kapaciteta za izradu i provedbu javnih politika i projekata
	C3.1. Reforma obrazovnog sustava
	C3.2. Podizanje istraživačkog i inovacijskog kapaciteta
Strategija razvoja održivog turizma RH do 2030.	SC2 Turizam uz očuvan okoliš, prostor i klimu
	SC3 Konkurentan i inovativan turizam
	SC4 Otporan turizam
Strategija pametne specijalizacije (S3) do 2029.	C2. Premošćivanje jaza između istraživačkog i poslovnog sektora
	C3. Povećanje inovacijske učinkovitosti

DODATAK 6. Opis horizontalnih načela u provedbi LRSR

Radi ispunjavanja horizontalnih uvjeta, sva djelovanja u okviru provedbe LRSR moraju biti usklađena sa:

1. **Poveljom Europske unije o temeljnim pravima** - Povelja sadržava popis ljudskih prava koja su utvrđena u ustavima država članica, Europskoj konvenciji o ljudskim pravima te međunarodnim ugovorima o ljudskim pravima. U Povelji su na jednom mjestu obuhvaćena sva osobna, građanska, politička, gospodarska i socijalna prava stanovnika EU-a. FLAG i prijavitelji na FLAG-natječaje su dužni osigurati poštivanje svih zaštićenih prava iz Povelje koja odražavaju šest temeljnih vrijednosti: dostojanstvo, slobode, jednakost, solidarnost, prava građana i pravdu.
2. **Konvencijom Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom** - Svrha ove Konvencije je promicanje, zaštita i osiguravanje punog i ravnopravnog uživanja svih ljudskih prava i temeljnih sloboda svih osoba s invaliditetom i promicanje poštivanja njihovog urođenog dostojanstva. Osobe s invaliditetom su one osobe koje imaju dugotrajna tjelesna, mentalna, intelektualna ili osjetilna oštećenja, koja u međudjelovanju s različitim preprekama mogu sprečavati njihovo puno i učinkovito sudjelovanje u društvu na ravnopravnoj osnovi s drugima. Temeljne ideje koje bi trebale usmjeravati tumačenje obveza predviđenih ovom Konvencijom sadržane su u općim načelima, te su FLAG i prijavitelji na FLAG-natječaje dužni uzeti u obzir i osigurati njihovo poštivanje.
3. **Zakonom o ravnopravnosti spolova** - Predmetni Zakon utvrđuju opće osnove za zaštitu i promicanje ravnopravnosti spolova kao temeljne vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske, te definira i uređuje način zaštite od diskriminacije na temelju spola i stvaranje jednakih mogućnosti za žene i muškarce. FLAG i prijavitelji na FLAG-natječaje dužni su poštivati predmetne zakonske odredbe te na taj način promicati rodnu ravnopravnost, integraciju rodno osviještenih politika i rodne perspektive. Određeni FLAG-natječaji mogu predvidjeti ciljeve i kriterije kojima će se dodatno doprinijeti poštivanju odredbi predmetnih politika.
4. **Zakonom o suzbijanju diskriminacije** - Ovim se Zakonom promiče jednakost i uređuje zaštita od diskriminacije na osnovi rase ili etničke pripadnosti ili boje kože, spola, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnog ili socijalnog podrijetla, imovnog stanja, članstva u sindikatu, obrazovanja, društvenog položaja, bračnog ili obiteljskog statusa, dobi, zdravstvenog stanja, invaliditeta, genetskog naslijeđa, rodnog identiteta, izražavanja ili spolne orijentacije. FLAG i prijavitelji na FLAG-natječaje dužni su poštivati predmetne zakonske odredbe te osigurati da aktivnosti ne mogu, izravno niti neizravno, diskriminirati nekoga na temelju gore navedenih osnova. Određeni FLAG-natječaji mogu uvjetovati ili dodatno bodovati projekte koji predviđaju dodatne, specifične mjere kojima se promiču načela jednakih mogućnosti, nediskriminacije i pristupačnosti.

DODATAK 7. Načela koja FLAG osigurava tijekom postupka odabira projekata

U fazama odabira projekata od strane UO FLAG-a i prigovora na odluke FLAG-a, FLAG mora osigurati sljedeća načela:

- nakon isključenja članova nadležnog tijela FLAG-a kod kojih je utvrđen sukob interesa, najmanje 51% članova mora imati pravo glasa prilikom odlučivanja,
- za odabir projekta/donošenje odluke o prigovoru mora glasovati natpolovična većina članova nadležnog tijela FLAG-a s pravom glasa,
- bilo koja pojedinačna interesna skupina ne smije imati kontrolu nad donošenjem odluka,
- od članova nadležnog tijela FLAG-a koji su glasovali za projekt najmanje 50% glasova pripada partnerima koji ne pripadaju tijelima javne vlasti,
- kvorum od 51% članova mora fizički prisustvovati sjednicama nadležnog tijela FLAG-a kako bi odluke bile pravovaljane odnosno sudjelovati u pisanom postupku sukladno relevantnim EU uredbama,
- nepristranost i transparentnost prilikom donošenja odluka,
- jednakost u postupanju prema svim nositeljima projekta i svim uključenim stranama prilikom donošenja odluka,
- zaštita osobnih podataka i
- zabrana diskriminacije po bilo kojoj osnovi kao što su rasa, boja kože, spol, jezik, vjera, političko ili drugo uvjerenje, nacionalno ili socijalno podrijetlo, imovina, rođenje, naobrazba, društveni položaj ili druge osobine.

DODATAK 8. Indikativni pregled praćenja provedbe LRSR

Praćenje pokazatelja ostvarenja i rezultata na razini SC i prioritetnih mjera		2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.
SC1	Razvoj plavih poslovnih prilika (kumulativ iz obje mjere)						
OP2.	Očuvana radna mjesta						13
OP3.	Aktivnosti suradnje među dionicima						2
M1.1.	Jačanje konkurentnosti gospodarskog sektora ribarstva						
OP1.	Broj projekata						11
PO1.1.1.	Broj moderniziranih plovila						5
PO1.1.2.	Broj projekata unapređenja kvalitete ulova, dodane vrijednosti i/ili neposredne prodaje						2
PO1.1.3.	Broj subjekata u akvakulturi koji su unaprijedili poslovanje						2
PO1.1.4.	Broj projekata u području ekološke akvakulture						1
PO1.1.5.	Broj ulaganja u djelatnost prerade						1
OP2.	Očuvana radna mjesta						7
PR1.1.1.	Stvorena radna mjesta						1
PR1.1.2.	Broj novih diverzificiranih djelatnosti						1
M1.2.	Jačanje otpornosti gospodarskog sektora ribarstva i drugih djelatnosti u okviru plavog gospodarstva						
OP1.	Broj projekata						9
PO1.2.1.	Broj projekata koji uključuju ulaganja u ugostiteljske objekte						3
PO1.2.2.	Broj projekata koji uključuju inovacije u akvakulturi						1
PO1.2.3.	Broj subjekata plavog turizma koji ostvaruju potporu						1
PO1.2.4.	Broj informiranih i educiranih potrošača o ključnim temama						150
OP2.	Očuvana radna mjesta						6
OP3.	Aktivnosti suradnje među dionicima						2
PR1.2.1.	Stvorena radna mjesta						3
PR1.2.2.	Broj projekata razvoja infrastrukture namijenjene ribarskom i povezanim sektorima						2
PR1.2.3.	Broj projekata koji uključuju mehanizme rješavanja okolišnih i društvenih izazova						5
PR1.2.4.	Broj unaprijeđenih turističkih i ugostiteljskih djelatnosti ribara						2

SC2	Održivo upravljanje prirodnim resursima						
OP2.	Očuvana radna mjesta (kumulativ)						1
OP3.	Aktivnosti suradnje među dionicima (kumulativ)						10
M2.1.	Zaštita morske bioraznolikosti te ublažavanje klimatskih promjena i prilagodba						
OP1.	Broj projekata						5
PO2.1.1.	Broj osoba uključenih u aktivnosti jačanja okolišnih kompetencija						150
PO2.1.2.	Broj projekata jačanja kapaciteta dionika u području zaštite okoliša						2
PO2.1.3.	Broj projekata koji uključuju mehanizme smanjivanja i uklanjanja onečišćenja						5
OP2.	Očuvana radna mjesta						1
OP3.	Aktivnosti suradnje među dionicima						10
PR2.1.1.	Stvorena radna mjesta						1
PR2.1.2.	Broj projekata unapređenja upravljanja postojećim zaštićenim područjem						1
PR2.1.3.	Broj novih mehanizama očuvanja i obnove ribljeg fonda ili zona zaštite						1
SC3	Valorizacija ribarskog identiteta, baštine i lokalnih vrijednosti						
OP2.	Očuvana radna mjesta						2
OP3.	Aktivnosti suradnje među dionicima						20
M3.1.	Razvoj destinacije, javnih prostora i sadržaja temeljenih na lokalnim vrijednostima i ribarskoj tradiciji						
OP1.	Broj projekata						6
PO3.1.1.	Broj tematiziranih javnih prostora						5
PO3.1.2.	Broj projekata koji uključuju aktivnosti poboljšanja imidža lokalnih ribara i uzgajivača						4
PO3.1.3.	Broj osoba uključenih u aktivnosti osnaživanja za razvoj destinacije, javnih prostora, proizvoda i sadržaja						30
OP2.	Očuvana radna mjesta						1
OP3.	Aktivnosti suradnje među dionicima						12
PR3.1.1.	Broj unaprijeđenih destinacija s ciljem razvoja prepoznatljivog ribarskog područja						5
M3.2.	Promocija prehrane temeljene na lokalnim proizvodima ribarstva i akvakulture						
OP1.	Broj projekata						4
PO3.2.1.	Broj osoba s osnaženim stručnim kompetencijama						60
PO3.2.2.	Broj potrošača uključenih u informiranje i educiranje o ključnim temama						200

PO3.2.3.	Broj javnih ustanova s poboljšanim uvjetima za pripremu proizvoda ribarstva i akvakulture						4
OP2.	Očuvana radna mjesta						1
OP3.	Aktivnosti suradnje među dionicima						8
PR3.2.1.	Broj projekata koji rezultiraju povećanjem udjela lokalnih proizvoda ribarstva i akvakulture u menijima						4
Jačanje kapaciteta i ključnih kompetencija FLAG-a i članova ribarstvene zajednice za učinkovitu provedbu CLLD-a u ribarstvu							
Broj aktivnosti jačanja kapaciteta na kojima su sudjelovali članovi ili stručna služba FLAG-a							20
Broj osoba koje sudjeluju u aktivnostima jačanja kompetencija u organizaciji FLAG-a							50
Broj aktivnosti povećanja vidljivosti FLAG-a							20
OBVEZNI POKAZATELJI – UKUPNO NA RAZINI LRSR		2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.
OP1.	Broj projekata						35
OP2.	Očuvana radna mjesta						16
OP3.	Aktivnosti suradnje među dionicima						32

Praćenje ostalih podataka na razini SC i prioritetnih mjera		2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.
SC1	Razvoj plavih poslovnih prilika (kumulativ iz obje mjere)						
	Broj FLAG-natječaja						
	Broj pristiglih projekata						
	Broj odobrenih projekata (na razini UT)						
	Iznos ugovorenih sredstava (na razini UT)						
	Iznos isplaćenih sredstava						
	Broj korisnika (nositelja projekata i partnera) odobrenih projekata						
	Broj korisnika gospodarskog sektora						
	Broj korisnika javnog sektora						
	Broj korisnika civilnog sektora						
	Struktura projekta po lokaciji provedbe u %						
M1.1.	Jačanje konkurentnosti gospodarskog sektora ribarstva						
	Broj FLAG-natječaja						
	Broj pristiglih projekata						
	Broj odobrenih projekata (na razini UT)						

	Iznos ugovorenih sredstava (na razini UT)						
	Iznos isplaćenih sredstava						
	Broj korisnika (nositelja projekata i partnera) odobrenih projekata						
	Broj korisnika gospodarskog sektora						
	Broj korisnika javnog sektora						
	Broj korisnika civilnog sektora						
	Struktura projekta po lokaciji provedbe u %						
M1.2.	Jačanje otpornosti gospodarskog sektora ribarstva i drugih djelatnosti u okviru plavog gospodarstva						
	Broj FLAG-natječaja						
	Broj pristiglih projekata						
	Broj odobrenih projekata (na razini UT)						
	Iznos ugovorenih sredstava (na razini UT)						
	Iznos isplaćenih sredstava						
	Broj korisnika (nositelja projekata i partnera) odobrenih projekata						
	Broj korisnika gospodarskog sektora						
	Broj korisnika javnog sektora						
	Struktura projekta po lokaciji provedbe u %						
SC2	Održivo upravljanje prirodnim resursima						
M2.1.	Zaštita morske bioraznolikosti te ublažavanje klimatskih promjena i prilagodba						
	Broj FLAG-natječaja						
	Broj pristiglih projekata						
	Broj odobrenih projekata (na razini UT)						
	Iznos ugovorenih sredstava (na razini UT)						
	Iznos isplaćenih sredstava						
	Broj korisnika (nositelja projekata i partnera) odobrenih projekata						
	Broj korisnika gospodarskog sektora						
	Broj korisnika javnog sektora						
	Broj korisnika civilnog sektora						
	Struktura projekta po lokaciji provedbe u %						
SC3	Valorizacija ribarskog identiteta, baštine i lokalnih vrijednosti (kumulativ iz obje mjere)						
	Broj FLAG-natječaja						

	Broj pristiglih projekata						
	Broj odobrenih projekata (na razini UT)						
	Iznos ugovorenih sredstava (na razini UT)						
	Iznos isplaćenih sredstava						
	Broj korisnika (nositelja projekata i partnera) odobrenih projekata						
	Broj korisnika gospodarskog sektora						
	Broj korisnika javnog sektora						
	Broj korisnika civilnog sektora						
	Struktura projekta po lokaciji provedbe u %						
M3.1.	Razvoj destinacije, javnih prostora i sadržaja temeljenih na lokalnim vrijednostima i ribarskoj tradiciji						
	Broj FLAG-natječaja						
	Broj pristiglih projekata						
	Broj odobrenih projekata (na razini UT)						
	Iznos ugovorenih sredstava (na razini UT)						
	Iznos isplaćenih sredstava						
	Broj korisnika (nositelja projekata i partnera) odobrenih projekata						
	Broj korisnika gospodarskog sektora						
	Broj korisnika javnog sektora						
	Broj korisnika civilnog sektora						
	Struktura projekta po lokaciji provedbe u %						
M3.2.	Promocija prehrane temeljene na lokalnim proizvodima ribarstva i akvakulture						
	Broj FLAG-natječaja						
	Broj pristiglih projekata						
	Broj odobrenih projekata (na razini UT)						
	Iznos ugovorenih sredstava (na razini UT)						
	Iznos isplaćenih sredstava						
	Broj korisnika (nositelja projekata i partnera) odobrenih projekata						
	Broj korisnika gospodarskog sektora						
	Broj korisnika javnog sektora						
	Broj korisnika civilnog sektora						
	Struktura projekta po lokaciji provedbe u %						

UKUPNO NA RAZINI LRSR		2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.
	Broj FLAG-natječaja						
	Broj pristiglih projekata						
	Broj odobrenih projekata (na razini UT)						
	Iznos ugovorenih sredstava (na razini UT)						
	Iznos isplaćenih sredstava						
	Broj korisnika (nositelja projekata i partnera) odobrenih projekata						
	Broj korisnika gospodarskog sektora						
	Broj korisnika javnog sektora						
	Broj korisnika civilnog sektora						
	Struktura projekta po lokaciji provedbe u %						

DODATAK 9. Osnovni elementi vrednovanja LRSR

Cilj:	Cilj završne evaluacije (vrednovanja) je nepristrana ocjena do koje mjere je intervencija ostvarila svoje zadane ciljeve te utvrđivanje faktora koji su (one)omogućili postizanje istih. Na vrednovanje treba gledati kao na primijenjeno istraživanje koje omogućava formuliranje utemeljenih zaključaka i preporuka, usmjerenih prema projektnom timu i davatelju bespovratnih sredstva.
Evaluacijski kriteriji:	U evaluacijskom postupku koriste se kriteriji Odbora za pomoć u razvoju (DAC) Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD) koji predstavljaju najbolju međunarodnu praksu u evaluacijskim istraživanjima i predstavljanju njihovih nalaza, uključujući sljedeće: • Relevantnost koja odgovara na pitanje primjerenosti ciljeva i ukupnog dizajna LRSR u odnosu na društvene izazove na koje odgovara te provjeru kako su eventualne nove društvene i gospodarske okolnosti utjecale na (re)dizajn intervencije. • Efektivnost ocjenjuje do koje mjere su ostvareni specifični ciljevi, odnosno prioritetne mjere LRSR te s njima povezani pokazatelji uspješnosti i rezultata. Definiraju se faktori (ne)uspješnosti u postizanju rezultata. Procijeniti će se dodatno i utjecaj na obvezna horizontalna načela ravnopravnosti spolova i sprječavanje diskriminacije. Očekuje se da se u evaluaciji u ovom dijelu rezultati analiziraju i u kontekstu doprinosa načelima CLLD-a, kao središnjeg koncepta koji čini osnovu rada FLAG-a. • Efikasnost se odnosi na cjelokupnu procjenu načina upravljanja provedbom, uključujući upravljanje financijama, ljudskim resursima, rokovima, postupcima praćenja te načine komunikacije, koordinacije i raspodjele zaduženja u provedbi LRSR. • Održivost je ocjena postojanja, odnosno vjerojatnosti zadržavanja koristi proizašlih iz ostvarenih rezultata nakon prestanka priljeva izvora financiranja, s naglaskom na procjenu vlasništva nad projektnim rezultatima te vjerojatnost za nove projektne suradnje i/ili sinergije u daljnjem redovnom djelovanju proveditelja u predmetnom području.
Indikativne metode prikupljanja podataka:	Prosudba na temelju ovih evaluacijskih kriterija vrši se triangulirajući raznovrsne kvantitativne i kvalitativne metode prikupljanja podataka: • Analiza dokumentacije, uključujući godišnje izvještaje o provedbi LRSR • Provedba anketa • Provedba fokus grupa • Provedba polu-strukturiranih pojedinačnih i grupnih intervjua • Izrada studija slučaja • Druge relevantne metode. Izbor konkretnih istraživačkih metoda ovisi će o prijedlogu stručne osobe evaluatora u smislu relevantnosti za predmet evaluacije u odnosu s dostupnim financijskim sredstvima.
Indikativni iznos za završnu evaluaciju:	10. 000,00 EUR

Format evaluacijskog izvještaja:	Indikativni sadržaj Izvještaja o završnom vrednovanju uključuje: (1) Uvod i metodologiju, (2) Analizu i nalaze prema ključnim evaluacijskim kriterijima, (3) Zaključak s preporukama, (4) Priloge (po potrebi).
---	--